

Trude Eikebrokk

MOOC og fagbibliotek

**En komparativ casestudie av fagbibliotekets rolle i
utviklingen av MOOC på høyskoler og universiteter**

Masteroppgave 2017

Master i bibliotek- og informasjonsvitenskap

Høgskolen i Oslo og Akershus, Institutt for arkiv- bibliotek- og informasjonsfag

I denne oppgaven gjøres det en komparativ casestudie der fagansvarlige for fire ulike MOOCer (Massive Open Online Courses), teknisk støtte og bibliotekledere ved fire norske utdanningsinstitusjoner blir intervjuet om utviklingen av sin MOOC. Målet har vært å identifisere bibliotekets rolle i prosessen rundt å lage en MOOC, finne hvilke faktorer som har påvirket om biblioteket har vært involvert eller ikke, og undersøke hva bibliotekarene selv tenker om MOOC-utviklingen og planer for fremtiden.

In this thesis a comparative case study is carried out, where creators of four MOOCs (Massive Open Online Courses), technical support and library support in four Norwegian higher education institutions are interviewed about the development of their MOOC. The aim has been to identify the library's role in the creation of the MOOC, find factors that have influenced the level of library engagement, and determine what the library itself believe will be the future role for their library in the MOOC development.

Innhold

Forord	6
1. Innledning.....	7
1.1 Bakgrunn	7
2. Problemstilling.....	8
2.1 Forsknings spørsmål	8
3. Avgrensning og definisjoner.....	8
4. Litteraturgjennomgang	10
4.1 I Norge	10
4.2 Internasjonalt	12
5. Teorigrunnlag	17
5.1 Profesjonsteori	17
5.2 Organisasjonelle utfordringer	18
5.3 Avisbransjens utfordringer	21
6. Valg av metode.....	22
6.1 Intervju	24
6.1.1 Bruk av sitater fra intervjuene.....	25
6.1.2 Anonymisering av informantene.....	25
6.2 Dokumentstudie	25
6.3 Reliabilitet.....	26
6.3.1 Forskning på egen arbeidsplass.....	26
6.4 Valg av caser og intervjuobjekter	27
7. Casestudiene	28
7.1 Case 1: Smart læring, NTNU	28
7.1.1 Om NTNU.....	28
7.1.2 Intervjuer	31
7.2 Case 2: Anatomi og fysiologi, HiOA	40
7.2.1 Om HiOA.....	40
7.2.2 Intervjuer	42
7.3 Case 3: Pedagogisk bruk av IKT, HiØ.....	52
7.3.1 Om HiØ	52
7.3.2 Intervjuer	53
7.4 Case 4: Introduction to Norwegian, UiO	61
7.4.1 Om UiO	61
7.4.2 Intervjuer	63

8.	Diskusjonsdel.....	75
8.1	Forskningsspørsmål 1: Hvilke organisatoriske føringer har påvirket prosessene rundt opprettelsen av MOOCene?.....	75
8.1.1	Nasjonal ledelse.....	75
8.1.2	Organisasjonell ledelse.....	76
8.1.3	Endring og innovasjon: IKT og omgivelser som strukturendrer:.....	79
8.1.4	Organisasjonskultur, maktforhold og status.....	81
8.1.5	Infrastruktur og organisatorisk læring.....	81
8.2	Forskningsspørsmål 2: Hvilken type bidrag har biblioteket hatt?.....	83
8.2.1	Opphavsrett.....	85
8.2.2	Tilgang til digitalt innhold.....	86
8.2.3	Informasjonskompetanse/digital dømmekraft.....	88
8.2.4	Eksterne brukere av biblioteket og læringsanalyse.....	88
8.3	Forskningsspørsmål 3: Ser fagbiblioteket for seg organisering og produksjon av MOOCer som en ny rolle, og i tilfelle hvorfor?.....	89
8.3.1	Hva ønsker MOOC-ansvarlige seg fra biblioteket?.....	90
8.3.2	Learning Object Repository (LOR).....	91
8.3.3	Bibliotekarens kompetanse.....	92
9.	Konklusjon.....	92
9.1	Biblioteket og digitalisering.....	93
9.1.1.	Bibliotekarens kompetanse og institusjonens behov.....	93
9.1.2.	Markedsføring og synliggjøring av institusjonens produserte innhold.....	94
9.2	Biblioteket som kurator og produsent av læringsressurser.....	94
9.2.1	Kvalitetstempel av læringsressurser.....	95
9.2.2	Tilgjengelighet.....	95
9.2.3	Langtidsbevaring.....	96
9.2.4	LOR og merittering av undervisning.....	96
9.2.5	Biblioteket og Open Access.....	97
9.3	Det glemte (eller forhåndsdomte) biblioteket.....	97
9.3.1	Reaktiv/aktiv rolle.....	99
10.	Formativ effekt og videre forskning.....	100
11.	Litteraturliste.....	101
	Vedlegg.....	105
1.	Forkortelser.....	105
2.	Intervjuguide.....	106
	Intervjuguide fagansvarlig MOOC.....	106

Intervjuguide teknisk støtte	107
Intervjuguide leder/dekan.....	108
Intervjuguide bibliotekansatt	108
4. Godkjenning fra Personvernombudet/NSD	109
5. Invitasjonsbrev til informanter	111

Tabelloversikt:

Tabell 1: Samlet oversikt over bibliotekets roller.....	85
Tabell 2: Bibliotekets bidrag: inspirasjon og opphavsrett	85
Tabell 3: Bibliotekets bidrag som kurator og kunnskapsorganisasjon	87
Tabell 4: Biblioteket som lærer	88
Tabell 5: Bibliotekets bidrag til brukerstøtte og læringsanalyse.....	88
Tabell 6: Biblioteket og lagring av læringsressurser.....	91

Figuroversikt:

Figur 1: Cornell's Information Literacy Model; Based on the ACRL Information Literacy Standards (Donham & Green, 2004).	14
Figur 2: Oversikt over utvalget	27
Figur 3: Oversikt over seksjonene i UB NTNU	30
Figur 4: MOOC kan deles inn i fire kategorier. Hentet fra (C. E. Tømte et al., 2017, s. 217).	76

Forord

«It is a truth not yet universally acknowledged that a venture based on information must be in want of a librarian»

- Katy Mahraj

Etter en god del år som frafallen masterstudent ble denne oppgaven omsider skrevet. Mye på grunn av en grei arbeidsgiver i Læringscenter og bibliotek, men også takket være av en dyktig veileder i Ragnar Nordlie. Han har vært en god støtte underveis, bidratt med nyttige innspill og konstruktive kommentarer, og jeg kan nå snart kalle meg hans siste masterstudent noensinne.

Som sitatet ovenfor sier, ethvert prosjekt basert på informasjon burde ha en bibliotekar. Informasjon er et vidt begrep, men ethvert prosjekt som inneholder organisert kunnskap som skal gjenfinnes og brukes av andre bør i hvert fall ha en bibliotekar. Og det er en oppfordring jeg mener at både fagbibliotekene og utdanningsinstitusjonene bør ta. Denne oppgaven har vært overraskende interessant både å gjennomføre og skrive, jeg har hatt mye nytte av kunnskapen underveis, og jeg er glad jeg omsider fullførte.

Oslo, 15.12.2017

Trude Eikebrokk

1. Innledning

1.1 Bakgrunn

Fagbibliotekene i Norge har tatt en stor rolle innenfor Open Access (OA), åpen og fri tilgang til vitenskapelige artikler, spesielt i rettighetsklarering til institusjonelle arkiv, men også innenfor utgivelse av OA-tidsskrifter. Arbeidsfordelingen for OA-tidsskriftene er som regel slik: forskerne er redaktører, forfattere, innholdsleverandører, håndterer fagfelleevaluering og annet, mens biblioteket sørger for publiseringsplattform, brukerstøtte, indeksering, permanente lenker (DOI) og alle andre dimensjoner foruten selve innholdet i tidsskriftet og prosessen rundt fagfelleevaluering. Bibliotekarene gir råd om opphavsrett, kildekritikk, informasjonsstruktur med mer. De fleste institusjonelle arkivene i Norge er lagt til biblioteket, og det er bibliotekarer som rettighetsklarerer artiklene forskerne publiserer og deretter egenarkiverer. I tillegg til rettighetsklarering er det bibliotekarer som sørger for riktig bruk av metadata, synliggjøring, bevaring og indeksering av innholdet.

Et annet område der bibliotekene har hatt en stor utvikling er forskningsdata, der bibliotekarene ofte leverer kurs i håndtering av data, skriving av datahåndteringsplaner, bidrar med gode beskrivelser av innholdet i form av metadata og så videre.

Sammen betyr disse to områdene at bibliotekarene bidrar til å ta vare på byggeklossene som utgjør institusjonens forskning, og sørger for at de kan gjenbrukes til videre forskning på området.

Det er fullt mulig å se for seg den samme utviklingen rundt undervisning og undervisningsressurser. På samme måte som i forskningen er det de faglig ansatte som produserer undervisning, mens bibliotekarene kan hjelpe til med å organisere undervisningsressurser som skal legges på nett, og klargjøre for gjenfinning, deling og bevaring. I UH-sektorens satses det mer og mer på nettbasert undervisning og Massive Open Online Courses (MOOC). Mitt tema for denne oppgaven er å undersøke om biblioteket har en naturlig rolle som kunnskapsorganisasjon også der.

Med så mange likheter mellom OA-publisering og MOOC-publisering mener jeg at det er en naturlig slutning at biblioteket har mye å bidra med i MOOC-utviklingen også.

2. Problemstilling

Hvordan kan fagbibliotekene i norske høyere utdanningsinstitusjoner bidra i utviklingen av MOOCer, og hvilke identifiserbare faktorer kan påvirke graden av involvering?

2.1 Forskningsspørsmål

- Hvilke organisatoriske føringer har påvirket opprettelsen av MOOCene?
- Hvilken type bidrag har biblioteket hatt?
- Ser fagbiblioteket for seg organisering og produksjon av MOOCer som en ny rolle, og i tilfelle hvorfor?

3. Avgrensning og definisjoner

Massive Open Online Courses (MOOC). Den første MOOCen kom i 2008, da Stephen Downes og George Siemens lanserte kurset “Connectivism and Connective Knowledge/2008” (CCK8). Kurset representerte et brudd med de tradisjonelle forelesningene og brukte blant annet blogger, forum, wiki’er og Facebook grupper for å kommunisere med studentene. Med over 2200 deltakere på kurset skapte arbeidsmåten et stort, organisk, og sammenkoblet læringsmiljø, samtidig som deltakerne kunne ha egne personlige læringsmiljøer. Senere ble begrepet “MOOC” eller “Massive Open Online Courses” lansert.

- Massive: som i ingen begrensninger i antall studenter.
- Open: Åpen, både i form av at det brukes åpne læringsressurser og at registreringen er åpen for alle.
- Online: uten krav om fysiske oppmøte på campus
- Course: en pedagogisk designet læringsreise. (Gore, 2014)

Det nasjonale MOOC-utvalget i Norge definerer MOOC som: **kurs som tilbys over internett, skalerbare i forhold til antall deltakere, og som gjøres tilgjengelige ved at brukeren logger seg inn på en nettside og melder seg på.** Inkludert i denne definisjonen er alle former for nettbasert undervisning eller kurs som kombinerer nett- og campusundervisning. De inkluderer også kurs med ulike nivåer av åpenhet, ulik bruk av kursavgift, ulike kvalifikasjonskrav og bruk av varierte læringsressurser. Utvalget har en bred definisjon som inkluderer både kortvarige og flerårige kurs, med og uten studiepoeng (Nasjonale MOOC-utvalget, 2013, s. 9).

Begrepsbruk i denne oppgaven

I denne oppgaven er det MOOC-utvalgets brede definisjon av MOOC som er lagt til grunn. Altså: Online kurs, som er åpne for et stort antall deltakere og som man melder seg på selv. Et kurs kan godt være online, kombinert med klasseromsundervisning og fortsatt gå under denne definisjonen av MOOC. I oppgaven vil derfor MOOC bli brukt om alle former for nettbasert undervisning utviklet av universiteter og høyskoler.

Bibliotekar som profesjon. Det er ikke utelukkende personer med tittel «bibliotekar» som jobber i et bibliotek. Det er heller ikke nødvendig å være utdannet innenfor bibliotek- og informasjonsvitenskap for å få tittelen bibliotekar, og det er mange som er bibliotekutdannet, men som har andre stillingskoder, som f.eks. rådgiver. I boken *The new librarianship field guide* definerer forfatter Lankes et al. bibliotekaren som profesjonsaktør som de som i fellesskap jobber for å løse samfunnsoppdraget etter bibliotekets verdier: «The mission of librarians is to improve society through facilitating knowledge creation in their communities» (Lankes et al., 2016, s. 18).

Bibliotekarrollen defineres ikke av hvilke verktøy som brukes (bøker, bokruller, eboklesere, 3D-printere osv.), men av bibliotekets oppdrag, formål og verdier. «We therefore define librarianship based on *why* we do things to accomplish our mission in accordance with our values and not on *how* we do them» (Lankes et al., 2016, s. 15).

Fagbibliotek/læringscenter/universitetsbibliotek. Denne oppgaven dreier seg om hva slags bidrag biblioteket som en organisatorisk enhet har hatt. Fokuset er på de funksjonene man vanligvis finner i et bibliotek (som utføres av mange med forskjellige titler som bibliotekarer, rådgivere, fagreferenter osv.), og ikke på eventuelle tilleggstjenester som finnes i bibliotekene rundt omkring, som er et resultat av enkeltinstitusjonenes organisering. For eksempel har Læringscenter og bibliotek ved HiOA en Medieseksjon med kompetanse om opptak og strømming av film, mens en tilsvarende seksjon er organisert under Støttesenteret for undervisningsteknologi ved NTNU.

Kompetanse. «Kunnskaper, ferdigheter og evner som kan anvendes til å utføre arbeid» (Fivelsdal, Nordhaug & Bakka, 2004, s. 290). En bibliotekars kompetanse består ikke bare av kunnskap i form av informasjon, men også evnen til å omsette kunnskapen til praksis, og ferdighetene som trengs for å få det til.

Blended learning/flipped classroom. Utrykket flipped classroom blir «offentlig» kjent når Salman Khan, fra Khan Academy, bruker det i sin TED Talk i februar 2011. En læringsform der studenten leser/ser forelesninger hjemme, og tar med seg spørsmål/diskusjoner til undervisningen på campus.

BIBSYS er et forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet som skaffer, utvikler og drifter fellessystemer for utdannings- og forskningssektoren. De leverer blant annet bibliotekskatalogen Oria, konsortiet for institusjonelle arkiv Brage og drifter MOOC-plattformer som Canvas og edX,

MOOC-plattformer: Det finnes mange tilbydere av MOOC plattformer. Noen er proprietære, mens andre er åpne, og kan lastes ned og installeres av alle. Eksempler på kjente plattformer er: FutureLearn, EdX/OpenEdX, Canvas, Udacity og Coursera.

Learning Object Repository (LOR)/Digitale læringsressurser (DLR): Et LOR er et digitalt bibliotek/arkiv som inneholder læringsressurser som videoer, bilder, presentasjoner og lignende. Det skal ivareta lagring, bevaring og deling av objekter til nytte i undervisning og læring. BIBSYS tilbyr en plattform som de har kalt Digitale Læringsressurser (DLR).

4. Litteraturgjennomgang

4.1 I Norge

Hittil har det ikke vært så mye forskning eller studier om norske fagbiblioteks rolle i MOOCer, men det er flere initiativer på området som er verdt å nevne.

I kapittelet «To MOOC or not to MOOC? A case study of Norway» (C. Tømte, Fevolden & Olsen, 2014) beskrives situasjonen ved fem høyere utdanningsinstitusjoner i Norge. I fokusgruppeintervjuer med faglig ansatte og studenter ble det stilt spørsmål om teknologibruken ved egen institusjon, hvilke erfaringer de har med elæring og hvordan de ser for seg fremtiden for elæring. Underviserne ved de fem institusjonene var ikke bekymret for at MOOC ville forandre høyere utdanning, de så for seg MOOC mer som et supplement enn en endringsagent. På det tidspunktet var det heller ingen av institusjonene som ønsket å tilby store, åpne MOOCer gjennom internasjonale plattformer som FutureLearn. Universitetet i Bergen gjorde det klart at de ikke kom til å tilby MOOC til sine studenter i overskuelig fremtid, men heller satse på digitalt innhold som supplement, fordi de mente at nærhet til campus er en viktig faktor i utdanning. Intervjudeltakerne fra BI ga uttrykk for det samme,

men av en annen grunn: for en privat institusjon, avhengig av betalte studier, er ikke åpne og gratis digitale kurs en bærekraftig vei å gå (C. Tømte et al., 2014).

I 2013 ble det utnevnt et utvalg (videre kalt MOOC-utvalget) som fikk i oppdrag å utrede «hvilke muligheter og utfordringer som følger av fremveksten av MOOCs og lignende tilbud» (Nasjonale MOOC-utvalget, 2013, s. 6). Utvalget leverte en rapport med en kartlegging av utviklingen og anbefalte at MOOC var noe norsk høyere utdanning burde gripe fatt i. Rapporten nevner ikke ordet «bibliotek», men anbefaler følgende konkrete tiltak:

- Tiltrår at det bevilges midler til å satse på videreutvikling av digital kompetanse hos de ansatte i universitets- og høyskolesektoren.
- Tiltrår at det etableres et miljø for forskningsbasert kunnskapsutvikling og kunnskapsoverføring knyttet til læringsanalyse fra 2015.
- Foreslår å øke bevilgningene til videreutvikling av infrastruktur for nettbasert utdanning generelt og ny infrastruktur for MOOC-tilbud spesielt.
- Mener det bør utredes nærmere hvorvidt det er hensiktsmessig med en felles, nasjonal MOOC-portal eller om alternative løsninger er bedre. (Kunnskapsdepartementet, 2017b).

MOOC-utvalget leverte i 2014 en NOU som beskrev flere av tiltakene, og i anbefalingene til universiteter og høyskoler kan man lese følgende:

«I Norge er MOOC i beskjeden grad del av universiteter og høyskolars samlede strategier. (...) Etter utvalgets vurdering har institusjonene større muligheter til å utvikle og prøve ut MOOC enn det som foreløpig er gjort.» (Nasjonale MOOC-utvalget, 2014, s. 14).

- Utvalget anbefaler at institusjonene tar ansvar for å videreutvikle studentenes digitale kompetanse.

Dette er interessant å se på i sammenheng med MOOCer, fordi undervisning via en MOOC stiller større krav til studentenes digitale kompetanse enn tradisjonell klasseromsundervisning. Bibliotekene i høyere utdanningsinstitusjoner underviser ofte i emner som kildekritikk og bruk av gjenfinningsverktøy.

- Utvalget anbefaler at lærestedene ved utvikling av MOOC avklarer hensiktsmessige avtaler for studentenes og ansattes rettigheter til eget materiale.

Opphavsrett til både egenprodusert og studentenes innhold kan være en oppgave som er relevant for biblioteket.

- Utvalget anbefaler at institusjonene stimulerer til produksjon av åpne digitale læringsressurser, og at alle læringsressurser merkes med bruksvilkår. (Nasjonale MOOC-utvalget, 2014, s. 14-15).

UH-bibliotekene er allerede ansvarlige for lignende plattformer innen Open Access, og har allerede mye av kompetansen som trengs for å sikre gjenfinning, bevaring og gjenbruk av åpne ressurser.

Det ble i 2017 lansert en nasjonal strategi for IKT i høyere utdanning. I denne strategien kan vi lese at ifølge «Digital tilstand 2014»¹ oppgir 89 prosent av de fagansatte at nytt fagstoff primært introduseres gjennom forelesninger. Dette skjer til tross for at forskning viser at læringseffekten ofte er begrenset. Strategien fremhever derfor at studentene bør involveres aktivt i læringsprosessen, en tilnærming til læring der pedagogisk bruk av teknologi er sentral (Koch, 2017).

Regjeringen understreker at «i tillegg til faglig relevant kompetanse skal studenten tilegne seg mer overordnet IKT-kompetanse og digital dømmekraft, som er relevant på tvers av fagområdene» (Kunnskapsdepartementet, 2017a, s. 9). Dette bidrar til å oppfylle et av hovedmålene for UH-sektoren: høy kvalitet i utdanning og forskning. God tilgang til utdanning er et annet hovedmål hvor betydningen av varierte undervisningsformer, deriblant blended learning og nettbaserte studier, fremheves. Biblioteket nevnes ikke spesifikt, men er naturlig å trekke inn som deltaker/initiativtaker når det er snakk om undervisning i digital dømmekraft på tvers av fagområder.

Regjeringen vil også utrede en løsning for tilgang til læringsressurser på tvers av utdanningsinstitusjoner. «En felles løsning for tilgang skal utredes, for å kunne forvalte læringsressurser sentralt» (Kunnskapsdepartementet, 2017a, s. 15-16).

4.2 Internasjonalt

4.2.1 Om MOOC og elæring og bibliotek

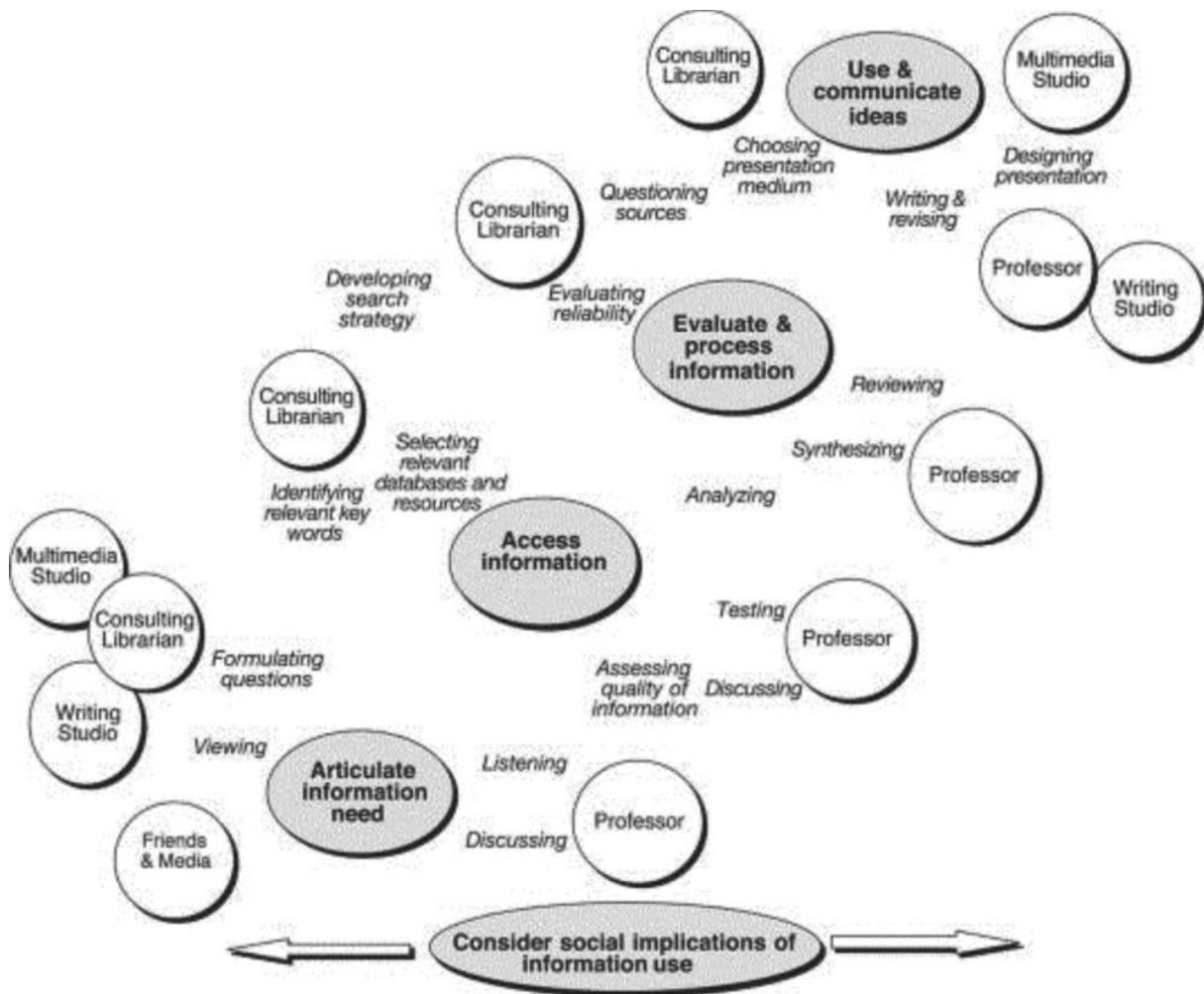
¹ <https://norgesuniversitetet.no/digitaltilstand>

Det er skrevet mye om elæring og bibliotekets rolle, og de siste årene med en god del fokus på MOOC.

Mye handler om bruk av biblioteket for fjernstudenter i tilknytning til MOOCer, men det er også skrevet mye om temaer som omhandler bibliotekets rolle som informasjonsspesialist. Mange bibliotek lager selv MOOCer for å fremme informasjonkunnskap, men det faller utenfor temaet for denne oppgaven: fagbibliotekets rolle som kunnskapsorganisasjon for MOOC, dvs. hjelp til andre fagmiljøer ved egen institusjon som lager MOOCer.

Gore (2014) har undersøkt utfordringer med MOOCer og deres påvirkning på fagbiblioteket. Hennes fokus er på bibliotekarer som informasjonseksperter: «At first glance it may seem that librarians are not wholly embedded in the process, but closer scrutiny reveals that librarians are in fact critical to the whole endeavor.» (Gore, 2014, s. 9).

Gore siterer en modell som viser hvordan bibliotekarer er plassert i det akademiske landskapet. Modellen kan like gjerne brukes til å beskrive MOOC-universet, og viser at biblioteket er en ressurs som kan bidra med viktig kunnskap også i det endrede undervisningslandskapet. På hvert av stegene i modellen kan samarbeid med en bibliotekar i tillegg til vanlig veiledning fra fagveileder utgjøre en stor forskjell for studentene (Gore, 2014).

Figur 1: Cornell's Information Literacy Model; Based on the ACRL Information Literacy Standards (Donham & Green, 2004).

Gore peker på flere områder der bibliotekarer vil møte utfordringer og kan bidra til løsninger:

- Overbevise UF-tilsatte om viktigheten av opphavsrett, lisensiering, digital- og informasjonskompetanse, områder biblioteket tradisjonelt er sterke på.
- Sørge for åpen tilgang eller lisensiering til materialet brukt i MOOCen, i tillegg til innholdet produsert i MOOCen.
- Levere fjerntilgang/tilgang hjemmefra til studenter som ikke har anledning til å møte på campus. (Gore, 2014)

Katy Mahraj (2012) har sett på hvordan bibliotekarer kan finne nye måter å vise frem sin kompetanse og kunnskap i de nye læringsomgivelsene. Hun skriver: «Librarian participation in MOOCs is a strategic next step from our involvement in content-oriented initiatives around open access and open educational resources.» (Mahraj, 2012, s. 364).

However, the most far-reaching means for librarians to contribute to the MOOC movement is not to run our own MOOCs focused directly on information literacy or other literacy domains.

Our most effective involvement, our way to enhance the value of MOOCs for countless participants and advance the goal of democratizing higher education worldwide, is to serve in creative, collaborative roles in and around the MOOC environment, bringing our expertise to all MOOCs regardless of topic. Our roles in this space will be diverse: tutor, mentor, coach, navigator, consultant, collection developer, knowledge manager, instructional designer, and participant (Mahraj, 2012, s. 365).

Mahraj beskriver mange måter bibliotekarer kan delta i MOOC-utvikling på, blant annet som kuratorer: bruke kompetansen i samlingsutvikling og kunnskapsorganisering til å planlegge og organisere kursmateriale og kurs. Bibliotekarene kan sette sammen kvalitetsstemplede samlinger med Open Access artikler, og åpne læringsobjekter, i tillegg til å sørge for riktig bruk av lisensiert materiale. Bibliotekarer kan også ivareta langtidslagring av de læringsressursene som genereres i en MOOC (Mahraj, 2012, s. 366).

Også Meredith Schwartz (2013) lister opp en rekke områder der biblioteket kan bidra inn i MOOC-utviklingen:

- **“Clearing Copyrighted Content.** (...) Faculty members are increasingly used to turning to the library for help with copyright, so in early discussions around making MOOCs work, the library should be front and center”.
- **“Supporting production.** Faculty members need audiovisual equipment to record their MOOCs. They need software and computers to edit the raw footage. They need training on how to do both, as well as how to adapt to a new format their teaching style”.
- **“Supporting students.** Can, and should, libraries attempt to support MOOC students the way they support traditional—e.g., paying—students?”
- **“Measuring a MOOC.** (...) There is an emerging role for libraries as "big data" repositories and analysts in many fields.”
- **“Preservation.** (...) As MOOCs are tweaked by professors learning from experience, what happens to the earlier versions? Will future scholars be able to study the evolution of the form, or will the earlier, superseded versions be overwritten?” (Schwartz, 2013, s. 2-4).

Ann Ritchie (2011) har utforsket bibliotekets rolle i implementeringen av en strategi for elæring i organisasjoner, ved hjelp av en casestudie fra et helsebibliotek i Australia. Hun finner indikatorer på at biblioteket har et ansvar for å involvere seg i elæring, spesielt på områder som å gi tilgang til læringsressurser, lære bort informasjonskompetanse og kildekritikk, sørge for egnede arealer i biblioteket for selvstudier og gruppelæring og forbedre samarbeidet mellom interne enheter for å maksimere ressursbruken. Hun foreslår derfor at det bør opprettes en ny rolle som elærings-bibliotekar (Ritchie, 2011, s. 41).

I 2016 leverte en gruppe på over 30 medlemmer ved Massachusetts Institute of Technology en rapport om bibliotekets fremtid ved institusjonen (Massachusetts Institute of Technology, 2016). Gruppens oppdrag var å se på hvordan biblioteket best kunne fremme produksjon, spredning og bevaring av kunnskap, og hvordan MIT-biblioteket kunne være ledende på området (s. 4).

The Task Force (...) envision the library as a networked set of global platforms replete with content, data, metadata, images, audio files, laboratory notebooks, course materials, and more. We imagine a repository of knowledge and data that can be exploited and analyzed by humans, machines, and algorithms. This transformation will accelerate the accumulation and validation of knowledge, and will enable the creation of new knowledge and of solutions to the world's great challenges.(...)
The MIT Libraries should operate as an open digital platform, available for all manner of research and development projects emanating from within and beyond MIT (s. 6).

Faculty and library staff must collaboratively incorporate into the curriculum teaching modules that address global information access in a digitally networked landscape. The Libraries' instructional program should have a worldwide reach, building on the success of MIT OpenCourseWare and MITx. In designing and delivering learning opportunities, the Libraries should also collaborate broadly in order to incorporate educational materials from around the world (s. 9).

Fowler & Smith (2013) har sett på opprettelsen av en egen opphavsrettslig enhet for læringsressurser i biblioteket, og trekker tydelige linjer til opphavsrett og Open Access. De inkluderer en timeberegning for hvor lang tid det tar å rettighetsklarere per kurs og beskriver hvordan de som benyttet tjenesten samtidig endret holdning til Open Access. Det er interessant på grunn av utgangspunktet for denne oppgaven: tjenestene biblioteket tilbyr på Open Access området antas å også være nyttige på læringsressurs-området. Hvis det i tillegg viser seg, som Fowler fant, at arbeidet rundt åpne læringsressurser endrer holdningene til Open Access til det bedre, blir det enda mer aktuelt for biblioteket å involvere seg i arbeidet med læringsressurser.

4.2.2 Om biblioteket og teknologi

Det finnes flere studier som sier noe om hvordan nye roller oppstår og hvordan teknologiutvikling skjer i fagbiblioteket.

Donham & Green (2004) beskriver et prosjekt ved Cornell College Library der de gikk inn for å redefinere forholdet mellom bibliotek og faglig ansatte. «The intent was for librarians to strive to collaborate with faculty and to engage in that collaboration in the role of consultant.» (Donham & Green, 2004, s. 314). De ønsket å få til en kulturendring: fra biblioteket som servicesenter til biblioteket som en ressurs innen læring. De faglige ga uttrykk for at biblioteket fremsto som frakoblet, noe biblioteket fikk endret blant annet ved å reorientere stillingstitlene de brukte fra biblioteksinterne til institusjonsrettede og ha jevnlig treffpunkter med faglig ledelse.

Xu, Ouyang og Chu publiserte i 2009 en undersøkelse som viser at fagbibliotek ofte er tidlig ute med å ta i bruk ny teknologi. De besøkte hjemmesidene til 81 biblioteker i New York, hvorav 42% av dem da hadde tatt i bruk en form for web 2.0 teknologi. «Thanks to their strong tradition in the IT forefront as well as their focus on education and research, academic libraries are quickly becoming the major players in adopting and incorporating Web 2.0 applications into their services compared with other types of libraries» (Xu, Ouyang & Chu, 2009). Undersøkelsen har et begrenset geografisk utvalg, men viser at fagbibliotekene er opptatt av å ta i bruk ny teknologi og digitale verktøy.

Shank & Bell skriver «Change pushes academic librarianship onward» (Shank & Bell, 2011, s. 105). De beskriver muligheten disruptiv innovasjon har til å transformere biblioteket og at bibliotekarene må møte den nye teknologiske hverdagen og bli en integrert del av utdanningen som leveres fra institusjonene|:

In the future, the library as place and the containers its collections come in should not define the librarian as it has too often done in the past. Instead, the services (e.g., course related instruction) and products (i.e. information) provided by the librarians should (Shank & Bell, 2011, s. 106).

5. Teorigrunnlag

Flere teorier ble vurdert underveis i arbeidet med oppgaven. Både profesjonsteori og organisasjonsteori har aspekter som er relevante som grunnlag for denne oppgaven.

5.1 Profesjonsteori

Profesjonsteori ble vurdert, først og fremst for å se på spenningsforholdet mellom ulike profesjoner, som i denne oppgaven for eksempel kunne vært forholdet mellom professor/førsteamanuensis/ingeniør/studieadministrativ og bibliotekar.

Profesjonsteorien kunne gitt svar på hvordan hver profesjon skaper seg nye roller, hvordan roller glir over i hverandre, hva som er skillet mellom f.eks. en teknisk ansatt i biblioteket og en ansatt på IT. Hvordan arbeidsoppgaver utvikler seg i spenningen mellom profesjoner og maktrelasjoner internt er temaer som er spesielt relevante for problemstillingen i denne oppgaven.

En profesjon er definert som: «Et yrke som utøver tjenester basert på teoretisk kunnskap ervervet gjennom en spesialisert utdanning» (Molander & Terum, 2008, s. 13). Det er gjerne yrker med bestemte koblinger til høyere utdanning og forskning, der enkeltgrupper besitter kunnskap andre trenger for å utøve sitt yrke.

En bibliotekar må således sies å være en profesjonsutøver og bibliotekaryrket kan defineres som en profesjon. Profesjonsteorien virker mest fokusert på medisinske profesjoner som lege/sykepleier, mens bibliotekarprofesjonen ligger i randsonen for fokuset. I lys av dette ble derfor profesjonsteorien valgt bort i denne oppgaven.

5.2 Organisasjonelle utfordringer

En organisasjon er en gruppe som har oppgaver og mål som knytter dem sammen. (Jacobsen & Thorsvik, 2007, s. 17-18). En organisasjon kan sees på som et produksjonssystem hvor, i UH-sektoren sitt tilfelle, man skal produsere kunnskap, læring, studiepoeng. Menneskenes adferd (menneskene som jobber i systemet), er det essensielle, hvordan de jobber sammen for å løse en oppgave. Ved å analysere prosesser og sosiale forhold, endring, kommunikasjon, beslutninger og konflikter innad i organisasjonen kan det være mulig å identifisere faktorer som har påvirket bibliotekets involvering i MOOCer.

For denne oppgaven er det spesielt relevant å se på hvordan ny teknologi og utvikling skjer i en organisasjon. Hvordan oppstår nye arbeidsoppgaver i systemet, hvordan blir resten av organisasjonen informert og involvert? Hvordan utvikler grupperinger innad i organisasjonen ny kompetanse og blir bedt om å påta seg nye oppgaver? Eller ber man selv om å få ansvaret for visse oppgaver, hvordan skjer i så fall slike beslutninger og så videre.

Under er en oversikt over noen av trekkene i en organisasjon som kan være viktige for hvordan nye roller og oppgaver blir til. Disse vil jeg komme tilbake til i analysedelen av oppgaven, der de vil bli brukt som grunnlag for å analysere trekk ved hver organisasjon som kan ha påvirket bibliotekets rolle i MOOC-utviklingen.

5.2.1 Ledelse og føringer

Mål og strategier. Organisasjoner er alltid opprettet for å oppfylle en funksjon, og de må vite hva de ønsker å opp (mål), og hvordan de skal oppnå det (strategier). (Jacobsen & Thorsvik, 2007, s. 36). Forhåpentligvis har mål og strategi en styrende funksjon, som igjen legger premissene for hvordan praksis blir og som uansett kan brukes til å evaluere hvor godt praksis fungerer.

5.2.2 Endring og innovasjon

Endring i organisasjoner. Endring handler om hvordan organisasjoner finner nye måter å løse eksisterende oppgaver på. Universiteter og høyskoler skal blant annet levere undervisning, men måten det kan gjøres på er fleksibel. Endring og innovasjon har mange likheter, men innovasjon kan foregå uten en organisasjonsendring. En endring trenger heller ikke representere noe nytt, som innovasjon gjør. (Jacobsen & Thorsvik, 2007, s. 385-386). Ikke alle endringer er revolusjonerende, noen kan like gjerne beskrives som en naturlig evolusjon. En innovasjonsprosess beskriver utviklings-, beslutnings- og implementeringsprosessen rundt organisatoriske og teknologiske fornyelser (Fivelsdal et al., 2004, s. 187).

IKT som strukturendrer. IKT har skapt store endringer de siste tiårene, også innenfor utdanningssektoren. Med ny teknologi oppstår det nye roller og andre metoder å løse utfordringer på. IKT har potensiale til å revolusjonere en organisasjon, endre i eksisterende strukturer, utvikle nye kommunikasjonsnettverk, øke frekvens og volum på kommunikasjonen, styrke administrativ kontroll, skape implisitt koordinering, automatisere oppgaver (Jacobsen & Thorsvik, 2007, s. 116). Fysisk avstand blir mindre viktig og muligheten til å delta i globale nettverk økes. Det ser også ut til å skje en endring i fokus: fra hvordan IT kan støtte utdanning og mer over i hvordan IT kan endre utdanning (Granberg, 2011).

I avisbransjen kan man se på endringen fra manuelle til elektriske skrivemaskiner som en videreutvikling av noe eksisterende, mens digitaliseringen av avisproduksjonen i 1980 var en innovasjon som gjorde gammel kunnskap overflødig (Krumsvik s. 34). Også i bibliotekverdenen har innføring av IKT allerede ført til store endringer i arbeidsoppgavene. Fra kartotek kort til elektronisk bibliotek katalog til deltakelse i fjernlånssamarbeid og innkjøp av digitale ressurser. IKT har også potensiale til å gjøre biblioteket bedre integrert i det viktigste produktet en utdanningsinstitusjon skal levere: undervisning.

Omgivelsene rundt organisasjonen som endringsagenter:

En høgskole og et universitet står ikke alene, men er en del av en sektor. Institusjonene er en del av UH-sektoren i Norge, men de er også deler av en også internasjonal og global utdanningssektor. Jacobsen & Thorsvik (2007) beskriver omgivelser i flere nivåer:

- Nivå 1. Domene som er organisasjonens nærmeste omgivelser. Studenter, ansatte og konkurrenter. Lover og regler som er spesifikke for institusjonen.
- Nivå 2. Nasjonale forhold er generelle politiske, økonomiske og kulturelle forhold som påvirker.
- Nivå 3. Internasjonale og globale forhold. Samarbeidsavtaler, utvekslingsavtaler og så videre (Jacobsen & Thorsvik, 2007, s. 200-201).

I tillegg har vi tekniske omgivelser, som påvirker hvordan organisasjonen løser oppgavene for å realisere sine mål. Studentene forventer nå en mer teknologisk hverdag og undervisning, med den fleksibilitet det innebærer.

Institusjonelle omgivelser: institusjonene er også under press for å møte forventninger til normer og verdier i omgivelsene. Dersom flertallet i UH-sektoren tilbyr undervisning som MOOC, vil studentene raskt stille spørsmålet, hvorfor gjør ikke dere, som i egen utdanningsinstitusjon, det?

5.2.3 Kultur, maktforhold og læring

Organisasjonskultur. Det er mennesker som skal sørge for organisasjonens utvikling og endring. Derfor er det viktig å også se på organisasjonskulturen. Hvem legger premisene for utvikling, kontroll, samarbeid, koordinering og tillit? Innenfor rammene av min problemstilling ligger blant annet spørsmålene: Føler de ansatte i biblioteket at de har en sterk tilhørighet i sin institusjon og vice versa, blir biblioteket sett på som en aktiv deltaker i organisasjonens daglige virke? Et de ansatte motivert til å påta seg nye oppgaver? Stoler de faglig ansatte på at biblioteket kan bistå med de ressursene som trengs inn i et MOOC-samarbeid, fungerer samarbeid mellom interne enheter? (Jacobsen & Thorsvik, 2007, s. 126-130). Det kan ta lang tid å få en dypere forståelse av de forholdene som skaper en særpreget kultur i en organisasjon. Dype, underliggende strømninger er vanskelige å få grep på før man har opplevd det selv (Fivelsdal et al., 2004, s. 353).

Maktforhold og status: Undervisningsprosessene i en UH-institusjon er ikke direkte avhengig av et tilstedeværende bibliotek, og derfor har kanskje ikke biblioteket alltid en høy

status hos alle undervisere. Med et sterkt MOOC-tilbud kan biblioteket bli mer integrert i den produktet institusjonen leverer: undervisning. Dermed kan maktbalansen internt på institusjonen endres. IKT, intellektuell kapital og dynamiske omgivelser er faktorer som fører til endringer i maktstrukturen, og MOOC må sies å høre til her. Noen kan kanskje føle at biblioteket trækker inn på området til de faglige ansatte eller studieadministrasjonen, og interne konflikter kan oppstå. Jakobsen & Thorsvik skriver om et «optimalt konfliktnivå» der organisasjoner uten konflikt kan forstås som stagnerte, mens organisasjoner med for mye konflikt tar mye tid og ressurser og sliter på de som jobber der. Mellomtingen er konflikter som har positive effekter, blant annet fordi flere synspunkter blir trukket frem og ny informasjon blir tilført (Jacobsen & Thorsvik, 2007, s. 189-190). Enhver organisasjon har sine egne spilleregler. En tydeliggjøring av oppgaver og ansvarsnivåer kan være med på å endre bibliotekets status på egen institusjon.

Organisatorisk læring og arbeidsgruppers kompetanse: Biblioteket har potensiale til å kunne tilføre verdi til MOOC-utviklingen, men de har en vei å gå for å tilpasse sin kunnskap om samlingsutvikling og kunnskapsorganisering til å passe inn i MOOC-landskapet.

Organisatorisk læring handler om å tilpasse seg «endringer i eksterne handlingsbetingelser, på samme måte som en levende organisme» (Jacobsen & Thorsvik, 2007, s. 360). Biblioteket må tilpasse seg nye krav og behov internt i organisasjonen, enten ved hjelp av kompetanseutvikling internt, eller ved endringer i hvem de ansetter. En annen utfordring er å sikre at læring hos ett individ spres videre til andre. Det er få organisasjoner som har god oversikt over interne kompetanseressurser (Fivelsdal et al., 2004, s. 292). «Arbeidstakerne kjenner normalt sin reelle kompetanse langt bedre enn bedriftene gjør» (Fivelsdal et al., 2004, s. 302).

Organisasjoner må også ta til seg kunnskap utenfor egne grenser, såkalt absorptiv kapasitet. Den må kunne fange opp nye undervisningsformer (som MOOC), vurdere om de er nyttige for egen organisasjon, tilpasse dem, og enten innpasse eller omforme kunnskapen til noe som fungerer i bruk på institusjonen (Jacobsen & Thorsvik, 2007, s. 372).

5.3 Avisbransjens utfordringer

Nyhetsmediene har nylig vært igjennom en lignende prosess som bibliotekene står foran. Deres tradisjonelle modell med abonnementsbaserte papiraviser med annonseinntekter har stått for fall, og en overgang til nettaviser og kontinuerlig nyhetsdekning har presset seg frem. Avisenes viktigste oppgaver ifølge Arne Krokan (2016) er «knyttet til deres samfunnsrolle

som arenaer for kunnskapsspredning, meningsutvikling og samfunnsdebatt (...)». De har vært finansiert via ulike kilder, blant annet ved pressestøtte og momsreduksjon (s. 68-69).

Mediesektoren (og tydeligvis biblioteksektoren) har lånt kuratorrollen fra museene, der rollen ikke er å gi tilgang til alt materiale, men å sette det sammen til en enhet som sammen gir mening. Flere nyhetsmedier lager nå egne samlinger rettet mot spesielle brukeres interesser. Den samme rollen finner vi igjen i MOOC-satsningen og bibliotekets rolle der: riktig innhold, med riktig lisens til riktig bruker. «Kurator tjenestene tar oppgaver fra mediehusene (...) fordi innhold produsert i andre kontekster blir gjenbrukt på stadig nye områder». (s. 71). Det er akkurat dette bibliotekene ønsker å oppnå, legge til rette for å gi økt tilgang til allerede produsert innhold. Avisene har gått fra å være innholdsprodusenter til å bli kuratorer, bibliotek bør gå fra å være samlingsadministratorer til å bli kuratorer (s. 72).

Rasmus Klein Nilsen (2012) har undersøkt hvordan «gammeldagse» medieorganisasjoner har inkorporert moderne teknologi. De var igjennom en konfliktfylt prosess for å nå målet, med mange interessenter, og der teknologene spilte en viktig og innimellom oversett rolle. Kun med et samspill mellom redaktører, journalister og teknologer har de fått frem et nytt produkt: blogger. Teknologer blir fort sett på som outsiders.

Den store forskjellen mellom bibliotekbransjen og mediebransjen er at i mediebransjen tok pengene slutt og de ble tvunget over på en ny form. Akkurat det har ennå ikke skjedd i bibliotekene, og vil trolig heller ikke skje i statlig finansierte utdanningsinstitusjoner.

6. Valg av metode

På områder der det finnes lite forskningsbasert kunnskap fra før er kvalitative forskningsmetoder godt egnet. Kvalitativ forskning kan bidra til å bringe frem i lyset fenomener som har vært lite studert, og til å utvikle velegnede begreper for å studere slike fenomener (Nasjonale forskningsetiske komiteer, 2010).

MOOC og bibliotekets rolle er et område det finnes lite forskning på i Norge. Det er et relativt nytt fenomen innen høyere utdanning, og det er mange spørsmål rundt dette som kan tenkes å være uavklart internt i organisasjonene. Det ville dermed være vanskelig å få utfyllende respons på for eksempel et spørreskjema, fordi respondentene sannsynligvis ikke ville ha reflektert så mye over MOOC og bibliotekets rolle på forhånd. MOOC som fenomen bør være bedre kjent for at det skal være mulig å lage gode kvantitative undersøkelser.

Intervjuer av enkeltpersoner er en god anledning til å gå i dybden på hvordan en MOOC har blitt opprettet, og hva slags involvering biblioteket har hatt. Ved å benytte en kvalitativ metode er muligheten for å få frem informantenes opplevelser, meninger og erfaringer større enn det som ville vært mulig med en kvantitativ metode.

«Innenfor en pragmatisk kvalitativ tilnærming stiller man spørsmål ved hva samfunnsmedlemmer tar for gitt: Store konseptuelle systemer, fra kultur til struktur, så vel som folks innerste tanker og følelser, er *områder for utforskning, heller enn ressurser for å forklare funn*. Dette betyr at man går inn i forskningen med en genuin nysgjerrighet på hvordan folks liv formes, hvordan sosial orden oppstår, heller enn å anta at dette kan forklares ut fra noen spesifikke faktorer» (Tjora, 2010, s. 22).

I en kvalitativ undersøkelse er det mulig å identifisere faktorer som ikke var tenkt på som alternativer i undersøkelsesdesignet. Det kan være personlige forhold og erfaringer som har påvirket, som intervjueren umulig kan forutse (Tjora, 2010, s. 24). En slik eksplorativ tilnærming kan gi resultater man ikke ville oppnådd ved å bruke et fastlagt spørreskjema eller en rigid intervjuguide. Kvalitative intervjuer peker seg ut som den den beste måten å få innsikt i informantenes egne opplevelser og erfaringer (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010).

En praktisk måte å begrense prosjektet på er å bruke en eller flere case, casestudier (Tjora, 2010, s. 34-35). En casestudie betyr at det allerede finnes en grense for hva eller hvem undersøkelsen inkluderer. Innenfor casestudien kan man så benytte de metodene man ønsker, enten det er intervjuer, spørreundersøkelser eller dokumentstudier, og gjerne kombinere flere av disse.

Denne oppgaven er en flercasestudie, og det har blitt gjort et strategisk utvalg av fire institusjoner som allerede har utviklet MOOCer. Det er et mål å finne caser som har høy grad av variasjon, for å synliggjøre utfordringene som ligger i opprettelsen av MOOCer og samarbeid med biblioteket.

Aktuelle utvalgsriterier er:

- En institusjon som har en egen organisatorisk enhet for digital læring og en som ikke har det.
- Institusjoner som har vært ledende på området og laget flere MOOCer
- Institusjoner som har lagd én eller et fåtall MOOCer

- Både høyskoler og universiteter bør være representert

I all forskning vil pragmatiske hensyn spille inn og i denne oppgaven er det tatt til hvilke praktiske muligheter det har vært til å gjennomføre et intervju, og hva slags tilgang det har vært mulig å få til caser eller informanter.

6.1 Intervju

Den mest utbredte datagenereringsmetoden innenfor kvalitativ forskning er intervjuer. Semistrukturerte intervjuer (også kalt dybdeintervjuer) benyttes der man ønsker å ha en relativt fri samtale, som kretser rundt et spesifikt tema eller emne (Tjora, 2010, s. 104).

Hovedpersonen i en MOOC vil i de aller fleste tilfeller være den eller de faglig ansvarlig(e) for MOOCen, og er dermed det naturlige utgangspunktet. Intervjurunden på hver institusjon startet derfor med fagansvarlig for den aktuelle MOOCen. Det innledende intervjuet ble brukt til blant annet å identifisere andre relevante intervjuobjekter som har vært med på utviklingen i kurset. Målet var å finne ut hvem som har hatt teknisk ansvar, og høre mer om hvordan ansvarsfordelingen har vært rundt i organisasjonen. I tillegg ble relevant ansvarlig i biblioteket bli intervjuet, og relevant fagperson i eventuell støttefunksjon. Dette kan beskrives som først en strategisk utvelgelse, så snøballutvelgelse. Alle intervjuene ble gjennomført som én til én informantintervjuer. For ikke å begrense informantene er det naturlig å velge en delvis åpen intervjumetode. Denne intervjumetoden lar informantene gå i dybden der de har mye å fortelle, og tillater også digresjoner der de er relevante.

I intervjuguiden som ble sendt til informantene på forhånd ([se vedlegg 2](#)) er det en del overordnede spørsmål som stilles til alle, i tillegg til at det gis rom for intervjuobjektet til å styre samtalen inn på ulike temaer som han/hun mener har vært viktig i utvikling av MOOCen. Formålet med en løs form på intervjuet er å få frem deres holdninger og erfaringer, og å få et bilde av institusjonen fra deres ståsted.

Oppfølgingsspørsmål ble stilt ut i fra temaene som ble tatt opp av intervjuobjektet underveis. Intervjuspørsmålene varierer fra rolle til rolle, samtidig som den overordnede målsetningen for intervjuene er den samme. Intervjuguiden består av tre deler:

- oppvarmende spørsmål der informanten skal besvare helt konkrete ting som navn, stilling, bakgrunn for opprettelse av MOOC og lignende.
- refleksjonsspørsmål som fokuserer på opprettelsen av MOOCen, samarbeid med andre, videre tanker rundt arbeidet.

- avrundings spørsmål, der informanten får anledning til å legge til noe, takk for intervjuet, skape god avslutningsstemning (Tjora, 2010, s. 113).

De samme spørsmålene er stilt til alle, men i noen tilfeller har spørsmålene blitt besvart av forskjellige informanter. Brukerstøtte er et eksempel på dette, spørsmålet: «Hva har MOOCen kunnet tilby av støtte til studentene underveis?» har i noen tilfeller blitt besvart av fagansvarlig og noen ganger av teknisk støtte, basert på hvem som har vært ansvarlig for brukerstøtten.

Alle intervjuene er tatt opp på digital lydopptaker. Intervjulengden varierer fra 30 minutter i de korteste tilfellene til én time og 30 minutter i det lengste. Det er ikke stilt oppfølgingsspørsmål etter fullført intervju.

Prosjektet er meldt inn til Personvernombudet for forskning, Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste AS.

6.1.1 Bruk av sitater fra intervjuene

I sitatene som gjengis har jeg valgt å fjerne enkelte typiske taleflytord som for eksempel «men», «altså». Meningsinnholdet i sitatene er ikke endret, og større utelatelser er markert med (...).

6.1.2 Anonymisering av informantene

De faglig ansvarlige for hver MOOC er lett gjenkjennelige, og er derfor omtalt med fullt navn. De andre informantene har selv kunnet velge om de vil bli navngitt, og fordi noen av dem har sterke meninger om egne arbeidsplass og av hensyn til de andre som arbeider der, har de som ønsket det blitt omtalt med fullt navn. Det gjør at noen informanter er navngitte, mens andre er anonymiserte. Jeg har omtalt de intervjuede fra biblioteket som «bibliotekledere», og med det mener jeg at de har et lederansvar for en enhet/avdeling/gruppe i sin institusjon.

6.2 Dokumentstudie

Dokumentstudier er en annen av hovedmetodene innenfor kvalitativ forskning. Relevante dokumenter fra hver institusjon har blitt gjenstand for en kvalitativ dokumentanalyse, dvs. at meningen i dokumentet er tolket, og satt i forhold til hvordan dokumentets mening kan ha påvirket utviklingen av MOOCer innad i organisasjonen. Eksemplet på relevante dokumenter er: casespesifikke rapporter, styringsdokumenter, strategier og andre beslutningsdokumenter som sier noe om hvordan prosessen med etablering av MOOCer på hver enkelt institusjon har skjedd. I tillegg vil dokumenter om temaet fra norske myndigheter være relevante.

Dokumentene brukes både som bakgrunnsdata før intervjuene, og som utfyllende data i tillegg til intervjumaterialet. Dokumenter som tilleggsdata kan gi et historisk bilde av tidligere hendelser, som kanskje ellers er vanskelig å få frem i den nåsituasjonen som et intervju er.

6.3 Reliabilitet

Det er mange høyere institusjoner i Norge, og med et utvalg på fire caser er det vanskelig å kunne generalisere, eller å si noe om hvordan utviklingen av MOOC burde vært løst på de enkelte institusjonene. Det er fortsatt mulig at casestudiene kan ha en viss overføringsverdi.

Under intervjuene ble det stilt en del ledende oppfølgings spørsmål, som kanskje kunne ha en påvirkning på resten av svarene til informanten. Det har vært nødvendig for å få informantene til å reflektere over bibliotekets rolle. I en generell casestudie om utviklingen av MOOC ville ofte ikke spørsmål om biblioteket vært en del av intervjumaterialet, med mindre informanten selv tok det opp.

Intervjuer er subjektive, og det er én person som får uttale seg på vegne av et prosjekt eller en enhet. I dette tilfellet er det for eksempel én bibliotekleder som får uttale seg på vegne av hele biblioteket. Spesielt i store institusjoner, med store avdelinger er det ikke sikkert at én person er informert om alle initiativene som pågår.

6.3.1 Forskning på egen arbeidsplass

Et av casene i denne oppgaven er min arbeidsgiver HiOA. Det er ikke optimalt å forske på egen arbeidsplass, men HiOA er en viktig del av MOOC-miljøet i Norge, og en av få institusjoner der biblioteket har vært en stor del av MOOC-satsningen. Jeg har ikke vært direkte involvert i HiOAs MOOC-prosjekter: Moocahuset, Bokskapet eller PISA-kurs (se definisjoner under [7.2.1.1. MOOC-utviklingen ved HiOA](#)), men jeg har vært i randsonen av det som leder av Digitale tjenester i Læringscenteret, og som medlem i referansegruppen for Program for digitalisering av utdanning og arbeidsgruppen for etablering av LearningLab/Digin ved HiOA. Det betyr at jeg har hatt tilgang til en del kilder jeg ikke ellers ville hatt, og at jeg personlig kjenner intervjuobjektene fra HiOA. Utover det er HiOA casen gjennomført på samme måte som de tre andre casene.

6.4 Valg av caser og intervjuobjekter

Det er, som tidligere beskrevet i [6.4. Valg av caser og intervjuobjekter](#), foretatt et strategisk utvalg blant norske institusjoner. Plattformen mooc.no² har dannet grunnlaget for utvelgelsen av MOOCene som igjen er utgangspunktet for casestudien. Kursene er innenfor forskjellige fagområder, for å utelukke at eventuelle tradisjoner for bibliotekbruk innenfor forskjellige fagområder skal føre til en skjev fremstilling av bibliotekets rolle. MOOCene er valgt ut fra vertsinstitusjoner med forskjellig størrelse. Utvalget er satt til fire institusjoner, for å sikre nok variasjon, samtidig som intervjuene skal være mulig å gjennomføre både geografisk og innenfor tidsrammen for denne oppgaven.

Utvalgets størrelse gjør det mulig å velge både universiteter og høyskoler, institusjoner med egne enheter for utvikling av MOOCer, institusjoner der MOOC-utviklingen har blitt gjort av enkeltindivider og institusjoner som har vært tidlig ute, eller ledende på området.

Det er sannsynlig at større institusjoner vil ha store bibliotek, og dermed flere ressurser å trekke på og større mulighet for at biblioteket er interesserte i MOOCer. Det er også sannsynlig at universitetsbibliotek vil være mer aktuelle for en rolle i MOOC-utviklingen, fordi de tradisjonelt er mer integrert i den faglige delen av virksomheten, blant annet på grunn av ansatte fagreferenter/universitetsbibliotekarer.

Oversikt over utvalget:

	Større (15.000< studenter)	Mindre (<14.999 studenter)
Universitet	Smart læring, NTNU Introduction to Norwegian, UiO	
Høgskole	Anatomi og fysiologi, HiOA	Innføring i IKT, HiØ

Figur 2: Oversikt over utvalget

² <http://www.mooc.no/>

Et av de opprinnelige ønskede intervjuobjektene takket nei til å delta, og forespørselen gikk da til neste MOOC på listen. Det er grunnen til at utvalget ikke inkluderer en MOOC fra et mindre universitet.

To av institusjonene (NTNU og UiO) har vedtatte strategier og opprettet infrastruktur som skal støtte opp om en satsning på MOOC. NTNU MOOC og UiOs Digitale Medier i Læring har begge et ansvar for MOOC-utviklingen ved institusjonen. Ved HiOA er arbeidet med å etablere noe lignende i gang (Digin), mens ved HiØ er det ikke opprettet egen infrastruktur som har MOOC som arbeidsområde.

To av kursene er lagd av ildsjeler uten organisert støtte fra resten av institusjonen. «Smart læring» var Norges første MOOC, og HiØs «Innføring i IKT» ble inspirert av både dette og andre samtidig utviklede MOOCer, og lå ikke lenge etter tidsmessig.

Ved hver case har jeg kontaktet hovedansvarlig på kurset, og deretter har jeg bedt om å få kontaktinformasjon til den som har hatt mest med det tekniske å gjøre, vært støtteapparat, om det er noen i ledelsen som har hatt stor betydning for utvikling av kurset, og om de har vært i kontakt med noen i biblioteket om kurset. Ut i fra disse opplysningene har jeg tatt kontakt med teknisk ansvarlig, ansvarlig for relevant infrastruktur og relevant ansatt i biblioteket. Det er varierende hvor mange som har vært involvert ved hver institusjon. Hos noen er det en til to, mens hos andre er det flere enn ti.

7. Casestudiene

7.1 Case 1: Smart læring, NTNU

7.1.1 Om NTNU

NTNU er landets fremste institusjon for utdanning av ingeniører. Universitetet har flere profesjonsutdanninger og et bredt fagtilbud innen naturvitenskap, samfunnsfag, lærerutdanning, humaniora, medisin og helsefag, økonomisk-administrative fag, arkitektur og kunsthøgskole. NTNU har campus i Trondheim, Ålesund og Gjøvik, og hadde rundt 40.000 studenter i 2016³. De siste årene har NTNU vært igjennom en betydelig satsning på økt bruk av IKT og digitalisering i undervisning, økt fokus på kvalitet i utdanning og flere interne reorganisasjoner. Noen av satsningene dette har ført til er:

³ Tall hentet fra Database for statistikk om høgre utdanning: <http://dbh.nsd.uib.no/>

NTNU DRIVE – et sted for samarbeid om digital kompetanseheving i undervisning, læring og vurdering på fagenes premisser. Programmet har som mål å støtte undervisere, instituttledere og studieprogramledere som vil utvikle digitale kompetanser på flere måter.

Dette er et program som skal bidra til at NTNU når sine strategiske ambisjoner om at all utdanning skal være preget av faglig og pedagogisk kvalitet på høyt internasjonalt nivå, og at undervisningen skal stimulere studentenes kritiske refleksjon og øke interessen for forskning og nyskaping. Programmet går fra 2016-2021. (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, udatert-d).

Underprosjektene i NTNU DRIVE:

NTNU IKU (Intern kompetanseheving)

De tilbyr delvis nettbaserte kurs og utviklingsstøtte. NTNU IKU er en potensiell samarbeidspartner for den som skal lede arbeidet med å øke kvaliteten på undervisningen ved hjelp av nye teknologier og digitale tjenester. De støtter ledere i å lede kollektive utviklingsprosesser som går over en lengre tidsperiode (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, udatert-c).

NTNU Beta

NTNU Beta hjelper undervisere som vil pilotere nye digitale tjenester. De tilbyr støtte og samarbeid for innovasjon og hjelp til bruk av læringsteknologi og digitale tjenester for ansatte ved NTNU, og hjelper blant annet til med installasjon og drift av programvare for utprøvningsformål (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, udatert-b).

NTNU MOOC

NTNU MOOC gir teknisk-pedagogisk støtte til produksjon av nettbaserte kurs og emner. Det er et nettverk hvor undervisere kan samarbeide med et team av erfarne MOOC-utviklere gjennom hele prosessen. MOOC-teamet tilbyr pedagogisk, teknisk og administrativ støtte. Kompetansen i teamet er i hovedsak utviklet i prosjektet Smart læring (2014-2016) ved NTNU. (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, udatert-a)

NTNU har et eget Multimediesenter som kan bidra med opptak av undervisning og arrangementer, drifter audiovisuelt utstyr og tilbyr opplæring i ulike teknologier til bruk i undervisningen.

7.1.1.1 MOOC-utviklingen

NTNU tilbyr i dag tre ulike plattformer for skalerbare nettkurs (MOOCer) i samarbeid med BIBSYS og FutureLearn. Alle har sine særtrekk.

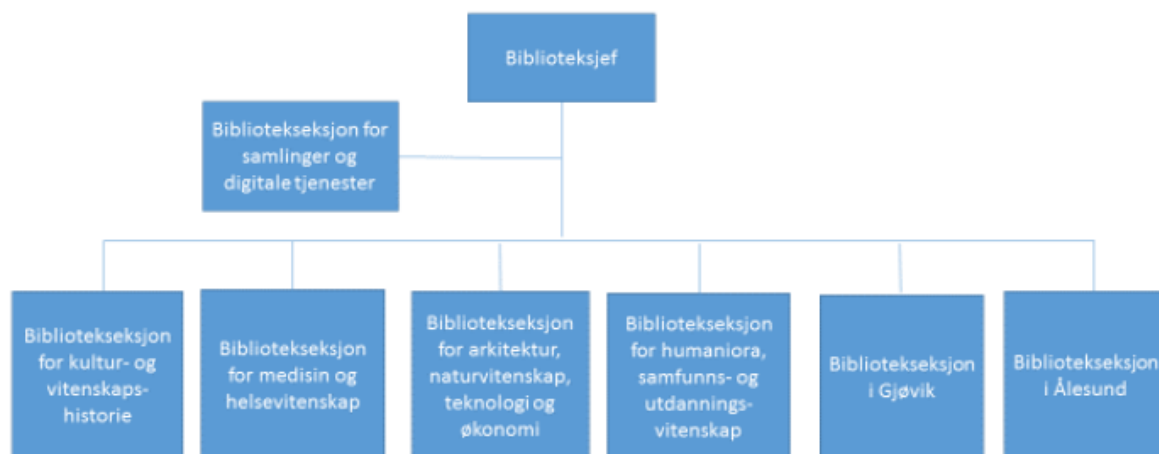
MOOC plattformene **Open Edx** og **Canvas** er tiltenkt norsk- og engelskspråklige nettkurs, der målgruppen kan defineres bredt innen utdanning og arbeidsliv både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Canvas benyttes av flere andre institusjoner i UH-sektoren.

MOOC plattformen **FutureLearn** åpner for engelskspråklige MOOCs for et internasjonalt publikum. MOOCene er skalerbare og kan kombineres med andre kurs. Deltakere på opptil 10 000 er ikke uvanlig. (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, udatert-a).

NTNU åpnet Norges første MOOC i 2013. Kurset «Teknologiutvikling og samfunnsendring» ble utviklet av professor Arne Krokan, og var gratis og åpent for alle, selv for de uten studiekompetanse (Krokan, 2013). Kurset hadde over 1000 deltakere og det var ca 200 som fullførte eksamen i kurset (Normannsen, 2014). Siden har det kommet flere tilbud, både åpne, med og uten studiepoeng, for registrerte studenter, og som etter- og videreutdanningskurs.

7.1.1.2 Universitetsbiblioteket

Universitetsbiblioteket (UB) ved NTNU har 93 årsverk fordelt på 17 forskjellige campuser, og er etter sammenslåingene i 2016 organisert i syv seksjoner:

Figur 3: Oversikt over seksjonene i UB NTNU

UB ligger i Fellesadministrasjonen, under prorektor for utdanning. I bibliotekseksjonen for samlinger og digitale tjenester ligger ansvaret for drift av det institusjonelle arkivet NTNU Open⁴ og publiseringstjenester for Open Access-tidsskrifter: NTNU Open Access Journals⁵.

7.1.2 Intervjuer

7.1.2.1 *Intervju med faglig ansvarlig Arne Krokan:*

Bakgrunn for opprettelse av MOOC:

Arne Krokan er professor i sosial økonomi ved NTNU og underviser blant annet i bruk av sosiale medier. Han lagde Norges første MOOC: «Teknologiendring og samfunnsutvikling» i 2013. Han skrev senere boken «Smart læring», og brukte den som grunnlag for å opprette MOOCen med samme navn, som er fokuset for denne oppgaven. Utviklingen ble støttet av Norgesuniversitetet. MOOCen «Smart læring» ble lansert høsten 2014 og fikk mye medieomtale.

Tekniske detaljer: Plattform/hvem kan ta den/studiepoeng osv.

Det fantes ingen egen MOOC-plattform på NTNU da den første MOOCen «Teknologiendring og samfunnsutvikling» ble opprettet. IT-avdelingen ble kontaktet, men kunne ikke stå for infrastrukturen. Krokan opprettet derfor kontakt med BIBSYS som tilbød å installere og drifte programvaren Canvas, der «Teknologiendring og samfunnsutvikling» så ble publisert. Da «Smart læring» skulle lages hadde Krokan og miljøet på NTNU derfor allerede erfaring med BIBSYS og Canvas. Den første gjennomkjøringen høsten 2014 ble gjennomført på Canvas, men de hadde noen utfordringer med brukervennlighet. Våren 2015 ble derfor MOOCen flyttet til plattformen edX, også driftet av BIBSYS. Kurset kunne tas på tre forskjellige måter:

1. Som ren MOOC, gratis og åpen for alle, uten eksamen
2. Som nettbasert videreutdanning, med studieavgift og eksamen
3. Som samlingsbasert videreutdanning, med studieavgift og eksamen

Har biblioteket vært involvert?

Universitetsbiblioteket ble invitert til et møte om lisensiering av/forhandling om rettighetene til boka Smart Læring, og til å diskutere hva biblioteket kunne bidra med av hjelp til denne type opphavsrettsklarering. Møtet resulterte ikke i noen løsning, mye fordi biblioteket ikke

⁴ <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/223328>

⁵ <http://www.ntnu.no/ojs/>

hadde tidligere erfaring med denne type forespørsler. I stedet forhandlet MOOC-prosjektet selv med forlaget.

Hvilke ressurser inngår i MOOCen, og hvordan er opphavsrettsproblematikken løst?

MOOCen er basert på boka Smart Læring, og det er inngått en avtale med forlaget om tillatelse til å bruke innholdet i boka.

Forlaget har gitt tillatelse til elektronisk distribusjon av en begrenset versjon på en åpen læringsplattform der alle som er innom kan lese pensum, uten noen form for registrering. En begrenset versjon betyr en PDF-fil som ikke er søkbar, og som ikke kan kopieres fra. Det har vært viktig å ivareta tilgjengelighet og universell utforming, så boka kan i tillegg lånes i appen ebokbib⁶, den er lest inn som lydbok (DAISY) og den er tilgjengelig i tre forskjellige kjøpsformater som ebok. Forlaget setter disse begrensningene fordi de vil tjene penger på vanlig salg av boka. Det er vurdert å frikjøpe boka helt, for å kunne legge den helt fritt.

Alle lenker i MOOCen går til Krokans egenskrevne materiale, og det er ikke lenket til noe via bibliotekets abonneringer. Krokan er godt kjent med åpen tilgang/Open Access og verktøy som Creative Commons-lisensiering, og bruker nesten utelukkende åpne ressurser i egen forskning.

MOOCen består i tillegg av rundt 40 videoer. Videoene er enkle og består stort sett av Krokan som snakker inn i et kamera.

Samarbeid med andre/resten av institusjonen

Videoene i MOOCen er lagd hos NTNU Multimediensenteret. De består av 40 filmer, hver på to-tre minutters varighet, som alle ble lagd i løpet av en dag og ikke redigert i ettertid.

MOOCen ble utviklet i prosjekt sammen med Program for lærerutdanning, i tillegg til institutt for sosiologi og statsvitenskap der Krokan er professor.

Parallelt med utviklingen av MOOCen «Smart læring» har det vært igangsatt prosjekter rundt fellestjenester for MOOC internt på NTNU, blant annet prosjektene under NTNU Drive som hadde offisiell oppstart i 2016. Krokan har vært involvert i diskusjonene rundt disse prosjektene.

⁶ <http://ebokbib.no/>

Hvem eier innholdet som er laget i MOOCen? Er det utviklet formelle avtaler for å håndtere opphavsrettigheter?

Arne Krokan eier alt innholdet selv. NTNU har ingen rettigheter til å bruke innholdet han har laget. Krokan sier NTNU absolutt burde ha en avtale om sånt.

Hvilke utfordringer har oppstått underveis?

Den største utfordringen har vært det organisatoriske internt på egen institusjon. Institusjonen var ikke moden for et fleksibelt kurs uten eksamen. I tillegg var økonomistyring en utfordring, med prosjektpenger fra tre forskjellige steder. Det var vanskelig å bruke prosjektpenger til å ansette folk osv., fordi det var lite forutsigbart om man kan ansette videre, pengene kom ofte for sent til at han kunne langtidsplanlegge, og de kunne ikke brukes fritt.

Krokan har også savnet mer filmkompetanse og generelt et støtteapparat underveis. Det fantes for eksempel ingen som kunne håndtere promotering av kurs, og deltagerne i MOOC-prosjektet måtte gjøre promotering for å få inn kursdeltakere selv.

*7.1.2.2 Intervju med teknisk støtte (heretter kalt «T NTNU»):***Bakgrunn/tilhørighet**

T NTNU ble ansatt ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap på midlertidig basis for å jobbe med teknisk støtte til utviklingen av MOOC-prosjektet.

Hva har bidraget i MOOCen vært?

Roller har bestått mye i support både for faglærere og studenter, i tillegg til uttesting av plattformene Canvas og edX, og innlegging av kursinnhold på plattformene. Har generelt mye kunnskap om teknologi og læring, og har brukt den i løpet av prosjektet.

Er dette oppgaver som er formelt plassert hos din enhet?

Ikke et relevant spørsmål i NTNUs tilfelle, da «Smart læring» har brukt prosjektmidler til å ansette egen teknisk støtte.

Har du samarbeidet med andre på institusjonen, f.eks. biblioteket?

Biblioteket ble spurt om de hadde en løsning for lagring av læringsobjekter (LOR), noe som ville vært til stor nytte i utviklingen av denne MOOCen, mener T NTNU. Det hadde biblioteket ikke.

De ble også spurt om de hadde mulighet til å drifte denne type plattformen, om de var interessert i å gjøre det, og om det var noe de hadde erfaring med. Bibliotek tjenesten hadde ikke ressurser til det, som oppleves som en gjennomgående tråd i teknologisammenheng. Biblioteket har ikke ressurser og ingen personer med motivasjon utover arbeidsforpliktelsene de allerede har. De hadde heller ingen erfaring med denne type plattformdrift.

På det tidspunktet «Smart læring» ble utviklet begrenset MOOC-interessen til biblioteket seg ifølge T NTNU til å bruke flipped classroom i egen undervisning, og i interne læringsprogrammer. De så ikke for seg MOOC-utvikling som en ekstern tjeneste, men så heller på det som en mulighet til opplæring i f.eks. Endnote. T NTNU sier: «Jeg håper de har kommet videre nå, at de er next level.»

Internt i MOOC-prosjektet visste de at BIBSYS hadde indirekte erfaring med denne type plattformer, og ressurser og mulighet til å sette opp en løsning, og da ble det løsningen de endte med.

Hva har MOOCen kunnet tilby av støtte til studentene underveis?

Studentene har jevnlig kunne være med i nettmøter med faglærer. Opprettelse av digitale læringsnettverk, der studenter med samme interesser kunne diskutere nettbasert med hverandre, har vært en stor del av rammeverket og utprøvingen rundt MOOCen.

Hva trenger dere fra biblioteket?

Ideelt for oss skulle biblioteket kunne gi oss en feedback på hva i vår pensumliste er mulig å legge ut på MOOC-plattformen og hva er ikke, i tillegg til å gi oss mulighet til å initiere en dialog med forlaget. Stillingene er der, men det handler om ressurser. Hvem har lyst til å ta på seg et sånt ekstra prosjekt. Ser de verdien av det? Noen ganger så gjør de det og noen ganger ikke. De ser ikke fremover, sånn er det nå, nå jobber vi sånn (T NTNU).

T NTNU etterspør en bibliotekrolle som kan fungere som kurator for eksterne kilder, i krysningspunktet mellom bibliotek og faglig person.

Det som skaper verdi i høyere utdanning er kvalitetsstemplet som biblioteket kan sette på. De kan finne gode kilder som er lov å bruke, sørger for at de fungerer osv. Gjerne gjennom et LOR, så man slipper å oppdatere lenker mer enn ett sted (T NTNU).

«Ønskedrøm: biblioteket hadde sørget for at alt materialet var i tråd med universell utforming, lagt til rette for riktige teksting av video og lydfiler, alternative tekster til video og bilder og grafikk, utført testing av plattform, og hatt et kuratorforhold til innholdet. Biblioteket fungerer som forvalter av pensum

ved å vedlikeholde en sentralisert oversikt. De har også god oversikt over formater, kan svare på hvilke formater som bør velges osv..» (T NTNU).

I intervjuet kommer det også frem at T NTNU har tiltro til at biblioteket kan sette et ekstra kvalitetsstempel på innholdet: «Dette er en naturlig rolle for biblioteket fordi de kan gjøre ting tilgjengelig for alle og sette et kvalitetsstempel på innholdet gjennom tiltroen man har til biblioteket som kunnskapsformidler/forvalter». T NTNU ser for seg bibliotekarrollen som personen bak algoritmene og plattformene, og mener det er en viktig utviklingsrolle for biblioteket.

7.1.2.3 Ledelse (intervju av rådgiver heretter kalt «R NTNU», og lesning av strategidokumenter):

Har institusjonen en satsning på MOOCer? Eller andre føringer på området?

NTNU har etablert programmet NTNU Drive (program for digitalisering) som et prøveprosjekt over 5 år, som består av NTNU IKU, NTNU Beta og NTNU MOOC. Det er tre dedikerte programledere på hvert område, pluss en leder for hele programmet. NTNU har kjøpt inn Canvas og EdX fra BIBSYS og tegnet en avtale med FutureLearn.

I følge R NTNU ønsker de å bruke MOOC først og fremst til intern kompetanseheving.

NTNU har hatt utfordringer med brudd på opphavsrett i videoer som er lagt åpent tilgjengelige:

Lov til vise en graf eller noe fra en bok i et auditorium, hvis du filmer den og legger den ut på IT's learning går det bra, men ikke noe annet. 50 000 fast takst hver gang man blir tatt på fersken. Ansatte studentassistenter som satt en hel sommer, spolte seg igjennom alle videoer og sladdet usikkert materiale. NTNU har hatt i hvert fall to tilfeller der de har fått bot (R NTNU).

Jobber dere aktivt med å bygge opp kompetanse og infrastruktur?

Mye kompetanse og infrastruktur ble til underveis i prosjektene fra Arne Krokan. Både faglig og teknisk kompetanse oppstod som en direkte avkastning på investeringen i «Smart læring». Dette har blitt bygd videre på i oppstarten av NTNU Drive, forteller R NTNU.

Bibliotekets rolle:

Biblioteket er ikke direkte involvert i NTNU Drive, sier R NTNU. De har vært rådspurt om tilgang til materialet som skulle brukes i MOOCen:

Samarbeid med biblioteket er fint, de kan å kategorisere og tilrettelegge for gjenfinning, sette kunnskaper i sammenheng, det er derfor jeg har tenkt at vi bør

få de inn. Men de må ikke være for sjølgode, er dere åpne for andre måter å organisere på, kan det være at måten dere sorterer bøker på ikke fungerer på læringsressurser? Er det ulike rettighetsmåter å løse tilgangen til Arne Krokans bok på? (R NTNU).

R NTNU sier han har snakket med biblioteket om et behov for å endre måten de jobbet på, og at de trenger å jobbe opp andre typer kompetanse enn å «sette ting på hylla». LOR trekkes frem som satsning der biblioteket bør delta:

Ikke helt dit at vi vet at biblioteket kan og bør bidra med. Men det er en satsning på LOR, og der bør bibliotekets kompetanse inn, tagging og sånn. Ting hives i en haug, finner ikke frem og det blir ikke brukt. Og der tenker jeg biblioteket kunne hatt en rolle (R NTNU).

Spørsmål: Har biblioteket vært involvert i forhold til å klarere rettigheter, evt. undervise i riktig bruk av ressurser?

R NTNU svarer: «Nei. Riktigere merking er et prosjekt Læringsstøttesenteret har startet, tror ikke biblioteket har meldt seg på. Det burde de. Har ikke hatt tid til å trekke sammen folkene.»

Strategidokumenter fra NTNU:

I NTNUs strategi 2011-2020 står blant annet følgende:

«Vår teknisk-naturvitenskapelige hovedprofil gir oss et særskilt oppdrag om å utvikle det teknologiske grunnlaget for fremtidens samfunn»

«Konkurransen om studentene tilspisser seg i det globale utdanningsmarkedet, og fleksibilitet og endringsevne er viktig. (...) Kompetansekravene endrer seg kontinuerlig. Dette krever tilpassede læringsaktiviteter og livslang læring».

Mål:

«Vi skal øke omfanget av og kvaliteten på etter- og videreutdanningen».

«NTNU er en drivkraft for omstilling, bærekraftig innovasjon og nyskaping i samfunnet».

*«NTNU har et velfungerende internt system for nyskaping, fra idé til nyetablering»
(Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, 2011).*

Bibliotekets strategi:

Universitetsbiblioteket har en egen strategi, knyttet opp til NTNUs. Under satsingsområde 2: «Innovativ utdanning og innovative læringsmiljøer» står følgende:

NTNU Universitetsbiblioteket skal:

- *Bidra til økt bruk av læringsteknologi og aktiv utvikling av tjenester tilpasset NTNUs satsing innen digital læring.*
- *Tilby ressurser og tjenester knyttet til innovative læringsmiljø ved NTNU som digitalt pensum, digitalt innhold i e-læringssystem og utvikling av VIKO.*
 - *Utvikle fremtidens fysiske bibliotek der digitale ressurser, informasjonstilgang, samarbeid, læring og opplevelser står i sentrum.* (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetsbiblioteket, 2016).

7.1.2.4 Intervju med bibliotekleder (heretter kalt «B NTNU»):

Har dere fulgt med og bidratt i MOOC-utviklingen ved institusjonen?

«Biblioteket er ikke veldig involvert», sier B NTNU. De hadde stort fokus på det for et par år siden, i forbindelse med oppstarten av Arne Krokans MOOC-prosjekter. Det er også flere i biblioteket som har deltatt på hans kurs.

Biblioteket deltok i en diskusjon med Arne Krokan i forhold til tilgang til bibliotekets tjenester. B NTNU forteller: «Biblioteket har forklart begrensningene for de som lagde MOOCen, men ikke foreslått løsninger. Og dermed ble det ingen mer kontakt.»

Åpne MOOCer representerer et problem for biblioteket ved bruk av lisensierte ressurser, fordi deltagerne ikke er registrert som studenter ved NTNU, og dermed ikke får tilgang til lisensbelagt materiale via bibliotekets abonnementer. Biblioteket har ikke vært involvert i andre tjenester i MOOC-utviklingen, heller ikke i forhold til åpne ressurser.

Hva har dere diskutert internt om bibliotek og MOOC?

BIBSYS har nå plattformer for både LOR og MOOC. Biblioteket ser ikke for seg å drifte slike plattformer selv, men har hatt en diskusjon om å legge til ressurser, f.eks. til LOret. B NTNU ser for seg at biblioteket i større grad bør bidra til å synliggjøre mange av de åpne ressursene som finnes, men vet ikke om noen konkrete planer på området.

Spørsmål: Hva med eventuelle lenker til bibliotekressurser inne i en MOOC? Greier de faglige å lenke riktig selv? B NTNU svarer: «Ser at helt sikkert biblioteket kunne hatt en rolle i forhold til å bygge opp ressurslister for de faglige ansatte når det gjelder en etablering av MOOC». Men sier også at det ikke er så mange MOOCer ennå at biblioteket har trengt å ta stilling til om dette er en oppgave de burde gjøre.

Hvordan oppstår nye roller i biblioteket?

B NTNU mener at i mange sammenhenger blir biblioteket glemt. De blir ikke tatt med i høringer f.eks. og har lært at det er viktig å være aktiv utad. Biblioteksjefen har jevnlig samtaler med prorektor, og bruker de kanalene for å fortelle hva biblioteket kan.

UB har blitt flinkere til å være aktive utad, og ser at arbeidet som gjøres ut mot NTNU på ledernivå er viktig. B NTNU påpeker at det er viktig å komme med innspill til de som setter i gang ting. Blant annet på området åpne forskningsdata ser de at bibliotek på andre institusjoner har vært mer aktive enn de har vært. UB følger NTNUs strategier og policyer og har lagd sin egen sin strategi/handlingsplan med utgangspunkt i NTNU sin, og ser seg selv som en viktig faktor i oppfyllelsen av NTNUs strategi.

Hvilke tjenester finnes allerede på områder som opphavsrett og Open Access?

Det eneste UB gjør av rettighetsklarering er registrering av digitale kompendier som lages for studenter. Så vidt B NTNU kjenner til har de ikke vært involvert i rettighetsklarering i forbindelse med MOOC. B NTNU er ikke klar over at bibliotekarer rettighetsklarerer for de ansatte ved egenarkivering i det institusjonelle arkivet NTNU Open.

Hva har dere tenkt om eksterne brukere av MOOCen (ikke-studenter)?

B NTNU mener at det har ikke vært diskutert, men alle som kommer til UB får hjelp. Biblioteket betjener også ikke-studenter, og anser det som en forlengelse av samfunnsoppdraget.

Tror du biblioteket har en rolle innenfor MOOC-utviklingen?

Svaret på spørsmålet avhenger av hvordan det går med MOOC-utviklingen, sier B NTNU. Hvis MOOC skal være et middel for læring, så er det viktig at det bygges et støttesystem rundt. «Det er kjempeviktig at biblioteket blir en del av det støttesystemet, og bidrar inn med de ressursene vi kan gjøre tilgjengelig.» B NTNU mener at tilgang til ressurser er det viktigste biblioteket kan bidra med og ser for seg en deltagerrolle og ikke en lederrolle i MOOC-utviklingen.

Hittil har diskusjonen vært mest rundt bibliotekets rolle i å bidra på at folk skal bli selvhjulpne, sier B NTNU. Noen andre ved institusjonen er ansvarlige, mens biblioteket tenker seg å fungere som støtte for det ansvarlige miljøet. Det er naturlig utvikling, siden de fra før av en aktivt støttende rolle i publisering og Open Access.

Spørsmål: Har dere tenkt på MOOC som relatert til Open Access?

Nei, vært lite diskusjon rundt MOOC generelt. Det er litt tomt bak Arne Krokan. Man trenger et helt miljø rundt for å få til en MOOC, og her må NTNU inn og legge til rette, det er ikke så mange som kan være Arne Krokan. Overgangen fra enslig ansvarlig til teknisk miljø rundt er en utfordring (B NTNU).

Har dere konkrete planer om å utvikle tjenester rettet mot MOOCer?

B NTNU sier biblioteket venter og ser an henvendelser for å bedømme behovet, så de har ingen konkrete planer per i dag. «Vi er bestandig åpne for å være med på ting, være med på å støtte. Hvis man blir bedt om det».

Har bibliotekarene den kompetansen som trengs?

B NTNU har ikke helt oversikt over kompetansen som finnes ved UB, men føler seg trygg på at bibliotekarene kan sette seg inn i det det er behov for.

Hva tenker dere om utviklingen av et LOR?

Her har institusjonen så vidt begynt diskusjonen. Det er et LOR-prosjekt i oppstart, og der er biblioteket involvert som deltager. B NTNU ønsker seg en plattform for de digitale ressursene UB har. Har opplevd at forelesninger/bibliotekundervisning er tatt opp, og blir vist til studentene to år etter, når innholdet er utdatert. Ask har blitt Oria i mellomtiden. Utfordringen med digital undervisning er å holde det up-to-date, og det kan et LOR være med å løse, sier B NTNU.

Om åpne ressurser og UB

Biblioteket bruker 90 millioner i året på innkjøp av ressurser. B NTNU ser at andre, som ikke har ressursene de har, må gå ut og finne åpne ting, gjennom å søke, Google osv., men biblioteket er ikke vant til å gå utenfor abonnementene. De er stolte av sin rolle innenfor Open Access, som ansvarlig for det institusjonelle arkivet og som utgiver av Open Access tidsskrifter. Biblioteket har ingen spesifikk opplæring for studenter eller ansatte i hvordan man skal finne åpne ressurser, eller undervisning i digital dømmekraft, hvordan skille gode ressurser fra dårlige.

7.2 Case 2: Anatomi og fysiologi, HiOA

7.2.1 Om HiOA

Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) er landets største statlige høyskole. HiOA har ca 18 000 studenter og tilbyr studier i Pilestredet, på Kjeller og i Sandvika. Hovedvekten av studier er på profesjonsutdanninger, og høgskolen har som mål å bli ledende på lærer- og sykepleieutdanning.

Et av hovedmålene i Strategi 2024 er at HiOA skal være ledende å ta i bruk ny teknologi, innovative løsninger og effektive arbeidsformer (Høgskolen i Oslo og Akershus, 2017b).

HiOA har de siste årene hatt fokus på blant annet digitalisering og internasjonalisering. Programmet Digitalt universitet 1.0 ble etablert i 2016, med underprogrammene Porteføljestyring, Digitaliseringsstrategi og Digitalisering av utdanning. Under program for Digitalisering av utdanning ligger blant annet Digital eksamen og etablering av læringslaben DIGIN (Digital Innovasjon).

HiOA har en Medieseksjon med et eget produksjonsmiljø for lyd og film, organisert som en egen seksjon under Læringscenter og bibliotek (LSB) i fellesadministrasjonen.

7.2.1.1 MOOC-utviklingen

Høsten 2016 ble MOOCen «Anatomi og fysiologi» lansert på HiOA, som det første av mange studiepoenggivende kurs innenfor helsefaglig utdanning. Målet var å utvikle et felles undervisningsopplegg for alle helsefagene som har anatomi og fysiologi som en del i sin utdanning.

Kurset ble til med støtte fra Norgesuniversitetet og ble utviklet av en prosjektgruppe bestående av lærere fra Fakultet for helsefag og ansatte ved høgskolens læringscenter og bibliotek. Det var åpent for HiOA-studenter med FEIDE-innlogging, men ble også lagt ut i en helt åpen variant på mooc.no. Ca 1000 studenter ved helsefaglige utdanninger ved HiOA tok kurset. Det ble gjennomført som såkalt flipped classroom, det vil si at studentene så filmer og tok quizzes hjemme, og diskuterte dette i grupper og på forelesninger i ettertid (Gerhardsen, 2017).

Rundt utviklingen av det første kurset vokste det frem et helt økosystem fordi Læringscenter og bibliotek (LSB) ved HiOA hadde en samtidig satsning på MOOC der man så for seg at biblioteket skulle inneha en kuratorrolle for nettkurs utviklet ved institusjonen. Oppstarten skjedde på bloggplattformen Wordpress, med en MOOC-plugin installert. Senere ble det

byttet til plattformen edX, driftet av henholdsvis IT-avdelingen, ekstern leverandør Appsembler og i 2017: BIBSYS.

Bokskapet/Kladdebok/Bokrevisjon

Bokskapet⁷ er plattformen for publisering av MOOC ved HiOA. Den blir driftet av Læringscenter og bibliotek, i samarbeid med BIBSYS. Faglærerne utvikler MOOCer (på plattformen Kladdebok⁸, oversender innholdet til bibliotekarene i LSB som går igjennom, kvalitetssikrer filer og innhold og laster opp den endelige versjonen i Bokskapet. Kurset kan ikke endres underveis i semesteret, men eventuelle revisjoner kan legges inn på plattformen Bokrevisjon⁹ for å være klare til neste semesters kurs.

Læreverkstedet

Kursene i Bokskapet utvikles gjennom samarbeidet Læreverkstedet. Dette er et miljø for kollegaveiledning, der man sammen diskuterer og lærer hva som skal til for å utvikle et MOOC kurs. I arbeidet med Læreverkstedet ble det også utviklet en modell for hva arbeidet med elæring besto av. **PISA-modellen** har fire deler: Presentasjon (video/tekst(bilde), Pedagogisk Programmert Interaksjon (PPI) (quizzes, læringsstier, spill), Pedagogisk Organisert Samhandling (POS) (gruppearbeid, diskusjoner og øvelser) og Analyse (Moocahuset, udatert).

7.2.1.2 Læringscenter og bibliotek

Læringscenter og bibliotek (LSB) ved HiOA består av ca 73 årsverk fordelt på fire fysiske bibliotek, en Medieseksjon og en stab der blant annet funksjoner som Skriveverkstedet og andre akademiske tilbud til studenter og ansatte er plassert. LSB er organisatorisk plassert i fellesadministrasjonen under prorektor for utdanning. Gruppen Digitale tjenester i LSB er ansvarlige for det institusjonelle arkivet ODA¹⁰ og rettighetsklarering av alle dokumenter som publiseres der, arkivet Fagarkivet¹¹ der bacheloroppgaver og andre faglige arbeider publiseres og publiseringsplattformen for Open Access tidsskrifter: Open Access Journals at HiOA¹². Medieseksjonen produserer filmer, streamer konferanser og underviser studenter i faget

⁷ <http://bokskapet.hioa.no>

⁸ <http://kladdebok.hioa.no>

⁹ <http://bokrevisjon.hioa.no>

¹⁰ <https://oda.hioa.no/>

¹¹ <https://fagarkivet.hioa.no/>

¹² <https://journals.hioa.no/>

Medier og Kommunikasjon. De har ansvarlige for lokaler som TV-studio, lydstudio, selfiestudio/selvkjørstudio og greenscreenstudio, i tillegg til et AV-utlån der alle ansatte og studenter kan låne AV-utstyr. I LSB ligger også Læreverkstedet, som har tatt initiativet til LSBs MOOC-plattform Bokskapet og er ansvarlige for utvikling og drift.

LSB er ansvarlige for utviklingen av Startpakka¹³, en MOOC for studenter som inneholder tips, eksempler og tester innen studieteknikk, akademisk skriving og informasjonskompetanse.

7.2.2 Intervjuer

7.2.2.1 *Intervju med faglig ansvarlig Kari Vikestad Gerhardsen:*

Bakgrunn for opprettelse av MOOC:

Gerhardsen forteller at institutt for naturvitenskapelige helsefag der hun jobber som høgskolelektor fikk tildelt midler fra et lokalt eCampusprosjekt som var øremerket en satsning på digitalisering. Satsningen ble initiert av Prodekan for utdanning ved fakultet for helsefag. Det ble etablert et stort, flerfaglig prosjekt med instituttleder på radiografi som leder, som hadde som mål å lage MOOCer for fagene som er felles for alle helsefagutdanningene ved HiOA. Dette prosjekter fikk også tildelt midler fra Norgesuniversitetet.

Prosjektgruppa lagde dermed en MOOC om anatomi og fysiologi som skulle inngå i en grunnpakke for alle helsefagene ved HiOA, og som ble lansert høsten 2016. Undervisningen i faget ble gjennomført som flipped classroom, det vil si en MOOC der studentene fikk presentert pensum, pluss et opplegg med gruppediskusjoner som foregikk i sanntid på skolen.

Prosjektgruppa bestod av de faglig ansatte som vanligvis underviste i faget, og alle måtte delta. De brukte mye tid på å finne på hva de skulle gjøre. Gerhardsen forteller at noen i gruppa var imot det, noen hadde store ambisjoner og noen var litt likegyldige – «vi kan vel filme noen forelesninger».

En dosent fra Læringscenter og bibliotek deltok i prosjektet hele veien, og er den som har fremskaffet løsninger for plattform og andre tekniske betingelser.

¹³ <https://bokskapet.hioa.no/courses/course-v1:BOKSKAPET+FELLES-1704+1/about>

Tekniske detaljer: Plattform/hvem kan ta den/studiepoeng osv.

Utviklingen av MOOCen ble startet på plattformen Wordpress¹⁴, men ble lenge før lansering flyttet over til MOOC plattformen edX. Målgruppen for MOOCen er studenter ved helsefag, og de er registrerte studenter som får studiepoeng ved å avlegge skoleeksamen i faget. En helt åpen variant lå også ute på mooc.no, der hvem som helst kunne ta kurset, men uten å avlegge eksamen eller få studiepoeng.

Har biblioteket vært involvert?

I høy grad, ifølge Gerhardsen, dosenten fra LSB har vært styrende i prosjektet. Gerhardsen har vært opptatt av detaljene, mens dosenten har tenkt fremover og ovenfra. I prosjektet ble Læreverkstedet i LSB opprettet, for å hjelpe folk med å lage hvert ledd i prosjektet som for eksempel: hvordan lage filmer, hvordan lage flervalgsoppgaver, og for å organisere et opplegg for erfaringsdeling.

Det er biblioteket som er ansvarlig for plattformen MOOCen publiseres på, og en bibliotekar fungerer som en kurator for innholdet. Bibliotekaren sjekker blant annet at videoene virker og at lenkene til eksternt innhold er riktig formatert. Den faglig ansvarlige har ikke tilgang til å redigere innholdet selv etter at kurset er publisert.

Gerhardsen synes dette har vært et veldig godt organisert prosjekt: «Har vært helt avgjørende, hvis ikke hadde vi ikke fått til brorparten. Lars Egeland (læringscenterdirektør) har tenkt på hvordan biblioteket skal henge med i dette, at biblioteket har fått en ny arena.»

Spørsmål: Har du noen tanker rundt bibliotekets rolle, fremtiden for bibliotek og MOOC?

Gerhardsen gir tydelig uttrykk for at biblioteket har mye å spille inn på dette området, og at det er en fremtidig rolle for biblioteket:

«Det at man kan få hjelp til sånne ting. Hvis man skal få vanlige lærere til å drive med det her, som har jobba i hundre år og som er flinke til det de egentlig kan, så er det så mye å sette seg inn i, det er så mye teknisk, hele terminologien innenfor e-læring er fremmed, vet ikke hva det betyr. Også det med at det blir lovlig, sånn at du ikke laster opp ting du ikke skal og sånn. Hadde fremmet samarbeidet veldig også, bli kjent, vet hvem du kan stikke ned til. Hadde trygget veldig. Ideen om at når du leverer fra deg at det er noen med den kompetansen som bibliotekarere har, det er veldig trygt. (Gerhardsen)

¹⁴ <https://wordpress.com/>

Samtidig sier Gerhardsen også: «Vet nesten ikke hva en bibliotekar gjør, mange ting jeg ikke har tenkt på».

Hvilke ressurser inngår i MOOCen, og hvordan er opphavsrettsproblematikken løst?

Det er blant annet lagd 64 filmer og 300-350 flervalgsoppgaver (PPIer). Filmer og PPIer er det bærende faglige innholdet, og de er bundet sammen av egenprodusert tekst og «Fun Facts». I tillegg er det brukt ett kapittel fra en latinordbok.

Spørsmål: Hvem har rettighetene til latinordboka?

Gerhardsen svarer: «Hadde litt flaks, for det er skrevet av en ansatt her og bare utgitt som kompendium».

Opphavsrett har vært jobbet mye med i prosjektet:

Har diskutert masse rundt opphavsrett, hatt egne forelesninger rundt regler og alt det der, det som jeg tenker at kan være like greit er å bruke artikler. Lenker opp til artikler, blir vist til det stedet artikkelen er. Letteste måten å gjøre det på.

(Gerhardsen)

Spørsmål: Vet dere hvordan dere bør lenke til ressurser? Ja, det har vært diskutert, en bibliotekar var inne for å hjelpe med lenkingen for å ivareta at det ikke ble gjort noe ulovlig. Gerhardsen tenker at problematikken er mer aktuell for andre typer kurs. De har ikke diskutert at lenking til artikler via HiOAs abonnementer vil skape problemer for alle som ikke er HiOA-studenter. Gerhardsen har ikke hørt om at LSB allerede har sjekket rettigheter på egenarkiverte artikler i forbindelse med publisering i det institusjonelle arkivet, men ser nytten i at slikt allerede er gjort: «Ville vært kjempefint».

Alle filmene som er produsert i kurset er publisert med Creative Commons-lisensiering. Dette er ivaretatt av den teknisk støtten som er ansatt i forbindelse med prosjektet.

Utover det er kontroll av rettighetene til innholdet i kursmaterialet, presentasjoner og annet, opp til faglærer selv.

Hva har MOOCen kunnet tilby av støtte til studentene underveis?

Det har blitt opprettet en Facebook-side for å oppmuntre studentene til å gjennomføre kurset, og der faglærer har vært tilstede for å besvare spørsmål. Studentene kunne dele lenker fritt der.

Studentene har vært kjempefornøyd med Facebook-side, og faglærer har fått tilbakemeldinger som: «det er så hyggelig (...), for det virker som du bryr deg sånn om oss». Gerhardsen synes

den delen har vært viktig for studentene. Resten av brukerstøtten har fungert bra, så lenge studentene fikk logget seg inn har resten gått greit.

Det har vært noen faglige utfordringer underveis som gjorde studentene frustrerte. Facebook hjalp, i tillegg til at det ble tatt opp på de fysiske samlingene. Gerhardsen så innimellom at: «dette har de ikke skjønt noen ting av», og tok da en fellesforelesning på 5-10 minutter, og gikk gjennom innholdet i plenum.

Læringscenter og bibliotek har ikke tilbudt brukerstøtte.

Samarbeid med andre/resten av institusjonen

Hele veien har det vært tett samarbeid med Læringscenter og bibliotek. Helge Høivik, dosent ved Læringscenter og bibliotek (LSB) er den som har holdt i verkøyene. Han har vært med i gruppa fra starten av og er en kapasitet på området. Han hjalp til med å skrive en søknad til Norgesuniversitetet for en videreutdanning og bare ble med i dette prosjektet også. Det store prosjektet som denne MOOCen er en del av har en referansegruppe med dekan for helsefag, direktør for LSB og direktør for IT. I tillegg har studieavdelingen vært involvert siden dette er et studiepoenggivende kurs.

Hvilke utfordringer har oppstått underveis?

FEIDE-innlogging var en utfordring å få til. Gerhardsen forteller også at prosjektgruppa ikke ble helt samstemt på hva oppdraget var, og at noen hadde meldt seg på et prosjekt de egentlig var imot. I tillegg dukket det underveis opp noe motstand mot plattformen og måten den ble startet på, fra andre administrative avdelinger ved HiOA.

Hvem eier innholdet som er laget i MOOCen? Er det utviklet formelle avtaler for å håndtere opphavsrettigheter?

HiOA eier alt av innholdet og det er inngått avtaler med alle innholdsprodusentene. Læringscenter og bibliotek skal krediteres som opphav til materialet. Det tok lang tid før det kom på plass en avtale om hvem som eier hva, og i starten var avtalen mest rettet mot eksterne, men veien har blitt litt til mens man gikk. Den tekniske støtten bruker ikke tid på å filme eksterne hvis de eksterne ikke synes det er greit at resultatet legges åpent tilgjengelig.

Spørsmål: Hvem passer på innholdet i årene fremover?

Gerhardsen svarer at: «Så lenge det står vårt navn på det så kommer vi til å oppgradere det og passe på det. HiOAs ansikt utad, så det er viktig». Hun regner med at noen andre ved instituttet vil overta forvaltningen dersom hun slutter.

7.2.2.2 Intervju med teknisk støtte (heretter kalt «T HiOA»):

Bakgrunn/tilhørighet

T HiOA ble først ansatt i forbindelse med MOOC-prosjektet på en timeskontrakt. Etter hvert ble T HiOA fast ansatt hos Fakultet for helsefag der MOOC-prosjektet er basert.

Hva har bidraget i MOOCen vært?

T HiOA har filmet det meste av det som er i kurset. Mye av jobben har bestått i å få folk til å stille opp på kamera, noe mange ikke hadde gjort før. T HiOA sier at: «Selv om de ikke nødvendigvis var egnet for kamera, så var det ingen andre å ta av». Det har vært avholdt møter om det didaktiske og pedagogiske, for eksempel om hvordan man lager powerpointpresentasjon som skal passe inn i greenscreen-formatet osv. De faglige har selv laget innholdet, men T HiOA har jobbet mye sammen med de faglige, gitt tilbakemeldinger for didaktiske grep og fulgt med på at innholdet var tilpasset målgruppen førstårsstudenter. Det er også gjort litt redigering i ettertid, som fading inn/ut, supring/lagt på tekst innimellom og lagt til en logo ved slutten. T HiOA har også lært opp studentassistenter som har bidratt med teksting og illustrasjoner i MOOCen.

Oppgaver som er organisatorisk plassert hos din enhet?

Ikke et relevant spørsmål i dette tilfellet, da fakultetet har ansatt sin egen teknisk støtte.

Har du samarbeidet med andre på institusjonen, f.eks. biblioteket?

T HiOA påpeker at det er LSB som har studioene som er i bruk, og at prosjektet ikke hadde kunnet gjennomføres uten LSB. LSB drifter også plattformen som MOOCene publiseres på. I teorien skal det være en bibliotekar som publiserer kurs, men erfaringsmessig har det ikke alltid skjedd helt sånn i praksis, sier T HiOA. Det er synd, for den kuratorrollen er viktig: «Vil sile i forskjellige steg så læreren ikke skal inn og styre på baksiden av kurset sitt, mens elever er aktive der inne, og for at det skal være en kvalitetskontroll på det. Lærerne har begrenset teknisk kunnskap.»

Hva trenger dere fra biblioteket?

Spørsmål: Hva slags støtteapparat trengs rundt MOOC-utviklingen når den skal gjøres av helt vanlige ansatte som ikke brenner for elæring?

T HiOA beskriver metoden som er brukt i prosjektet, der faglærere selv har digitalisering

egen undervisning: «Det er denne måten å jobbe på som er bærekraftig da, som ikke fra tar lærerne den formidlingsmakten de har, faglig integritet, med en gang man outsourcer tar man fra læreren det.» Lærerne må selv tilpasse undervisningen sin og det faglige innholdet til en MOOC, og de må formidle på nye måter. Samtidig er det et rammeverk rundt dem som sørger for kurs og kollegaveiledning, og et støtteapparat som ivaretar det tekniske. «Dette må de skjønne at er et krav i jobben deres etter hvert». Samtidig som de har nok støtte, selvfølgelig.

Spørsmål: Er biblioteket rustet til MOOC-utvikling?

«Bedre enn et frittstående fakultet. Per i dag, på HiOA, kanskje ikke, det må en dedikert ressurs på plass.» Det har til tider vært misforståelser mellom MOOC-prosjektet og LSB om hva slags ansvar LSB har hatt for å kuratere innholdet i kurset. T HiOA har sett mye av lenker som ikke fungerer, videoer som ikke spiller og det er tydelig at innholdet må gås igjennom før publisering. Det er blitt gjort av både LSB og teknisk støtte. T HiOA synes det er viktig med denne modellen «fordi vi har en lærerstab som ikke skjønner hva de driver med på nett». Ulempen er at det blir masse for dem å forholde seg til. Tar tre måneder å få dem til å forholde seg til kladdebok.hioa.no, logge seg inn både på forsiden og baksiden, samme på bokrevisjon.hioa.no, men studentene skal inn på bokskapet.hioa.no. Mye å forholde seg til, men T HiOA sier: «Til syvende og sist er det sluttbrukeren som er kunden, og det er viktig at de har et stabilt produkt».

Spørsmål: Hva trenger man på en institusjon for å få til dette?

T HiOA peker på ledelsen sin rolle i utviklingen:

«Frustrerende med ledelsen, vi satser på digitalisering, har en løsning som fungerer, tar så lang tid før noen ser det. Det er det som gjør utvikling så vanskelig. Det er en mismatch mellom det som startes nedenfra og det som kommer ovenfra. Dette ER et satsningsområde ved HiOA, men man føler ikke at man får noen synlighet for det. Må fortsatt bruke tid på å være evangelister. Dette burde bli oppdaget tidligere og bli løftet opp. Kan ikke bare lage et kurs, må sørge for kulturendring i hele institusjonen også» (T HiOA).

7.2.2.3 Ledelse (lesning av strategidokumenter):

Har institusjonen en satsning på MOOCer? Eller andre føringer på området?

Et av hovedmålene i Strategi 2024 er at HiOA skal være ledende å ta i bruk ny teknologi, innovative løsninger og effektive arbeidsformer. (Høgskolen i Oslo og Akershus, 2017b)

HiOA har de siste årene hatt fokus på blant annet digitalisering og internasjonalisering. Programmet Digitalisering av utdanning ble startet i 2015, og samlet under paraplyen Digitalt Universitet 1.0 i 2017. Dette programmet har som mål å digitalisere HiOAs virksomhet. Under program for Digitalisering av utdanning ligger prosjektene Digital eksamen, overgang til læringsplattformen Canvas, innføring av programplaner på nett og etablering av læringslaben Digin (Digital innovasjon) (Høgskolen i Oslo og Akershus, 2017a).

Jobber institusjonen aktivt med å bygge opp kompetanse og infrastruktur?

Ja, det er vedtatt å etablere en læringslab for Digital innovasjon (Digin), som skal være en drivende kraft i digital pedagogikk, derunder utviklingen av MOOC. Denne er foreløpig plassert i avdeling for studier, utdanningskvalitet og internasjonalisering.

Bibliotekets strategi og rolle:

Læringscenter og bibliotek skal være vertskap for Digin fra 1. januar 2019. Biblioteket er også representert i utvalg og grupper.

I LSBs strategiplan for 2014-2016 står følgende mål:

Gjøre forskningsresultater og annet faglig arbeid åpent tilgjengelig for alle.

Åpenhet og deling er en forutsetning for høy kvalitet på forskning og undervisning. Kunnskapsdepartementet forventer at alle vitenskapelige publikasjoner som er offentlig finansiert blir publisert åpent. (...)

Kvalitetsmål: Å være Norges ledende utgiver av open access og åpne læringsressurser (Høgskolen i Oslo og Akershus, Læringscenter og bibliotek, udatert).

I LSBs handlingsplan for 2016 er det oppgitt følgende aktiviteter som skal gjennomføres:

LSB skal gjøre kunnskap tilgjengelig på alle relevante plattformer: Trykt, digitalt, multimedialt – uavhengig av hvor man er.

Bidra til produksjon av digitale læringsverk som MOOCs og e-bøker.

Produsere instruksjonsfilmer for opplæring i ulike informasjonsferdigheter og vri bibliotekundervisningen i retning av «flipped classroom».

Digitalisering: Sørge for tilgjengeliggjøring av vitenskapelige publikasjoner fra høgskolen, enten i form av egen publisering som OA eller annen tilgjengeliggjøring. Filmproduksjon. MOOCs, metadata og bibliometri. (Høgskolen i Oslo og Akershus, Læringscenter og bibliotek, 2016)

7.2.2.4 Intervju med Læringscenterdirektør Lars Egeland:

Har dere fulgt med og bidratt i MOOC-utviklingen ved institusjonen?

I høy grad, blant annet ved å bidra med ressurser inn i MOOC-prosjektet som har blitt gjennomført ved HF, og ved å være ansvarlige for plattformen der MOOCene publiseres, og der bibliotekarer kuraterer innholdet, sier Egeland.

Spørsmål: Hvorfor er biblioteket interessert i MOOC:

MOOC er definitivt en oppgave for biblioteket for fremtiden. Vi ser på det som en utvidelse av samfunnsoppdraget:

Det store bildet av biblioteket: En gang var vi et lager av kunnskap. Det er fordi kunnskap stammer fra folk. Men det er begrenset hvor mange du kan snakke med. Derfor ble ting skrevet ned, slik at du kunne overvinne over sted og over tid. Men det handlet ikke bare om å være lager for kunnskap, det handlet om å greie å finne igjen den kunnskapen og det var bibliotekkompetansen. Noen 100 år med håndskrifter, noen 100 år med papirbøker. Og så utviklet noen forestillingen om at biblioteket egentlig handlet om å låne ut papirbøker, men det handlet jo om å gi tilgang til kunnskap. Og så kom nye medier, den første websiden i verden var en bibliotekside, vi har hele tiden vært raske med å implementere. Kanskje ikke utvikle teknologien, men i hvert fall ta den i bruk. Kunnskapsformidlingen er poenget, i stedet for å kjøpe bøker og lagre dem, så har vi leid tilgang til digitale baser, men den dype kunnskapen handler om å gi folk tilgang til kunnskapskilder laget av andre, og derfor er det en naturlig fortsettelse å drive med Open Access publisering, vitenskapelige publisering, men også å drive med publisering av det som støtter læringen til studentene, og det er MOOCer. Kortversjonen som gjør at jeg mener at det er naturlig at vi bør involveres i å produsere MOOC. Og vi kan metadata som gjør at det blir spredd. (Egeland)

Hva har dere diskutert internt om bibliotek og MOOC?

Det har vært diskutert en del om prosjektbasert utvikling og varig drift. Egeland bruker Bokskapet som eksempel, og sier at utviklingen av den type plattform kan være prosjektorientert og gjerne utføres av andre avdelinger, men at resultatet må ivaretas et varig sted. «Og hvor skulle det være? Hvem er det som gir tilgang til kunnskapskilder? Jo, det er bibliotekets oppgave, og dermed bør vi være vert for der resultatet ligger».

Spørsmål: Ser dere en sammenheng mellom Open Access og MOOC?

Egeland mener det er en klar sammenheng mellom de to områdene. Begge kan oppsummeres som delingskultur og ressurser som bør ligge åpent tilgjengelig for alle. Bibliotekene var noen av de første som drev med delingsøkonomi når de kjøpte inn bøker og lånte dem ut. Enkelte

argumenter for at det er viktigere å gjøre forskningsresultater tilgjengelige (Open Access), men ressursene som skal bidra til læring har også en demokratisk verdi (åpne læringsressurser).

Hvordan oppstår nye roller i biblioteket?

Spørsmål: Hvordan ser ledelsen ved HiOA på biblioteket?

Egeland svarer: «Det virker ikke som ledelsen har et bevisst oppdrag til biblioteket utover at det er kjekt å ha». Det oppleves ikke som ledelsen ser bibliotekets rolle utover at rektor synes det er kjekt at biblioteket jobber med Open Access. Nå har det også kommet en Stortingsmelding uten at biblioteket er nevnt. Departementet har vært på institusjoner og bedt om innspill og ingen av institusjonene har tydeligvis tatt opp bibliotekets rolle for blant annet kvalitet i utdanningen. Hvorfor skulle da stortingsmeldinga gjøre det, når ingen av institusjonene gjorde det, spør Egeland.

Biblioteket har lett for å bli usynlig, og må selv utvikle seg og ta sin plass i organisasjonen, legge det i hendene deres. Bibliotekene får lett et informasjonsproblem ut mot resten av institusjonen, noe Egeland påpeker er ironisk, siden bibliotekarer jobber med informasjon. Hele driften ved en utdanningsinstitusjon er koblet mot fakulteter og der har ikke biblioteket en stor tilstedeværelse. De sitter ikke i fakultetsråd, instituttråd osv., men biblioteket sitter i hvert fall, etter invitasjon, i det sentrale FoU-utvalget og Utdanningsutvalget.

Egeland sier at biblioteket i stor grad må pålegge seg selv nye roller, og utnytte ressursene bedre ved å automatisere mer og effektivisere.

Hvilke tjenester finnes allerede på områder som opphavsrett og Open Access?

Biblioteket er i ferd med å etablere en opphavsrettsgruppe som skal gi råd til og veilede ansatte som har spørsmål om opphavsrett. Biblioteket drifter allerede det institusjonelle arkivet ODA, det faglige arkivet Fagarkivet og filmplattformen Film HiOA. Det er bibliotekarer som rettighetsklarerer alle vitenskapelige artikler som sendes inn til det institusjonelle arkivet.

Hva har dere tenkt om eksterne brukere av MOOCen (ikke-studenter)?

HiOA har studenter som uansett kommer til campus, så fjernundervisning trengs egentlig ikke for å få studenter. Egeland tror Blended learning/flipped classroom er fremtiden, der studentene fortsatt må komme til campus, men kan bruke en MOOC til forberedelse. Han

mener det er det som har vært suksessen til MOOCen Anatomi og Fysiologi, og ser i Flipped Classroom en videre rolle for det fysiske biblioteket: studentene kan sitte der og jobbe sammen.

Egeland påpeker at det fortsatt er utfordringer i forhold til lenking av ressurser, men at det kan skje mye med frikjøp av ting i fremtida. Biblioteket har uansett et ansvar for at ressursene skal være tilgjengelig for alle, og alle med faglige problemer vil uansett være velkomne hos biblioteket: «Det er vår oppgave og vårt klare samfunnsoppdrag».

Tror dere biblioteket har en rolle innenfor MOOC-utviklingen?

Helt klart. Egeland sier at MOOC er: «En rolle som har kommet for å bli.»

Har dere konkrete planer på området?

Egeland regner med at det kommer en standardisert løsning for publisering av MOOCer etterhvert så det at Bokskapet akkurat nå ligger i LSB er ikke avgjørende. Å ha plattformen har uansett vært en fin oppstart der bibliotekarene har opparbeidet seg kompetanse på området. Biblioteket vil være involvert i MOOC-publiseringen ved HiOA, uavhengig av hvilken plattform MOOCene publiseres på.

Har bibliotekarene den kompetansen som trengs?

«Ja, vi har den kompetansen som trengs i biblioteket. Bibliotekarer er flinke til å ta til seg nye systemer», sier Egeland. De siste årene har det vært fokus på å ansette universitetsbibliotekarer eller andre med spesialkompetanse som er nyttig for biblioteket. Det skjer uansett et generasjonsskifte, men uavhengig av det har bibliotekarene holdt seg oppdatert og lært seg mye nytt. De deltar også mye på kurs og konferanser.

En del av bibliotekarkompetansen er å implementere ny teknologi i bruk, sier Egeland.

«Bibliotekaren som profesjon dør ikke med papirbøkene». Omstilling må riktignok skje, for eksempel en endring i arbeidsprosesser fra katalogisering. Biblioteket kjøper færre bøker og har en nedgang i fysiske utlån. «Universitetsbibliotekarer er de som blir ansatt nå. Og digitale bibliotekarer. Disse to oppgavene er det vi vil ansette til fremover. De som er spesialister på informasjon og de som er koblet til et fag i tillegg til bibliotek». Egeland tror ikke det vil ansettes mange som kun har en bachelorgrad i bibliotek- og informasjonsvitenskap.

Hva tenker du om utviklingen av et LOR?

Bibliotekets kjerneoppgave er å gi tilgang til kunnskap, og vi definerer ofte kunnskap som et ferdig dokument. Hvis vi tenker tilsvarende om undervisning, som er kunnskap i form av et læringsobjekt, er det naturlig at biblioteket har ansvar for det. Egeland ser på kunnskap om metadata og indeksering som viktige egenskaper for organiseringen av et LOR. Et LOR består av mindre objekter og det i seg selv stiller krav om god dokumentasjon.

Hittil har det vært mye fokus på Open Science og tilgang til forskningsdata, men Egeland mener det er nærliggende å tenke at smått og stort fra undervisningsproduksjon også kan legges ut: «Særlig nå når åndsverksloven blir endret, det slås fast at det som produseres ved en institusjon også eies av en institusjon. I arbeidstiden tilhører produksjonen arbeidsgiver, så det har potensiale til å kunne deles».

Spørsmål: Det må antagelig en holdningsendring til, skal biblioteket ta ansvar for det?

HiOA som helhet må sørge for holdningsendringen, sier Egeland. De må lokke folk med at de får en fordel av å dele de ressursene som produseres her. Blant annet kan man se for seg at læringsressursene brukes til å promotere seg selv som lærer, eller legges inn i et meritteringssystem. Egeland mener at merittering av undervisning ikke bør knyttes til et øyeblikksbilde i et klasserom, men bør være med basis i at man deler opplegget med flere. Stortingsmeldingen sier at det blir viktigere å være en god underviser.

7.3 Case 3: Pedagogisk bruk av IKT, HiØ

7.3.1 Om HiØ

Høgskolen i Østfold er en av de få høgskolene i Norge som ikke har fusjonert siden den store høgskolefusjonen i 1994. Høgskolen i Østfold har over 100 studier, og ca 7000 studenter fordelt på studiestedene Halden og Fredrikstad. Nær 3.600 ordinære studenter ved studiested Halden, nær 2.400 ordinære studenter ved studiested Fredrikstad og nær 1.000 studenter i etter- og videreutdanninger i regi av HiØ VIDERE ved begge studiesteder.

HiØ legger til rette for fleksible utdanningsløsninger, og hovedvekten av utdanninger ligger på lærer-, sykepleie- og informasjonsteknologiutdanninger.

PULS

HiØ har en egen administrativt organisert enhet som skal ivareta utvikling: Pedagogisk utviklings- og læringscenter (PULS), med seks ansatte. Hovedoppgavene er å bidra til å opprettholde og utvikle høy studie- og undervisningskvalitet ved å stimulere til samarbeid

innenfor undervisning, formidling, utvikling og forskning og bidra til økt bruk av digitale verktøy og medier i utviklingen av HiØs studieprogrammer og undervisningstilbud (Røsing, 2016).

7.3.1.1 MOOC-utviklingen

Den første MOOCen ved HiØ ble gjennomført i høsten 2014. Det var et kurs med 15 studiepoeng gjennomført som ren MOOC (uten campusbasert undervisning overhodet): «IKT for lærere: Innføring i IKT¹⁵». Kurset ble planlagt og utført av høgskolelektor Magnus Nohr, og publisert på BIBSYS' Canvas-plattform. Ved første gjennomføring var det 717 påmeldte og 149 oppmeldt til eksamen. Kurset er rettet mot lærere som jobber i skole- og barnehagesektoren (Sirland, 2016).

I 2015 ble det også utviklet et nettbasert kurs i pasient- og brukerrettet dokumentasjon (Resvoll, 2016).

Våren 2016 kom også kurset «Pedagogisk bruk av IKT¹⁶» som en oppfølger til «Innføring i IKT»

7.3.1.2 Biblioteket

Biblioteket ved Høgskolen i Østfold består av ca 18 årsverk fordelt på to avdelingsbibliotek, et i Fredrikstad og et i Halden. Det er plassert i fellesadministrasjonen og rapporterer til FoU-direktøren. Biblioteket er ansvarlig for innlegging av publikasjoner i det institusjonelle arkivet HiØ Brage¹⁷, og gir opplæring og informasjon om Open Access og rettighetsklarering. Forfatterne må selv rettighetsklarere egne artikler for egenarkivering i det institusjonelle arkiver.

7.3.2 Intervjuer

7.3.2.1 Intervju med faglig ansvarlig Magnus Nohr:

Bakgrunn for opprettelse av MOOC:

Magnus Nohr er høgskolelektor ved avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Østfold. Han har så langt vært ansvarlig for to MOOCer: «Innføring i IKT» og «Pedagogisk bruk av IKT». Nohr startet med startet å legge undervisningsvideoer ut på YouTube i 2008, og fikk

¹⁵ <https://www.mooc.no/course/iktmoooc-innforing-i-ikt/>

¹⁶ <https://www.mooc.no/course/pedagogisk-bruk-av-ikt/>

¹⁷ <https://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/92969>

etter hvert støtte fra Norgeuniversitetet til et treårig-prosjekt: «E-student, grenseløs overgang mellom campus og nettundervisning» som fikk støtte i årene 2013-2015.

HiØ har fått dårlige studentevalueringer på studier der man streamet en forelesningssal til en annen sal. De hadde også utfordringer med studier med få studenter, for eksempel på språkfag. Enten måtte de studiene legges ned eller man måtte endre undervisningsform til nettstudier. Lærerne har vært lite entusiastiske til endringen, men den har vært nødvendig. Nohr har deltatt i flere forskjellige kompetansegrupper, blant annet hos Uninett. Han mener mye nettundervisning har skjedd av nødvendighet, heller enn med fokus på å øke kvalitet og forbedre undervisningen for studentene.

Nohr hadde derfor fått laget et rom med videokanoner på veggene, der nettstudenter kunne få undervisning synkront, i sanntid. Studentene var også oppkoblet så foreleser kunne se dem. Opplegget ble brukt for 60 studenter, der 55 foretrakk nettstudium, mens fem helst ville vært på campus. Nohr sier at 54 ½ av de 55 som fortrakk nettstudium ville helst vært asynkrone nettstudenter, slik at de kunne studere når det passet dem, og mener at synkron nettundervisning for store grupper ikke har noe for seg. Hvis det derimot er små grupper som jobber sammen og trenger litt veiledning – da kan det fungere. I tillegg var det kjedelig å undervise de fem studentene som ville sitte på campus. Dette skjedde i 2013, og på det tidspunktet slår MOOC-bølgen innover Europa, som Nohr sier.

Derfor lagde Nohr et prosjekt der han ønsket å behandle nettstudentene bedre enn campusstudentene: «Nettstudier blir lett stemoderlig behandlet». Han har selv tatt studier via videobasert undervisning og i løpet av studiet lært alt man ikke burde gjøre når man skal undervise via nett. Nohr ønsket å gjøre noe nytt innenfor nettundervisning: «Blended learning gjøres av alle, hvis du skal gjøre noe nytt, gå for en ren MOOC». I dette legger han at all undervisning skal foregå via nett, uten fysiske oppmøter. MOOCen som ble resultatet «Innføring i IKT» er et eksempel på einstøingens MOOC, som Nohr sier, der han har hatt alt ansvaret for utviklingen alene. Arne Krokan hadde allerede lansert sin MOOC samtidig som Magnus Nohr lager sin, i tillegg til at det er flere andre under utvikling. Dette muliggjør erfaringsdeling «einstøingene imellom».

Nohr sier han har mer tro på Blended learning konseptet enn på en ren MOOC som han selv har gjennomført, men med Blended learning med oppmøter på campus blir det MOOC for Østlandet, og ikke en MOOC for Norge.

Tekniske detaljer: Plattform/hvem kan ta den/studiepoeng osv.

Nohr valgte de samme teknologivalgene som Krokan ved NTNU. BIBSYS ble også her en viktig støttespiller, og det er deres løsning som brukes som plattform. I MOOCen er det 24 enkeltoppgaver som skal leveres, og studiet gir 15 studiepoeng. Alle oppgavene teller som eksamen og hvis studentene leverer noe i uke 35 blir det rettet i uke 36. Hvis studentene stryker får de muligheten til å rette det opp igjen. På intervjuetidspunktet er MOOCen «Innføring i IKT» gjennomført 5 ganger, og har en gjennomføringsprosent på 69-70%.

De første studentene fikk først gradert karakter på MOOCen, men dette ble etter hvert endret til bestått/ikke bestått. De fleste som tar MOOCen er lærere i full jobb. De må betale studieavgift til HiØ.

Hva har MOOCen kunnet tilby av støtte til studentene underveis?

Nohr har fått opprettet noe han kalte «Helpdesk», en egen supportenhet ved HiØ. De har besvart henvendelser til alle døgnets tider, noe han tror har vært verdifullt for studentene. «Hemmeligheten er å få hjelp fort, hjelp når du trenger det. Støttefunksjonalitet er alfa og omega», sier Nohr.

Samarbeid med andre/resten av institusjonen

MOOCen ble finpusset etter tilbakemeldingene fra studenter og sensorer, og gjennomført igjen i 2015, til enda bedre tilbakemeldinger. Nohr får etter det ansvaret for hele «IKT for lærere», mens det første MOOCen bare var for innføringsdelen. Det eksisterte allerede et kurs for «Pedagogisk bruk av IKT», men Nohr foretrakk å bygge opp et nytt. I det arbeidet brukte han ressurspersoner i og utenfor institusjonen, blant annet til brainstorming. De definerte seks temaer som viktige, deriblant Digital dømmekraft.

Har biblioteket vært involvert?

Nohr mener det bryter prinsippet med MOOC hvis man antar at studentene får tilgang til beskyttede kilder. Han har selv tatt kontakt med biblioteket angående opphavsrettproblematikk, tilgang til materialet som skal brukes i MOOCen, og for å finne gode Open Access ressurser som kan brukes. Biblioteket gjorde en stor jobb, men fant ikke veldig mye: seks-sju artikler, hvorav én eksisterer i pensum i dag.

Nohr ønsket heller ikke å bruke bøker, mye fordi de fort blir utdaterte, men også på grunn av prinsippet om fri og åpen tilgang som er gjennomgangstemaet i MOOC. «Sharing is caring».

Nohr mener at HiØ bør starte et læringscenter der de ansatte har hybridkompetanse: pedagogisk og teknisk kompetanse samlet på ett sted. Der kan biblioteket ha en rolle, mener han, innenfor Open Access og opphavsrett.

Biblioteket ble også forespurt om å lage en modul til MOOCen som omhandlet digital dømmekraft. De leverte innhold, men til syvende og sist betalte Nohr en ekstern ressurs for å lage modulen.

Hvilke ressurser inngår i MOOCen, og hvordan er opphavsrettsproblematikken løst?

Nohr synes det har vært utfordrende underveis å holde godt forskningsnivå/-kvalitet på grunn av opphavsrett til tidligere skrevet materiale. Det meste av innholdet i MOOCen blir laget på nytt: «Måtte snu det rundt, kunne ikke bruke alt mulig som man kanskje ellers ville gjort, en svakhet i MOOC».

Nohr gikk derfor til dyktige fagpersoner som allerede hadde publisert en del, og lønnet dem for å lage pensum og videoer til den neste MOOCen. Da kunne han samtidig sørge for at rettighetene til materialet ble beholdt. Nohr tenkte at det var umulig å forhandle med forlagene om rettigheter: «De ligger 10-20 år bak resten av oss». På ett tidspunkt hadde Nohr funnet en bok han ville bruke og lage MOOC av, men forlaget sa ikke ja, og Nohr ga opp hele konseptet. En uke før fristen til Norgesuniversitetet går ut gjør forlaget retrett og sier ja, men da var tiden i praksis ute.

Opphavsrett er et av fagtemaene i MOOCene, så Nohr er nøye med at de skal være prakt eksempeler. «Det har vært en kjempejobb å få skrevet og laget alt, men nå har man i hvert fall rettighetene selv». Nohr har god kunnskap om opphavsrett og gjenbrukslisenser som Creative Commons.

Hvem eier innholdet som er laget i MOOCen? Er det utviklet formelle avtaler for å håndtere opphavsrettigheter?

Nohr har selv alt eierskapet til innholdet i MOOCen. Alt blir publisert med en Creative Commons lisens: CC-BY-NC-SA. Han mener at HiØ bør ha bruksrett til det som lages i arbeidstiden, slik at materialet kan oppdateres og leve videre, men det har de ikke i dette tilfellet.

Spesielle utfordringer underveis?

For Nohr har det vært en del byråkrati rundt det å lage et kurs med studiepoeng uten eksamen, men etter hvert ble byråkratiet til en medspiller heller enn en motspiller. Han har lært mye av

samarbeidet og går nå til eksamenskontoret og spør før han gjør noe, sørger for å få alt riktig. Han sier også at i arbeidet med en MOOC hjelper det ikke å være en god pedagog, man må ha teknologikunnskapen også: «Uhørt at man trenger begge deler, må få på plass støttesystem. Kun de med begge kompetansene får til dette».

7.3.2.2 (Ingen teknisk støtte intervjuet ved HiØ, fordi der ikke har vært noen egen teknisk støtte)

7.3.2.3 Ledelse (lesning av strategidokumenter):

Har institusjonen en satsning på MOOCer? Eller andre føringer på området?

I HiØs strategiske plan for 2015-2018 står det blant annet at HiØ skal være ledende på nettbaserte studier.

«Vi fyller vår rolle som fremtidsrettet kunnskapsaktør gjennom en arbeidslivsorientert studie- og fagportefølje med fokus på kvalitet, tverrfaglighet og fleksibilitet.»

«Vi skal legge til rette for fleksible utdanningsløsninger.»

«Vi ligger langt fremme i utviklingen av fleksible utdanningsmodeller med digitale løsninger som tilbys både i fleksible studietilbud og studiestedsbaserte programmer» (Høgskolen i Østfold, udatert-b).

Rektor Hans Blom har uttalt følgende: «Digitale utviklingsprosjekter for fleksibel og nettbasert utdanning utgjør en sentral del av høgskolens satsning på fleksibel utdanning som er beskrevet i vår strategiske plan» (Høgskolen i Østfold, 2017).

Jobber institusjonen aktivt med å bygge opp kompetanse og infrastruktur?

Utifra strategidokumentene ser det ikke sånn ut. HiØ har et etablert Pedagogisk utvikling- og læringscenter (PULS), men de har ingen referanser til MOOC i sitt mandat. HiØ har heller ikke noe tilsvarende tilbud som HiOA, NTNU og UiO når det gjelder multimediestøtte.

Følgende er hentet fra årsrapporten til PULS:

HiØ har ikke tilbud for sine ansatte om et lærings- og mediasenter der det gis støtte for ulike former for medieproduksjon. Vi mener dette setter begrensninger for at HiØ skal fremstå som en moderne og fremtidsrettet høgskole. Et mediasenter med topp moderne produksjonsutstyr og ansatte med tilstrekkelig kompetanse for å benytte slikt utstyr vil kunne bidra til at høgskolen kan tilbyr

høykvalitets livestreaming av undervisning/arrangement og videoproduksjon for ulike typer læringsobjekter som brukes i "blended learning". Vi bør etterstrebe å tilby tidsriktige og hensiktsmessige tjenester, og å samarbeide med andre i UH-sektoren for å holde oss oppdatert på både tekniske og pedagogiske muligheter.

(Høgskolen i Østfold, PULS, 2017)

Bibliotekets strategi og rolle:

Bibliotekets rolle fremgår ikke av HiØs sentrale strategidokumenter, og biblioteket har heller ingen egen strategi eller handlingsplan. De har en serviceerklæring der det ikke står noe om satsningsområder utover at biblioteket skal være: «en aktiv støttespiller for de ansatte i deres undervisnings- og forskningsarbeid» (Høgskolen i Østfold, Biblioteket, 2016).

7.3.2.4 Intervju med hovedbibliotekar Torunn Skofsrud:

Har dere fulgt med i MOOC-utviklingen ved institusjonen?

Skofsrud forteller at biblioteket har vært litt involvert i utviklingen av MOOCen «Pedagogikk for IKT». De ble kalt inn til et møte, og hadde et ganske tett samarbeid før denne andre MOOCen ble lansert. Biblioteket tilbød seg å lage et opplegg til et av modulene, der blant annet Endnote var involvert. Modulen ble etter hvert trukket fra kurset på grunn av tekniske problemer med EndNote. Ble trukket, tekniske problemer med Endnote, så ikke nyttig som arbeidskrav allikevel. Biblioteket har også vært involvert i å finne pensum til MOOCen, og på å avklare rettigheter til allerede utgitt materiale. Skofsrud forteller at de har en spesialbibliotekar, med spesialisering på rettigheter, som var inne og hjalp til. Underveis i utviklingen av MOOCen opplevde biblioteket at tilgang til pensum var viktigere for Nohr og prosjektet enn akkurat rettighetsklarering: «Ligger bøker åpent så bruker de dem». Dette var motsatt tilnærming enn det biblioteket hadde forventet at de skulle ha, sier Skofsrud.

Hva har dere diskutert internt om bibliotek og MOOC?

Skofsrud ser på dette som: «Absolutt en oppgave for biblioteket». Hun opplevde også at bibliotekarene kunne ha hjulpet til mer enn det som ble sett på som interessant fra MOOC-prosjektet sin side. De deltok aktivt, foreslo pensumressurser og ting de kunne undersøke rettighetene til, men det stoppet litt opp: «Ingen behov fra prosjektet, dermed ble det ikke noe mer».

Hvordan oppstår nye roller i biblioteket?

Biblioteket har ingen aktiv rolle i å informere hva de egentlig jobber med i dag, sier Skofsrud, som beskriver bibliotekets rolle som reaktiv: «Vi er ikke i fokus, det er en vanskelig oppgave å informere utad og vi er et relativt lite høyskolebibliotek med lite kompetanse på området, da er det nok å forholde seg til forespørsler». Hun sier også at dette er et område der bibliotekarene er litt usikre på egen kompetanse, og det gjør det ekstra vanskelig å gå ut og reklamere. Det samarbeidet som har vært hittil har oppstått på grunn av tilfeldigheter, noen som kjenner noen.

Spørsmål: Har biblioteket en strategi for å bedre kvaliteten i undervisning?

Biblioteket har hatt fokus på fjernstudenter og på tradisjonell bibliotekundervisning. De har jobbet en del med skjermopptak/screencasts og veiledningsvideoer til bruk for nettstudenter. I tillegg har de jobbet med å finne praktiske løsninger for å sende bøker frem og tilbake til fjernstudentene.

Hvordan ser resten av HiØ på biblioteket?

«Vi fyller ofte festtalene og er hjertet av høyskolen og dere er fantastisk flinke, masse fine ord, også oppdager vi at vi igjen og igjen blir glemt», sier Skofsrud. «De vet ikke helt hva vi kan. Vi er dårlige på å få det ut og de forstår ikke hva vi forsøker å kommunisere». Hun beskriver bibliotekarene som forsiktige om å fremheve seg selv og egen kompetanse: «Klassisk bibliotekarselvtilit. Det finnes ildsjeler som fremsnakker oss mye mer enn vi gjør selv». Skofsrud savner en ledelse som ser hva biblioteket kan og som gjør fremsnakkingen. Hun sier det er en «Missing link på toppen».

Hvilke tjenester finnes allerede på områder som opphavsrett og Open Access?

Biblioteket på campus Fredrikstad er ansvarlige for det institusjonelle arkivet som inngår i BIBSUS Brage konsortiet. Rettighetsklarering overlates til forskeren selv: de blir kontaktet og veiledet, men må sjekke rettighetene de eventuelt har gitt fra seg til forlaget selv. HiØ har ingen nedskrevet policy om Open Access, men Skofsrud sier at det finnes en uformell policy på at Open Access skal prioriteres. Biblioteket har tett kontakt med en jurist i sentraladministrasjonen når det gjelder opphavsrett, i tillegg til den ovenfor nevnte bibliotekaren som spesialiserer seg på området. Skofsrud sier at områdene rettighetsavklaringer og opphavsrett antagelig blir prioritert dersom biblioteket får tildelt en ny stilling.

Hva har dere tenkt om eksterne brukere av MOOCen (ikke-studenter)?

Biblioteket diskuterte en del rundt rettighetsavklaring i forhold til studentene i MOOCen, om de var registrerte studenter eller eksterne. Diskusjonen endte med at rene MOOC-studenter blir sett på som walk-in users. De kan bestille fjernlån og få tilgang til databaser via maskiner på campus, men får ingen tilganger utover det.

Tror dere biblioteket har en rolle innenfor MOOC-utviklingen?

«Absolutt», sier Skofsrud, men er litt usikker på akkurat hva rollen skulle være.

«Vi vil møte på det samme klassiske der, vi har litt vanskelig for å, altså, vi vet ikke helt hva vi kan bidra inn med, og så er vi litt forsiktige, og så vet ikke de som sitter der hva vi kan bidra med. Ser for meg den klassiske fella der igjen» (Skofsrud).

Spørsmål: Hva kan vi gjøre for å hindre det?

Skofsrud mener at det ofte stopper opp på det øverste nivået, så biblioteket må kontakte enkeltpersoner for å få til avtaler om hvor biblioteket skal inn og for eksempel undervise. Problemet er at det er sårbart uten noen nedskrevet avtale, slutter en enkeltperson må man starte på nytt igjen. Biblioteket har uformelle avtaler med enkeltpersoner i mange tilfeller, avtaler som blir innarbeidet med tid, men Skofsrud sier at det kan skje at de faller bort.

Har dere konkrete planer på området?

Ikke foreløpig, sier Skofsrud.

Har bibliotekarene den kompetansen som trengs?

Alle ansatte i biblioteket har gjennomgått kurs fra PULS, og lært å lage skjermopptak/screencaster. Skofsrud mener bibliotekarene kan det tekniske og har en god del kompetanse, men at det er arbeidstiden som setter begrensninger. I dag jobber de mest med synkron nettundervisning, det vil si at de har undervisningstid på kvelden for fjernstudentene. Biblioteket er inne i mange nettkurs, godt over halvparten, anslår Skofsrud. Noen kurs kommer biblioteket ikke inn på grunn av personkjemi. I nettkursene underviser bibliotekarene i det samme som campusstudentene får: søking i Oria og utvalgte baser, kildekritikk og referanseteknikk. De har ikke noe fokus på bruk av åpne ressurser i undervisningen sin, og har ikke vurdert det heller.

Skofsrud syns biblioteket og HiØ merker antydning til å være snart den siste institusjonen som står for seg selv i landskapet: «Kan bli vanskelig, er små. Som lite høyskolebibliotek

mangler vi en del kompetanse. På rettighetsklarering og tekniske ting også. Stopper der. Lettere i et større kollegium, der man kan spesialisere seg mer.»

Skofsrud ser for seg at bibliotekarene i dag kan gjøre undervisning på campus og på nett, kvalitetssikring av pensum og lignende oppgaver. De kan også gjøre rettighetsklarering i ettertid i enkelte tilfeller: «men kan ikke undervise i akkurat det fordi vi selv må innhente kompetanse. Lære underveis». Skofsrud synes det er en stor fordel at bibliotekarene hele tiden er villig til å lære noe nytt. Bibliotekarene er sjelden aller først i løypa, men de har lett for å ta opp i seg nye teknologiske utfordringer: «Må vi, så gjør vi det».

Ledergruppa i biblioteket har hatt mange diskusjoner om kompetanse, spesielt om de har behov for mer kompetanse innen IT. Nå er det ansettelsesstopp, forteller Skofsrud, men hun tror de burde ha tenkt tidligere at det trengs en bibliotekar med mer IT-kompetanse.

Hva tenker du om utviklingen av et LOR?

Skofsrud har hørt om LOR, men det er ikke noe de har vurdert, eller har erfaring med.

Biblioteket sett fra toppen:

«Jeg tror ikke at biblioteket finnes på organisasjonskartet til direktøren.», sier Skofsrud. Det er ikke slik at ledelsen stopper ting eller kutter bevilninger, men de prioriterer ingenting heller. Skofsrud har inntrykk av at ledelsen bare ikke interessert, noe hun ser på som nesten misbruk av penger: HiØ betaler dyrt for biblioteket, men bruker det ikke.

7.4 Case 4: Introduction to Norwegian, UiO

7.4.1 Om UiO

Universitetet i Oslo (UiO) er Norges eldste institusjon for forskning og høyere utdanning. De har 28 000 studenter og 6 600 ansatte¹⁸. UiO har åtte fakultetet, to museum og flere senter, fordelt på studiesteder i sentrum av Oslo, på Blindern, Gaustad, Ullevål og Tøyen.

Utdanningene inkluderer juss, medisin, odontologi, teologi og ingeniørfag, i tillegg til en bred portefølje av humanistiske og samfunnsvitenskapelige studier.

UiO har en egen seksjon for «Digitale medier i læring (DML)». De har ni ansatte, og skal fremme studiekvalitet, læringsmiljø og studentenes læring ved hjelp av IT og digitale medier,

¹⁸ <http://www.uio.no/om/tall-og-fakta/uio-i-tall/>

verktøy, innhold og infrastruktur. De skal bidra til fleksible studietilbud, til delingskultur og til digital kompetanse. Seksjonen skal også bidra til UiOs strategiske tenkning om, og planer for utnyttelse av IT i utdanningen (Universitetet i Oslo, Seksjon for digitale medier i læring, udatert).

I tillegg finnes det en «Faglig enhet for universitetspedagogikk (FUP)», som skal jobbe for bedre undervisningskvalitet ved UiO og støtte utviklingsprosjekter innenfor pedagogikk, og «UniMedia» som bidrar med utvikling av læringsressurser og produksjon av audiovisuelt materiale for TV, web og andre formål.

UiO har vedtatt at det skal etableres en koordinerende enhet: «Senter for læring og utdanning» i løpet av 2017. I senteret skal det inngå ressurser fra DML, FUP, universitetsbiblioteket og seksjon for Forskningsstøtte og formidling, som alle har deltatt i arbeidsgruppen for etablering av senteret. Senteret skal plasseres som en grunnenhet ved Utdanningsvitenskapelige fakultet og det skal etableres et eget styre for senteret (Karseth & Nygaard, 2017).

7.4.1.1 MOOC-utviklingen

UiO var den første aktøren i Norge som inngikk avtale med FutureLearn, for å kunne utvikle MOOCer med globalt nedslagsfelt (Universitetet i Oslo, udatert).

I juni 2014 åpnet det første kurset ved UiO: «FlexPhil - et gratis nettkurs i Examen Philosophicum». Kurset er åpent for alle og kan følges som en støtte til ordinær undervisning eller til selvstudium. Det gir ikke studiepoeng, og eksamen må tas som skoleeksamen. Flexphil kan benyttes som en ekstra læringsressurs for den som har planer om å avlegge eksamen i Exphil, men kurset kan også gjennomføres uten å avlegge eksamen (Universitetet i Oslo, Institutt for filosofi, ide- og kunsthistorie og klassiske språk, udatert). Det er fortsatt tilgjengelig i 2017.

UiOs første internasjonale MOOC ble lansert tidlig i 2015. “What Works: Promising Practices in International Development” ble utviklet av en tverrfaglig ekspertgruppe fra blant annet universitetene i Stanford, Malawi og China Agricultural University, og Norwegian Agency for Development Cooperation (NORAD) (Ottesen, 2015).

Institutt for musikkvitenskap (IMV) og seksjon for Digitale Medier i Læring utviklet i 2015 en MOOC med utgangspunkt i det eksisterende emnet MUS2006 "Musikk og bevegelse" (Universitetet i Oslo, 2015).

«An introduction to Norwegian» ble lansert i januar 2017, også på plattformen FutureLearn. Det er et gratis og åpent for alle, et fire-ukers kurs som har som formål å lære fremmedspråklige å kommunisere på norsk. Kurset inkluderer en egenutviklet chatbot som man kan øve på konversasjon med. Kurset ble initiert av Digitale Medier i Læring og utviklet ved Institutt for lingvistiske og nordiske studier. MOOC-gruppa ved instituttet vant 2017 utdanningsprisen ved UiO for prosjektet (Tønnessen, 2017) (Universitetet i Oslo, Universitetets senter for informasjonsteknologi, 2017).

7.4.1.2 Universitetsbiblioteket

Universitetsbiblioteket (UB) ved UiO består av ca 180 årsverk fordelt på 19 bibliotek, organisert i fire avdelinger: HumSam-biblioteket, Juridisk bibliotek, Medisinsk bibliotek og Realfagsbiblioteket. I tillegg finnes det en bibliotekadministrasjon og en avdeling for Digitale tjenester. I avdeling for Digitale tjenester ligger ansvaret for drift av det institusjonelle arkivet DUO¹⁹ og publiseringstjenester for Open Access-tidsskrifter: FRITT²⁰.

UB er organisert i faglig linje ved UiO og har et eget bibliotekstyre.

7.4.2 Intervjuer

7.4.2.1 Intervju faglig ansvarlige Roger Solberg og Erik Juriks (deler av intervjuet), UiO

Bakgrunn for opprettelse av MOOC:

Institutt for lingvistiske og nordiske studier (NorINT) fikk en henvendelse fra Digitale Medier i Læring, med spørsmål om de kunne tenke seg å utvikle en MOOC med et internasjonalt nedslagsfelt.

NorINT er eksternt finansiert og skal holde kurs for hele universitetet, som er forpliktet til å ha en opplæring i norsk. Det betyr at de har mange kurs på forskjellige nivåer, og de har studenter fra alle fagområder og institutter. Begynnerkurset i norsk ble valgt ut som egnet for en MOOC. Grunnene til det var mange, blant annet at underviserne var mellomfornøyd med lærebøkene på begynnertrinnet. Begynnerbøkene har et bredt nedslagsfelt og er tilpasset grunnskolen. De har en gjennomgående søt tone, handler mye om barn, familie, gummibukser osv., og det virker fremmedgjørende for målgruppen voksne studenter, sier Solberg.

¹⁹ <https://www.duo.uio.no/>

²⁰ <https://www.journals.uio.no/>

I et begynnerkurs har man heller ikke noe hjelp i å være i landet. Før man kan snakke med nordmenn må man ha grunnkompetanse i språket på plass, hvis ikke svarer nordmenn alltid på engelsk. Begynnerkurset egner seg derfor godt som selvstudium, alene på hybelen, eller i hjemlandet før man kommer. Studentene kan så ta en plasseringsprøve og kanskje bli plassert direkte på nivå 2.

Instituttet valgte derfor ut begynnerkurset, og satte sammen en gruppe bestående av tre personer, blant annet universitetslektorene Roger Solberg og Erik Juriks. Solberg sier at de alle var nærmest utslitt før kurset kom på lufta, men de endte med et kurs med over 20 000 påmeldte.

Tekniske detaljer: Plattform/hvem kan ta den/studiepoeng osv.

MOOCen er laget på FutureLearn, en plattform som både har lagt begrensninger og stilt krav til utviklingen underveis. Arbeidsgruppa hadde blant annet sett for seg et kurs bare på norsk, men FutureLearn krevde at mye innhold også måtte lages på engelsk. MOOCen er gratis og åpen for alle og gir ikke studiepoeng. Det er ingen eksamen eller samlinger underveis. MOOCen inkluderer en egenutviklet chatbot som gir studentene mulighet til å trene på kommunikasjon på norsk underveis.

Har biblioteket vært involvert?

Overhodet ikke, sier Solberg. Det har ikke vært noen kontakt med biblioteket, men så bruker de heller ikke biblioteket til vanlig: «For vår virksomhet i de språkfagene vi bedriver spiller biblioteket ingen rolle».

Spørsmål: har dere vurdert å kontakte biblioteket for å finne gode åpne ressurser?

«Nei, vårt problem er å begrense oss», svarer Solberg. Kurset er laget for rendyrket språkopplæring, og har ikke hatt behov hverken for å finne eller lenke til andre ressurser.

Hvilke ressurser inngår i MOOCen, og hvordan er opphavsrettsproblematikken løst?

MOOCen består av halvtimes lange videoer med samtaler, i tillegg til en del hjemmeproduserte videoer om fonetikk. Det er også quizzar om grammatikk. Faglærer m.fl. har skrevet manus til alt innholdet selv og de har ikke vurdert å bruke allerede publisert innhold fordi «dette er et ferdighetsemne, det er ikke kunnskap som skal formidles men ferdigheter innen et språk», sier Solberg. Kurset lenker ikke til noen eksterne ressurser, bortsett fra at de har lenket til ordbokressurser og egenutviklede oppgaverressurser i kommentarsammenheng.

Samarbeid med andre/resten av institusjonen

MOOCen ble foreslått av Digitale Medier i Læring, som har deltatt i utviklingen. Alt innhold i kurset er for eksempel lagt inn på plattformen av en ansatt i DML.

Ledelsen har ikke vært orientert, dette var noe instituttet tok internt, som en hobby. Solberg beskriver holdningen som: «Blir det ikke noe av, så blir det ikke noe av».

Etter hvert fikk de prosjektet fullfinansiert, så de valgte å engasjere et profit filmbyrå til å lage filmene, bl.a. fordi de trengte skuespillere. Solberg sier de vurderte billigvarianten, å bruke interne krefter med filmkompetanse, men det ville krevd en for stor innsats fra instituttet: «vi har en jobb å gjøre også!».

Hvem eier innholdet som er laget i MOOCen? Er det utviklet formelle avtaler for å håndtere opphavsrettigheter?

Juriks sier at det er Universitetet i Oslo eier innholdet og at det inngår som en del av avtalen med produksjonsselskapet. UiO har kontraktfestet rett til det produserte materialet. Han er usikker på hvem som eier det studentgenererte innholdet, som for eksempel de 20 000 kommentarene som studentene har lagt inn. Det er ikke noe instituttet har forsøkt å avklare eller vært oppmerksomme på, og de sier at det er DML som er ansvarlige for sånt.

Spørsmål: Hva med langtidsbevaring av innholdet, hvem er ansvarlige for det?

Når MOOCen er en del av et emne vil instituttet uansett vedlikeholde driften, svarer Juriks.

Hvilke utfordringer har oppstått underveis?

Solberg og Juriks forteller om mange krav fra FutureLearn som måtte følges opp. Kurset måtte blant annet ha kommentarfelt, annonseringer av stegene i læringsstien, oppsummeringer, og det opprinnelige filmkonseptet de hadde tenkt seg fungerte ikke så bra. FutureLearn mente de måtte skape et helt univers rundt kurset, og et fullt kurs på engelsk måtte også lages. Det har vært stor forskjell underveis på hva Futurelearn ønsket og hva instituttet ønsket å lage, men i ettertid sier Solberg og Juriks at FutureLearn nok hadde rett i mange av kravene de stilte: «MOOC er en sjanger og studentene har en forventning til hvordan den er strukturert».

7.4.2.2 Intervju med teknisk støtte, Linda Therese Johnsen og Mikkel Kornberg Skjeflo

Bakgrunn/tilhørighet

Linda Therese Johnsen er seksjonssjef for Digitale Medier i Læring (DML) og Mikkel Kornberg Skjeflo er ansatt som rådgiver samme sted. DML er organisatorisk plassert i Universitetets senter for informasjonsteknologi (USIT). Seksjonen gir råd og opplæring i bruk av applikasjoner/verktøy, både teknisk og pedagogisk, i tillegg til at de har en pedagogisk utviklingsrolle der utviklingen av MOOCer ved UiO hører til.

Johansen forteller at DML kom inn på MOOC-området da en ildsjel av en professor tok direkte kontakt. Professoren hadde lyst til å lage åpne læringsressurser og samtidig lage en nettverksgruppe for sitt fagfelt og da var det lett for DML å foreslå MOOC. Det hadde professoren lyst til å prøve. DML begynte da jobben med å finne en plattform og sørget for at alt juridisk, innkjøpsrutiner osv. ble fulgt. De foretok blant annet en vurdering av hvilken plattform som var best egnet. DML hadde fulgt med på området, men trengte en ordentlig bestilling for å sette av ressurser til å jobbe med MOOC.

I oppstarten har DML drevet strategisk, forteller Johnsen. Seksjonen har drevet oppsøkende virksomhet for å få faglige til å lage MOOC. Mange vil digitalisere undervisningen, men vet ikke hvordan og i hvilken retning og har ikke hørt om MOOC. DML kommer da inn og forteller at MOOC kan være en god måte å gjøre det på.

Hva har bidraget i MOOCen vært?

DML er ansvarlige for å bistå de som ønsker å utvikle MOOCs med rådgivning og koordinering med de ressursene som ellers finnes i DML og på UiO, sier Skjeflo. Dette inkluderer for eksempel grafisk design og videoproduksjon, i tillegg til bestillerkompetanse på de ulike områdene. Seksjonen følger opp de faglige i hele prosessen rundt å lage en MOOC, blant annet med prosjektstøtte (som prosjektleder eller prosjektkoordinator eller deltager) og de har stort fokus på læringsdesign/Instructional Design, og alt annet som trengs for: «å ta didaktikken inn i nye tekniske omgivelser» (Skjeflo, UiO).

Det varierer fra fagmiljø til fagmiljø hvor mye av innholdet som legges inn av hvem. I «Introduction to Norwegian» har de måttet bistå en del utformingsteknisk og hjulpet til med å legge inn quizzes, videoer og det meste. «Den største jobben vi gjør er didaktisk», sier

Skjeflo. «Vi må skape den røde tråden gjennom MOOCen, fortellerstemmen som leder de lærende igjennom på en god og engasjerende måte». I tillegg må DML formidle didaktikken videre til de faglige: «Underviseren må utfordres litt. Vise seg, være aktiv, kommentere, få energi inn i det.»

De faglige som står bak «Introduction to Norwegian» har hatt en klar forståelse av hvordan man på best måte kan drive språkopplæring, har hatt en klar pedagogisk tanke, overfører det direkte inn på plattformen. Den pedagogiske modellen har kræsjet litt med FutureLearn modellen, så det har blitt noen runder for å finne en mellomløsning» (Skjeflo, UiO).

Johansen og Skjeflo beskriver hvordan arbeidet med MOOCen: «har gitt de faglige en åpenbaring og en entusiasme og glede, siden de før neste runde nå har sett verdien i det FutureLearn har villet hele veien», men de er usikre på overføringsverdien i MOOC-prosjektet, om de faglige har endret undervisningsmetodikken i vanlig undervisning også: «Kulturbygging går sakte, og de MOOC-ansvarlige kommer inn med forskjellige modenhetsnivåer.»

Er dette oppgaver som er formelt plassert hos din enhet?

DML har i utgangspunktet et oppdrag innenfor IT og pedagogisk kompetanse. MOOC kan sees på som en del av det, og er et oppdrag de i stor grad har påtatt seg selv, forteller Johnsen. Etter den innledende forespørselen fra fagmiljøet ble det sendt en forespørsel opp til rektoratet om behov for en plattform, og DML fikk oppdraget. Rektoratet bestemte også endelig plattform. De to alternativene var Coursera og Futurelearn, men Coursera var underlagt amerikansk handelsboikott, så til bruk i et kurs om bistandspolitikk ble beslutningen tatt på et demokratisk/altruistisk grunnlag, sier Johnsen. DML begynte deretter å aktivt så frø i fagmiljøene.

Johnsen mener at DML per i dag har altfor mange roller i forhold til MOOCer ved UiO. De sitter i strategic advisory board for FutureLearn på vegne av UiO, der de skal mene noe om åpning for markedslivssamarbeid, kostnadsmodeller og andre politiske spørsmål som Johnsen synes krever en høyere forankring, for eksempel hos et eget senter ved UiO.

Har dere samarbeidet med andre på institusjonen, f.eks. biblioteket?

Johnsen svarer:

Ser biblioteket sitter med et ønske om å endre seg litt, vekk fra papirene og sånne ting, men de har ikke vært involvert i MOOC-utviklingen, ikke vært en aktør. Men når det kommer til innføringen av et digitalt læringsmiljø (hvor åpne nettkurs er én del), hvor du får digitale pensumlister, tilganger osv., da er det en helt annen, da er koblingen til biblioteket mye tydeligere og kan bli lettere å ta tak i. (Johnsen, UiO)

Johnsen sier at hun ikke ser bibliotekets rolle når det gjelder utvikling av MOOCer og strategi rundt, «men at det ikke betyr at det ikke er en ting der».

Hva har MOOCen kunnet tilby av støtte til studentene underveis?

Skjeflo sier at det ikke har vært noe behov for støtte til studentene underveis. Futurelearn tilbyr en form for brukerstøtte der det blant annet blir meldt inn dersom det er noe galt med videoer. FutureLearn er opptatte av å skape læringsnettverk og at de faglige skal delta med kommentarer og så videre, men det gjelder kun innenfor kurset. De faglige får for eksempel ikke lov til å lage eksterne læringsnettverk med utgangspunkt i FutureLearn sitt nettverk etterpå.

Hva trenger dere fra biblioteket?

Johnsen nevner digital kompetanse for studenter, blant annet kildekritikk og hvordan finne frem til gode kilder: «Det som biblioteket har, men som ikke vi har, det er kontakt med studentene». Biblioteket har tettere kontakt, sier Johnsen, og stadig mer jo høyere opp i gradene de kommer.

DML får en del henvendelser om ebøker og andre type ting de ikke kan svare på, og har prøvd å sette opp møter med biblioteket, men har ikke møtt riktig mottaksapparat. Johnsen forteller om en henvendelse de sendte til biblioteket om ebøker, da biblioteket svarte at de ikke hadde kompetanse eller tid til å svare om ebøker, en litt uklar formulering som DML ikke helt forsto.

I forbindelse med senteret som skal opprettes kan biblioteket bli nyttig, men Johnsen kommenterer: «de må på en måte litt vekk fra bibliotek». Johnsen forteller om en del av kommentarene DML får siden de kommer fra IT –avdelingen og skal snakke om pedagogikk: «Vil tippe at biblioteket har noe av den samme konservative forventningen knyttet til seg og da kan en sånn type Learning lab hjelpe til å komme ut av den gamle malen».

Spørsmål: hva slags materiale/innhold er brukt i MOOCen?

Det er mest eget materiale som er brukt i MOOCen. Det er lov å lenke ut fra plattformen, blant annet kan man lenke til artikler som ligger bak en betalingsmur. Johnsen er usikker på

hvordan studentene får tilgang, og hva som skjer med de som ikke er registrerte studenter ved UiO.

Spørsmål: har dere tenkt på å spørre biblioteket hvordan man best kan lenke til ressurser i MOOCen?

Nei. Interessant spørsmål, men det har vi ikke tenkt på. De fagansatte har tatt kontroll på den delen, de er vant til å jobbe med opphavsrett, har rutiner på plass. De betalte bl.a. for videoer der det ble filmet en person som gikk forbi kunstverk. Mye av materialet er deres eget.

Det er en helt soleklar kobling til bibliotekkompetanse som jeg ikke har tenkt på før du sier det.

Problemstillingen har ikke kommet opp på et vis, og jeg vet ikke hvorfor den ikke har kommet opp, om det er fordi de fagansatte har full kontroll (Johnsen, UiO).

DML har vært med på å lage tre store MOOCer, men problemstillingen rundt rettighetsklarering har ikke kommet opp. Det kommer mange spørsmål om hva som kan deles i Fronter, og DML har hatt mange kurs på området. Ansvar for riktig bruk av materiale er plassert hos den enkelte faglige ansatte, og de må selv oppsøke støtte hvis de trenger det. Johnsen tror: «det er sikkert biblioteket de ville gått til». Det finnes også jurister ved UiO som de faglige kan spørre, men Johnsen påpeker: «svaret kommer da et halvt år etter».

Spørsmål: hva skjer hvis de fagansatte ikke har peiling på opphavsrett?

Johnsen tror at de faglige vil bruke egen kompetanse, og at de har en refleks når det gjelder egen forskning og opphavsrett. FutureLearn ettergår i tillegg mye av arbeidet, blant annet når det gjelder kvalitetssikring av bilder og materiale.

Påvirker MOOC undervisningen på UiO i fremtiden?

Nei. DML har fulgt med på utviklingen nasjonalt og internasjonalt, og kjenner til Hayden Christiansen og teorien om disrupsjon. DML vurderer aktivt hva nye teknologiske løsninger betyr for UiO, om det er noe som skal jobbes aktivt med eller forbli i ryggsekken til behovet oppstår. Johnsen ser på MOOC som en viktig demokratisering, og mener det er viktig for UiO å henge med på den teknologiske utviklingen, blant annet på grunn av markedsføring, omdømmebygging, det å fremstå som et moderne og fremoverlent universitet: «Men det finnes ingen uttalt strategi for hvorfor UiO skal gjøre dette.»

Johnsen tror ikke undervisning via MOOC er bærekraftig i forhold til kost/nytte, med mindre man får inn mange studiepoeng, noe som igjen utfordrer det nåværende studieadministrative apparatet.

Spørsmål: tror dere holdningsendring og endringen i undervisning nødvendig, eller sitter man fortsatt i de store salene med grønn tavle om 50 år?

«Hvis vi hadde trodd det hadde vi ikke orket å jobbe her», sier Johnsen. Man kan gjøre endringer, ikke fulldigitalisere, det som er bra i ansikts-til ansikt møter bør beholdes.

*Det du ikke trenger å bruke campustiden på, det kan du digitalisere. (...)
Studentene kommer til å bruke digitale ressurser mer og mer, og det må
institusjonene forholde seg til. Studentene kommer til å ta MOOCer uavhengig
hvem som lager dem. (Johnsen, UiO)*

7.4.2.3 Ledelse (lesning av strategidokumenter)

Har institusjonen en satsning på MOOCer? Eller andre føringer på området?

I UiOs årsplan for 2018-2020 står følgende:

UiO vil arbeide for å gi utdanningskvalitet et ytterligere løft, og etablerer Senter for læring og utdanning for å samle og koordinere eksisterende støtteressurser til utdanning. Gjennom bedre koordinering av støttevirksomheten kan UiO utnytte både faglig, administrativ og teknisk kompetanse i utviklingen av fremtidsrettede lærings- og vurderingsformer (Universitetet i Oslo, 2017, s. 7).

Tiltakene som listes opp er at enhetene skal ta i bruk nyskapende og studentaktive lærings- og vurderingsformer for å styrke studentenes læringsutbytte og utdanningenes arbeidslivsrelevans. Forventede resultater ved utgangen av 2018: større variasjon i lærings- og vurderingsformene innenfor hvert studieprogram.

Jobber institusjonen aktivt med å bygge opp kompetanse og infrastruktur?

UiO har vedtatt at det skal etableres et Senter for læring og utdanning, der man skal samle ressursene som trengs for å digitalisere utdanning, deriblant den kompetansen som trengs for å produsere MOOCer.

Bibliotekets strategi og rolle:

Universitetsbiblioteket har en egen strategi 2010-2020 der UBs visjon er beskrevet:

Universitetsbibliotekets kjerneoppgaver er i samarbeid med fagmiljøene å velge ut, samle, ordne, tilgjengeliggjøre og presentere relevante og kvalitetssikrede

kunnskapskilder for forskere og studenter. (...) Universitetsbiblioteket har en sentral rolle i utviklingen av læringsmiljøet på universitetet (Universitetet i Oslo, Universitetsbiblioteket, 2010, s. 2).

7.4.2.4 Intervju med bibliotekleder (heretter kalt B UiO)

Har dere fulgt med og bidratt i MOOC-utviklingen ved institusjonen?

Noen av de fagansvarlige på biblioteket var med i en type MOOC, og bidro litt, forteller B UiO: «uten at det ble noen stor suksess». UB har i liten grad vært involvert ellers. «Det er stort universitet, stor institusjon, vet ikke helt om hverandre, ser ikke helt verdien av samarbeidet eller hva biblioteket sin rolle skal være inn i en MOOC, koblingen med de ressursene biblioteket kjøper inn». B UiO sier det ikke er vond vilje som ligger bak, resten av institusjonen kjenner bare ikke til det, og ser ikke verdien/rollen biblioteket kunne hatt.

Hva har dere diskutert internt om bibliotek og MOOC?

B UiO sier det har vært mange diskusjoner rundt digitalt pensum, øke kvalitet på pensum, metadata, lenking til biblioteksystemene, og at pensumssystemer har i den sammenheng vært i utkanten av arbeidet med MOOC: «Her burde biblioteket fått en rolle for å klarere og levere pensum inn mot MOOCer, men vi har aldri kommet dit». Eierskap til tidligere systemer, mer satsning på digital eksamen fra STU og IT kan ha forårsaket forsinkelsene, og det har vært mye å rydde i med Kopinor og trykte kompendier. B UiO sier det er litt symptomatisk for UB, det er vanskelig å nå igjennom med ting.

B UiO forteller om en arbeidsgruppe for opprettelse av «Senter for læring og utdanning» der biblioteket har deltatt. Mye diskusjon har dreid seg om tilgang til pensum for bibliotekets del. UB skal være med i senteret, og skal bidra med kunnskap om blant annet tilganger, digital kompetanse/informasjonskompetanse og integrasjon av fysisk og digitalt læringsmiljø. UB har et akademisk skrivesenter som har en naturlig kobling mot «Senter for læring og utdanning». B UiO ser for seg senteret som et mer formalisert samarbeid mellom fakultet, IT og bibliotek: «Samarbeid på systemer, innhold, tanken bak senteret er å bedre samarbeidet mellom forskjellige enheter som kanskje har vært litt mangelfull i dag».

Hvordan oppstår nye roller i biblioteket?

Som oftest er det via enkeltpersoner som blir involvert i noe og som drar lasset i starten, beskriver B UiO. Det er en bottom-up strategi, der man kommer i kontakt med flere, begynner å jobbe med noe, og så blir det etter hvert satt i system: «Biblioteket ser behov og forsøker å

løse dem. Sjelden man blir pålagt oppgaver, så man må være aktiv, og på, og delta i de foraene man kan. Presse oss litt inn.»

UB har en autonom rolle ved institusjonen og står ganske fritt til å fordele ressurser selv, men B UiO sier de: «har et ullent, vidt og bredt mandat og basisbevillingen skal dekke alt man finner på. Vanskelig å be om mer penger». UB får stadig gjennomslag for prosjektsøknader og satsninger, men økonomien har merkes de siste årene og de må gjøre hardere prioriteringer.

Spørsmål: Er biblioteket en viktig del av UiO, blir det hørt?

«Vi har blitt mer integrert, fra å være enhet på side som driver med sitt, så har vi de siste ti årene blitt mer integrert og sitter i faglig linje, er tilstede i viktige fora både administrative og faglige. Har en del å hente på å samarbeide på ulike plan med andre enheter», svarer B UiO.

Det er ikke typisk å ikke få gjennomslag, men UB har lært hvordan man bør jobbe, både få med brukerperspektivet og jobbe mot nøkkelpersoner i de andre støttefunksjonene i administrasjonen, IT og eiendom: «Man må jobbe på mange ulike plan og ting tar tid. Langsiktig arbeid», sier B UiO.

Syn på biblioteket

B UiO: «Den kommer opp stadig, at alle ikke helt ser betydningen og viktigheten, altså hvorfor skal vi ha et bibliotek». B UiO beskriver at oppfatninger skjer på ulike plan, noen spør: «vi har google, hvorfor trenger vi bibliotek?», noen sidestiller UB med en administrativ funksjon og noen faglige ser ikke hvorfor UB skal være i faglig linje. B UiO ser trenden at bibliotekene i UH-sektoren flyttes fra faglig til administrativt: «det kommer nok her også». B UiO påpeker at det er viktig for biblioteket å være del av den faglige diskusjonen, så UB ikke blir administrasjon eller bare nok en utgiftspost.

Hvilke tjenester finnes allerede på områder som opphavsrett og Open Access?

UB er ansvarlige for det institusjonelle arkivet DUO, rettighetsklareringen som skjer der, tildeling av midler fra publiseringsfondet og driften av plattformen for OA-tidsskrifter: Fritt.

Hva har dere tenkt om eksterne brukere av MOOCen (ikke-studenter)?

Eksterne brukere vil få et tilbud avhengig av hvilken status de har i UiO-systemet, sier B UiO. Helt eksterne MOOC-brukere får det samme tilbudet som alle eksterne kan forvente å få.

Tror du biblioteket har en rolle innenfor MOOC-utviklingen?

«Ja», mener B UiO, «innenfor tilganger til digitalt pensum/lisenser/opphavsrett og digital dømmekraft/informasjonskompetanse».

Spørsmål: Hvem andre på UiO har aktuell kompetanse innenfor opphavsrett?

Det finnes en støttetjeneste sentralt, der det er jurister som sitter på en del av kompetansen, i tillegg til en innkjøpsavdelingen som sitter på en del kontrakter. B UiO sier at opphavsrett må sees i sammenheng med Open Access, det er viktig å se hele bildet og koordinere de ressursene som er der, sett fra bibliotekets ståsted: «Biblioteket må være en pådriver og koordinator for det arbeidet, helt klart». «Hvis vi skal gå tungt ut mot forlag som sitter på enorme juridiske ressurser så må vi ha ekspertise, det er en nødvendighet.»

B UiO peker på tre punkter der UB har mer å hente i MOOC-diskusjonen:

- «Hvis vi ikke deltar i MOOC-utviklingen får vi ikke brukt de ressursene vi har og bruker masse penger på».
- UB «kan ha en rolle å spille i å være med å utvikle selve kursene og innholdet i kursene med vår forståelse og kunnskap om informasjonskompetanse, og at det perspektivet også er viktig».
- UB kunne gjerne lagd noen MOOCer selv på emner som digital dømmekraft og informasjonskompetanse, mener B UiO.

B UiO tror etableringen av senteret for læring og utdanning vil ha en del å si for bibliotekets rolle. Senteret skal være:

En operativ enhet som vil ha mer effekt enn vanlige diskusjonsfora. Er mer heftet på prosessene fra starten av, resten koker ned til ressursspørsmål. Kommer inn litt sent i prosessene, betydningen av bibliotek har ikke blitt sett tidlig nok. Være offensivt inne i diskusjoner er det som må til (B UiO).

B UiO ser også for seg en rolle for UB innenfor bevarings- og søkeperspektivet. UB kan blant annet finne stoff som kan brukes, det ligger en bevissthet rundt det i hele biblioteket.

Har dere konkrete planer på området?

UB tenker å koordinere ressursene rundt rettigheter, lisenser, opphavsrett innad på UiO, sier B UiO. Det er vedtatt at biblioteket skal delta med disse ressursene inn i «Senter for læring og utdanning».

Har bibliotekarene den kompetansen som trengs?

«Ja og nei, alle har ikke det. Har en vei å gå der», sier B UiO. Mange har den riktige grunnkompetansen til å gå inn og lære seg det siste ekstra, så B UiO tror UB er godt rustet, men: «trenger mer teknisk kompetanse enn det vi har».

B UiO tror det mangler en del juridisk kompetanse rundt OA: «Hva man har lov til, forhandlinger, offentlighetslov, opphavsrett, kontraktsrett. Bruk av lisenser. Det er mye rundt Open Access, som vi vet ligger der, men ikke har full oversikt over», og at UiO ikke har nok støtte på den type ting.

Litt av styrken til biblioteket er at man har så forskjellig kompetanse, sier B UiO, og trekker frem samspill mellom fag, IT og bibliotek, og at biblioteket dermed har en tverrfaglighet som fakultetene ikke har: «Viktig å ansette folk som er villige til å lære, endre, utvikle seg».

Hva tenker du om utviklingen av et LOR?

B UiO kjenner ikke til at det er konkrete planer for et LOR ved UB: «Har ikke vurdert det, har lent oss litt tilbake og sett på hva som skjer nasjonalt, tenker det er en riktig strategi». B UiO ser for seg det som en oppgave for IT/BIBSYS: «Er det bra, burde vi vært med, det tror jeg nok hadde vært smart. For igjen så har vi en viktig rolle, om ikke som hoveddel så har vi et annet perspektiv: metadatadeling, kunnskapsorganisering, bevaring».

8. Diskusjonsdel

Casestudiene viser at MOOCene er opprettet på svært forskjellig grunnlag.

- NTNU: teknologiinteressert professor som selv har tatt initiativ, kurset det ble undervist i handlet om læring og digitale plattformer.
- HiOA: ledelsesinitiert med medfølgende midler, sterkt ønske om å digitalisere undervisning som ble holdt på tvers av fag.
- UiO: Teknologisk miljø DML som aktivt har oppsøkt aktuelle fagmiljøer, fagmiljøet fant så et kurs som egnet seg godt til digital undervisning/MOOC.
- HiØ: teknologiinteressert faglærer på en institusjon med tradisjon for deltids-/fjernstudenter som selv har tatt initiativ, hadde ønske om å heve fleksibiliteten og kvaliteten på undervisningen på et teknologi/IKT fag.

Støtteapparatet på hver institusjon har fungert forskjellig, og bibliotekets involvering har også vært i varierende grad. Det som er felles for alle institusjonene er at biblioteket har vært med i diskusjonen når det gjelder tilgang til materialet som brukes i MOOCen.

8.1 Forskningsspørsmål 1: Hvilke organisatoriske føringer har påvirket prosessene rundt opprettelsen av MOOCene?

I dette kapitlet diskuteres elementene fra kapittel [5.2: Organisasjonelle utfordringer](#) i lys av resultatene som har kommet frem i oppgaven.

8.1.1 Nasjonal ledelse

I følge C. E. Tømte, Fevolden & Aanstad er det to måter å se på utviklingen av MOOCer på: som en global disrupsjon der det er internasjonale krefter som styrer utviklingen, eller som en nasjonal utvikling av nok en elæringsteknologi, der nasjonale myndigheter spiller en større rolle: «»Hvis MOOC er en global bevegelse må de norske utdanningsmodellene tilpasses globale tilbydere av utdanning, og det er de som vil ha påvirkningskraft i måten MOOCene blir lagd på, hva som er målgruppe, finansieringsmodeller og så videre. Hvis derimot MOOC sees på som en nasjonal utvikling, kan utdanningsmyndighetene påvirke utviklingen av MOOCer ved å justere sine nasjonale utdanningsystemer. De siste årene har det nasjonale synet hatt flest tilhengere i Norge: «The national government seems to have been important in the development of the present MOOCs in Norway, both by organizing a particular group of experts in a dedicated commission to consider the future of MOOC in Norway, and by

initiating and giving financial support to the development of MOOCs». (C. E. Tømte, Fevolden & Aanstad, 2017).

De har gjort en undersøkelse der de har sett på hvor MOOCene som hittil er laget i Norge er plassert på modellen nedenfor, og fant at et stort flertall kan plasseres innenfor niche-market approach, det vil si at de er utviklet med en spesifikk målgruppe for øyet.

	Mass-market approach	Niche-market approach
Formal approach	Targets a broad group of students in terms of geography and occupational background and provides formal recognition through course credits that can count towards college degrees	Targets a narrow group of students in terms of geography and occupational background and provides formal recognition through course credits that can count towards college degrees
Informal approach	Targets a broad group of students in terms of geography and occupational background & provides informal recognition through badges or diplomas	Targets a narrow group of students in terms of geography and occupational background & provides informal recognition through badges or diplomas

Figur 4: MOOC kan deles inn i fire kategorier. Hentet fra (C. E. Tømte et al., 2017, s. 217).

På samme måte er de fire MOOCene som er beskrevet i denne oppgaven utviklet med norsk utdanning som målgruppe, de sikter seg ikke inn mot en global utdanningsstatus. Det betyr at det ikke er globale krefter som har påvirket utviklingen av MOOCene, men nasjonale.

Myndighetene i Norge har spilt en rolle i utviklingen av MOOCer gjennom å nedsette et nasjonalt utvalg som leverte en offentlig utredning, som igjen fører til midler over statsbudsjettet. Norgesuniversitetet er et forvaltningsorgan under Kunnskapsdepartementet som har som oppgave å fremme kvalitet i høyere utdanning gjennom digitalisering av lærings- og vurderingsformer. De har vært en finansiell pådriver for forskningen rundt og utviklingen av MOOC, og i casestudiene har det kommet frem at mye av utviklingen hos NTNU, HiOA og HiØ er finansiert av Norgesuniversitetet.

8.1.2 Organisasjonell ledelse

Handlingsplaner og strategidokumenter fra de fire institusjonene gir et bilde på satsnings- og utviklingsområder.

NTNU ser ut til å ha en klar satsning på digitalisering i NTNU Drive programmet. I strategien skriver de at de føler et særskilt ansvar for å utvikle det teknologiske grunnlaget for

fremtidens samfunn, og at læringsaktivitetene må tilpasses den tilpassede konkurransen om studentene. NTNU skriver også at de skal ha et velfungerende internt system for nyskaping, som det ser ut til at de har lagd med NTNU Drive.

Universitetsbibliotekets strategi speiler NTNUs og UB ønsker blant annet å bidra til økt bruk av læringsteknologi og aktiv utvikling av tjenester tilpasset NTNUs satsning på digital læring. De skal også tilby digitalt innhold til elæringsystemer.

Både faglig ansvarlig og teknisk støtte for MOOCen ved NTNU fremhever byråkratiske prosesser som en av de største utfordringene i det å lage en MOOC og et område det må jobbes videre med.

Et av hovedmålene i **HiOAs** strategi er å være ledende å ta i bruk ny teknologi, innovative løsninger og effektive arbeidsformer.

Dette gjøres blant annet med programmet Digitalt Universitet 1.0 der blant annet Digitaliseringsstrategi og Digitalisering av utdanning er plassert. Det er vedtatt å etablere en læringslab for Digital innovasjon (Digin), som skal være en drivende kraft i digital pedagogikk, derunder utviklingen av MOOC.

Likevel sier blant annet teknisk støtte fra HiOA at det er vanskelig å utvikle digitale prosjekter:

Frustrerende med ledelsen, vi satser på digitalisering, har en løsning som fungerer, tar så lang tid før noen ser det. Det er det som gjør utvikling så vanskelig. Det er en mismatch mellom det som startes nedenfra og det som kommer ovenfra. Dette ER et satsningsområde ved HiOA, men man føler ikke at man får noen synlighet for det (T HiOA).

Læringscenter og bibliotek skriver i sin strategiplan at de skal være Norges ledende utgiver av bl.a. åpne læringsressurser, i tillegg til at LSB skal være nytenkende og utviklende, både for å utvikle nye oppgaver og roller internt, og for å utvikle høgskolen. LSB har i tillegg en handlingsplan som konkretiserer satsningen og som blant annet sier at LSB skal bidra med egen produksjon av MOOCer og ebøker, og bidra til digitalisering med tilgjengeliggjøring av institusjonens produserte MOOCer og metadata. Læringscenter og bibliotek skal være vertskap for Digin fra 1. januar 2019.

I HiØs strategiske plan er fleksibel utdanning et viktig satsingsområde, og digitale utviklingsprosjekter er en sentral del av den satsningen. Det ser ikke ut til at strategien er fulgt opp med konkrete tiltak på MOOC-området, og leder av PULS har uttalt:

For å lykkes med satsingen må kompetanseheving av de ansatte prioriteres.

Ildsjelene har en viktig rolle når det kommer til digitalisering i høyere utdanning. Likevel er altså vår erfaring at ledelsen må på banen for at teknologibruken skal bre om seg. De fagansatte har stor frihet til å utforme jobben sin som de vil. Hvis du kombinerer det med fraværende ledelse kommer vi ingen vei. Dette er en stor utfordring for hele UH-sektoren, mener Røising (Resvoll, 2015).

HiØ mangler et senter som er ansvarlige for MOOC, og de har heller ikke noe tilbud på mediestøtteområdet, noe som setter begrensninger for utviklingen.

I HiØs FoU-strategi 2008-2016 står følgende tiltak under kompetanseheving: «Styrke bibliotekets støttefunksjoner» (Høgskolen i Østfold, udatert-a). Det står ikke noe om hvordan, og biblioteket har ikke nedskrevet en egen strategi.

UiO har nedskrevet i sin årsplan at de vil gi utdanningskvalitet et løft, og de etablerer Senter for læring og utdanning der man skal samle ressursene som trengs for å digitalisere utdanning, deriblant den kompetansen som trengs for å produsere MOOCer.

UiO er den eneste institusjonen der faglig ansvarlig ikke har hatt utfordringer med interne byråkratiske og studieadministrative prosesser for å få gjennomført en MOOC, antagelig fordi støtteenheten DML allerede har erfaring med å lage MOOCer.

Universitetsbiblioteket skriver i sin strategi at de skal velge ut, samle, ordne og tilgjengeliggjøre relevante kunnskapskilder, i tillegg til å utvikle læringsmiljøet på universitetet.

I vedtakssaken for hvor Senter for læring og utdanning skal plasseres står følgende om biblioteket:

Om Universitetsbiblioteket blir vertskap for et slikt senter kan man forvente at følelsen av tilhørighet fra samtlige fakulteter øker. På grunn av UBs hybriditet og tradisjon for å inkludere ulike brukergrupper, kan denne plasseringen i større grad by på en nøytral grunn, eller en enhet alle har et eierforhold til. (...) UB representerer noe genuint tverrfaglig, og den fysiske plasseringen er sentral og tilgjengelig for alle.

Negative faktorer forbundet med å bruke Universitetsbiblioteket som vertsted er at dette kan gi et svakere strategisk utgangspunkt, og senteret må muligens også måtte jobbe hardere for å vise sin relevans. (...) Folks forventninger til et bibliotek

vil også kunne skygge for hva senteret egentlig tilbyr, og dermed gjøre det mindre tilgjengelig og synlig (Karseth & Nygaard, 2017, s. 16-17).

Iverksetting av beslutninger

Av de anbefalte nasjonale tiltakene i NoUen «MOOC til Norge» er det bare ett som er gjennomført: opprettelse av kompetansemiljøet for Learning Analytics som er plassert ved UiB.

På institusjonelt nivå ser NTNU, UiO og HiOA ut til å ha vedtatt og startet flere av de tiltakene som trengs for å følge opp strategiene sine, mens HiØ ser ut til å mangle både en tydelig strategi og konkrete tiltak. Spesielt ved NTNU og HiOA bør det fokuseres på tiltak som gjør det enklere å nå målene i strategien, blant annet ved å forenkle de byråkratiske prosessene eller tilby støttetjenester som kan gjøre formell etablering av MOOCer som utdanningstilbud enklere.

8.1.3 Endring og innovasjon: IKT og omgivelser som strukturendrer: Endring i organisasjoner

MOOC er et eksempel på at det må skje en endring i organisasjonene. Som nevnt ovenfor, under intervjuene er det flere av de faglig ansvarlige som har etterlyst en enklere måte å komme gjennom byråkratiet. Flere har hatt problemer med å få gjennomført/innført MOOCer med studiepoeng og med en fleksibel gjennomføring av eksamen. De har opplevd at institusjonen ikke er moden for en omlegging av rutiner for kurs- og eksamensgjennomføring.

To av kursene er gjennomført av ildsjeler (NTNU og HiØ), og da settes de organisasjonelle systemene på en ekstra prøve. «Kanskje vi var først» som en av intervjuobjektene sier, de var de første som hadde behov for mer fleksible løsninger, og så må organisasjonen tilpasse seg det behovet og det tar litt tid. Ved NTNU blir det pekt på en annen organisasjonell utfordring: det fantes ikke et apparat som kunne håndtere promotering av kurs, og deltagerne i MOOC-prosjektet måtte gjøre promotering for å få inn kursdeltakere selv.

IKT som strukturendrer

Clayton M. Christensen introduserte begrepet «disruptive innovations» i boken *The innovator's solution*. Disruptjon oppstår når ledende bedrifter gir sine brukere det de vil ha og glemmer andre muligheter for utvikling. Nykomlinger ser muligheter i markedet, ikke

nødvendigvis muligheter som gir store inntekter, og tilbyr tjenester som de store ikke ser/tenker på/vurderer som verdifulle. Tjenestene de store utvikler blir så komplekse at en vanlig bruker ikke ser alle mulighetene, markedet snur, og brukerne går i stedet til de nyutviklede tjenestene. Disse er enklere i bruk, oppdateres oftere og kan dermed konkurrere med de mer etablerte tjenestene. På denne måten blir de nye produktene disruptive, i det at de overtar markedet fra en mer etablert tjeneste.

MOOC ble spådd til å være en slik disruptiv tjeneste for de etablerte utdanningsinstitusjonene i det at utdanning nå kunne tilbys gratis og åpent tilgjengelig for alle, uten formelle krav som for eksempel studiekompetanse. Studentene skulle kunne studere når som helst og hvor som helst, uten å måtte forholde seg til oppmøter på campus. I realiteten har det ikke blitt store endringer. I Norge blir MOOC sett på mer som et supplement til vanlig campus undervisning enn som revolusjonen som tvinger utdanningsinstitusjonene til endring. Ved NTNU tror de MOOC har et stort potensiale for opplæring av egne ansatte, ved HiOA brukes det mest i Flipped classroom form, ved HiØ som etter- og videreutdanning, og ved UiO som et introduksjonstilbud til studenter som er tatt opp på en norsk utdanningsinstitusjon. Foreløpig ser det ikke ut til at MOOC vil skape den helt store disruptjonen i norsk sammenheng.

Omgivelsene rundt organisasjonen som endringsagenter

Studentene har klare forventninger til utdanningsinstitusjonene. Mer digital undervisning blir alltid tatt opp som noe de ønsker seg, i tillegg til fleksibilitet og mulighet til å se forelesninger på nytt. Det er mange institusjoner som har utdanninger som sykepleie, lærerutdanning, ingeniørfag osv. og studentene har stor valgfrihet. Institusjonene må fremstå som fristende for studentene, og hvis digitalisering er viktig for studentene er det viktig for utdanningsinstitusjonene. For eksempel NTNU har fokus på å fremstå som et attraktivt og teknologisk nyskapende utdanningstilbud for å tiltrekke seg studenter. Mulighet for å ta utdanning via en MOOC kan bidra til å oppfylle denne delen av strategien.

Hvordan oppstår nye roller i biblioteket?

Svarene i intervjuene peker i retning av at bibliotekene selv er ansvarlige for sin rolle i institusjonen. Alle bibliotekene understreker viktigheten av å være aktive selv. Det er ingen som pålegger bibliotekene oppgaver, og de må selv komme med innspill, lage egne strategier og sette i gang prosjekter. Bibliotekene må utvikle seg og ta sin plass i organisasjonen, pålegge seg selv nye roller, og utnytte ressursene bedre ved å automatisere mer og effektivisere. De får liten drahjelp fra ledelse og styringsdokumenter, og det virker som

biblioteket kan fortsette å gjøre det de har gjort i alle år, og institusjonen ville vært like fornøyd. Samtidig påpekes det i intervjuene at bibliotekarene har god faglig kompetanse, og er flinke til å ta til seg ny kunnskap blant annet om nye teknologiske utfordringer. De er endringsdyktige og villige til å påta seg nye oppgaver, men er ikke alltid forberedt på de forespørslene som kommer fra resten av institusjonen, antagelig fordi de ikke er knyttet så tett til fakultetene/instituttene som de selv kunne ønske.

8.1.4 Organisasjonskultur, maktforhold og status

Flere av intervjuobjekter forteller om konflikter internt som har oppstått i løpet av MOOC-utviklingen. For å utvikle en MOOC er fagpersonene avhengig av flere elementer: teknisk plattformdrift, utvikling av digital didaktikk, studieadministrasjon og flere til. Dette gjør at det er mange avdelinger ved institusjonene som må involveres, og informantene i studien opplever at mange føler et sterkt eierskap til disse elementene, og at det vanskeliggjør utviklingen. I noen tilfeller sier informantene at det har vært som å trække inn i et vepsebol. Slike kulturelle utfordringer vil alltid oppstå i institusjoner med en akademisk kultur der individets og avdelingenes frihet står sterkt. Konflikter kan bidra til å spisse argumentasjonen og forbedre utviklingen, men det er viktig at institusjonen sørger for at konflikter ikke setter en stopper for gode utviklingsprosjekter.

8.1.5 Infrastruktur og organisatorisk læring

MOOC har potensiale til å endre undervisningsmetodene, endre måten undervisere planlegger og utvikler undervisning på, og endre måten biblioteket og andre ser på egen rolle på institusjonen.

Infrastruktur

Tre av fire institusjoner ser ut til å ha etablert infrastruktur til hjelp i MOOC-utviklingen. NTNU har en egen enhet NTNU MOOC der biblioteket ikke deltar, HiOA har vedtatt etablering av DIGIN som skal ligge i biblioteket etter 01.01.19, i tillegg til initiativet Moocahuset som allerede ligger i biblioteket. LSB har i tillegg opprettet en egen opphavsrettsgruppe som skal hjelpe til med utfordringene rundt deling av læringsressurser. HiØ har ingen organisering rundt MOOC, selv om de har en egen enhet for digital læring (PULS), og UiO har vedtatt etablering av Senter for læring og utdanning der bibliotekressurser skal delta.

Organisatorisk læring

I casestudiene har det kommet frem tre metoder hittil:

På NTNU og HiØ har læringen i utgangspunktet skjedd hos ildsjelene som sto for utvikling og organisering av MOOCen selv. All læringen har i utgangspunktet skjedd hos enkeltindividene og de andre involverte i prosjektet. NTNU er i ferd med å bygge opp kompetanse til støtte på institusjonen, et arbeid som har pågått underveis og i etterkant med gjennomføringen av MOOCen «Smart læring», mens HiØ ikke ser ut til å ha tatt noen grep for å videreføre læringen som har skjedd i MOOC-utviklingen.

HiOA tilbyr støtte til å produsere MOOCen, og systemer for å samarbeide om pedagogisk utvikling. Det har vært stor fokus på samhandling undervisere imellom, og på at de selv skal legge om undervisningen sin til å passe MOOC-formatet, selv om de ikke i utgangspunktet er teknisk interesserte. Dette kan bidra til å endre undervisningskulturen i en stor andel av underviserne som deltar, og har potensiale til å føre til en bred organisatorisk læring.

Ved UiO har de en egen avdeling for Digitale Medier i Læring (DML) som har oppfordret fagmiljøene til å utvikle MOOC. DML bistår på alle steg i prosessen, fra pedagogisk utvikling, produksjonsstøtte, prosjektlederstøtte til teknisk publisering av det faglige materialet. De faglige leverer innholdet, og har fått en del pedagogiske tilbakemeldinger underveis, blant annet fra plattformleverandøren. Teknisk støtte ved UiO er usikker på hvor stor overføringsverdi MOOC-prosjektet har hatt, og om de faglige har endret undervisningsmetodikken i vanlig undervisning også: «Kulturbygging går sakte, og de MOOC-ansvarlige kommer inn med forskjellige modenhetsnivåer» (Johnsen, UiO).

8.2 Forskningsspørsmål 2: Hvilken type bidrag har biblioteket hatt?

Bibliotekets grad av involvering			
Navn på MOOC	Høy grad	Lav grad	Ingen grad
Smart læring, NTNU		o	
Anatomi og Fysiologi, HiOA	o		
Pedagogisk bruk av IKT, HiØ		o	
Introduction to Norwegian, UiO			o

- NTNU: biblioteket ble spurt om rettighetsavklaring av materiale i MOOCen. Kunne av ulike årsaker på grunn av manglende erfaring med problematikken.
- HiOA: biblioteket er ansvarlig for plattform og innhold, publisering, lisensavtaler og CC-merking.
- HiØ: biblioteket har bidratt med å finne åpne ressurser til MOOCen, rettighetsavklaring, i tillegg til å lage en modul om digital dømmekraft.
- UiO: biblioteket har ikke vært involvert.

Med utgangspunkt i de områdene i MOOC-utviklingen Mahraj (2012), Gore (2014) og Swartz (2013) listet opp som mulige for biblioteket å engasjerte seg i, har jeg laget følgende oversikt over mulige arbeidsoppgaver for biblioteket i MOOC-utviklingen. Fordi det er stor forskjell mellom hva biblioteket har ønsket å gjøre, og hva de faktisk har gjort, er begge variantene tatt med i tabellen.

(x)	Vil gjøre
x	Gjør
	Ingen planer om

	Inspiratør	Opphavsrettsansvarlig			Lærer
	Overbevise UF tilsatte om viktigheten av opphavsrett og digital informasjonskompetanse (i MOOC-sammenheng)	Forhandle om lisensiert materiale	Sørge for tilgang via bibliotekets abonnementer	Sørge for riktig lisensiering av publisert MOOC-materiale (Creative Commons e.l.)	Lære bort informasjonskompetanse og kildekritikk i et MOOC-kurs
UB NTNU	(x)	(x)	(x)	(x)	x
LSB HiOA	(x)	(x)	(x)	x	x
Biblioteket HiØ	(x)	(x)	(x)	(x)	x
UB UiO	(x)	(x)	(x)	(x)	x

	Kurator			
	Planlegge og organisere MOOC-kurs og innhold for andre	Sette sammen samlinger med gode OA-ressurser og åpne læringsobjekter	Langtidslagring av genererte MOOCer og læringsressurser	Delta i arbeidet med LOR/Learning Object Repository
UB NTNU		(x)	(x)	x
LSB HiOA	x	(x)	(x)	x
Biblioteket HiØ		x		
UB UiO	(x)	(x)	(x)	(x)

	Brukerstøtte		Lærings- analyse
	Opplæring av UF- tilsatte om produksjon av MOOC-materiale, med f.eks. AV- utstyr, opplæring i bruk	Eksterne MOOC- studenter	Læringsanalyse
UB NTNU		x	
LSB HiOA		x	
Biblioteket HiØ		x	
UB UiO		x	

Tabell 1: Samlet oversikt over bibliotekets roller

8.2.1 Opphavsrett

Det er på området opphavsrett at bibliotekarene og de andre informantene ser bibliotekets rolle i MOOC-utviklingen.

(x)	Vil gjøre
x	Gjør
	Ingen planer om

	Inspiratør	Opphavsrettsansvarlig		
	Overbevise UF tilsatte om viktigheten av opphavsrett og digital informasjonskompetanse (i MOOC-sammenheng)	Forhandle om lisensiert materiale	Sørge for tilgang via bibliotekets abonnementer	Sørge for riktig lisensiering av publisert MOOC-materiale (Creative Commons e.l.)
UB NTNU	(x)	(x)	(x)	(x)
LSB HiOA	(x)	(x)	(x)	x
Biblioteket HiØ	(x)	(x)	(x)	(x)
UB UiO	(x)	(x)	(x)	(x)

Tabell 2: Bibliotekets bidrag: inspirasjon og opphavsrett

Ved NTNU forteller R NTNU at de i minst to omganger har fått bøter i 50 000 kroners klassen på grunn av brudd på opphavsretsreglene. Hovedsakelig har det dreid seg om innhold i powerpointer og de leier nå inn studentassistenter for å «pornosladde» det digitale innholdet som skal legges på nett.

Alle fire bibliotekene ser for seg en rolle der de informerer og veileder de faglige i riktig bruk av materiale på nett..

8.2.2 Tilgang til digitalt innhold

Forhandle med forlagene om tilgang til publisert materiale/eksisterende verk

De faglig ansvarlige ved NTNU tok opprinnelig kontakt med biblioteket for å få hjelp til å forhandle med forlaget om tilgang og rettigheter til en bok. Også faglig ansvarlig fra HiØ opplevde utfordringer i forsøket på å forhandle med forlaget om tilgang til allerede publisert materiale. Ved HiØ nevner bibliotekleder Skofsrud at dette burde biblioteket gjøre, fordi bibliotekarene er inne i bokverden og «snakker samme språk» som forlaget.

Informantene fra bibliotekene tenker alle at dette er en oppgave de burde kunne håndtere. Bibliotekene har i mange tilfeller allerede avtaler med forlagene om tilgang til materiale, og har dermed kontaktpunktene som skal til for å starte forhandlingene. Det kan også hende at forlagene er mer tilbøyelige til å forhandle når forespørselen kommer fra noen de allerede har et kundeforhold med. På spørsmål om bibliotekarene har den kompetanse som trengs forteller informantene fra biblioteket at bibliotekarene lærer seg det som trengs. Hos HiØ sier biblioteket at de kan gjøre rettighetsklarering i ettertid i enkelte tilfeller: «men kan ikke undervise i akkurat det fordi vi selv må innhente kompetanse. Lære underveis». Ved UB UiO har de god kompetanse når det gjelder rettigheter og tilgang, men B UiO tror det mangler litt juridisk kompetanse: «Hva man har lov til, forhandlinger, offentlighetslov, opphavsrett, kontraktsrett. Bruk av lisenser. Det er mye rundt Open Access, som vi vet ligger der, men ikke har full oversikt over», og mener at selv om UiO har jurister finnes det ikke nok støtte på den type ting.

Ressurser som biblioteket abonnerer på

I utviklingen av en MOOC er det viktig å tenke igjennom hvilke ressurser det skal lenkes til og hvordan. Hvis man skal lenke til abonnementsinnhold bør MOOCen kun være for registrerte studenter, og biblioteket bør sørge for at det lenkes riktig, slik at man får tilgang til ressursene uavhengig av fysisk tilstedeværelse på campus. Dette er en kompetanse bibliotekene allerede har, og som de ønsker å bidra med inn i arbeidet med MOOCer på sine institusjoner. Allikevel er det ikke sikkert at denne kompetansen er godt nok formidlet til de som jobber med MOOCer. Teknisk støtte fra UiO sier følgende: «Det er en helt soleklar kobling til bibliotekkompetanse som jeg ikke har tenkt på før du sier det (Johnsen, UiO).

I MOOCen fra HiOA har en bibliotekar vært inne for å se at det ble lenket riktig til ressursene som brukes i kurset. I de tre andre MOOCene i denne studien oppstod ikke behovet for å

lenke via bibliotekets ressurser. De faglig ansvarlige skrev enten innholdet selv, eller de brukte åpne ressurser.

Sørge for riktig lisensiering av publisert materiale

De faglige ildsjelene ved NTNU og HiØ har full kontroll på riktig bruk av materiale selv, mens ved HiOA og UiO har det vært behov for bistand fra andre. Ved HiOA har teknisk støtte bidratt til riktig merking av innhold, mens de faglige har vært ansvarlige for innholdet i sine egne powerpointer. Ved UiO har plattformen FutureLearn gjort en god del av jobben med å gjennomgå innhold og sørge for riktig bruk og merking.

Alle de fire bibliotekene ser for seg at dette er en oppgave de skal kunne utføre for de som ønsker å lage MOOCer.

Planlegge kurs og samle gode, åpne ressurser

	Kurator	
	Planlegge og organisere MOOC-kurs og innhold for andre	Sette sammen samlinger med gode OA-ressurser og åpne læringsobjekter
UB NTNU		(x)
LSB HiOA	x	(x)
Biblioteket HiØ		x
UB UiO	(x)	(x)

Tabell 3: Bibliotekets bidrag som kurator og kunnskapsorganisasjon

Ved HiOA har biblioteket og de faglige sammen igangsatt kurs der underviserne lærer hvordan de kan organisere innholdet i en MOOC. UB ved UiO tenker seg at biblioteket kan bruke sin kunnskap om informasjonskompetanse til å hjelpe til med å organisere MOOC-kurs for andre.

Krokan ved NTNU har selv gjort en stor jobb med å finne åpne ressurser, noe han uansett gjør til vanlig. Han har god kjennskap til Creative Commons og opphavsrett. UB NTNU ser for seg å hjelpe til med å finne gode ressurser som en oppgave ved fremtidige MOOC-kurs.

Ved HiØ har biblioteket gjort en stor jobb med å finne kvalitetssikrede åpne ressurser til MOOCen, men også her har faglig ansvarlig Nohr mye kunnskap på området.

8.2.3 Informasjonskompetanse/digital dømmekraft

	Lærer
	Lære bort informasjonskompetanse og kildekritikk i et MOOC-kurs
UB NTNU	x
LSB HiOA	x
Biblioteket HiØ	x
UB UiO	x

Tabell 4: Biblioteket som lærer

Alle bibliotekene har på et tidspunkt bidratt inn i MOOC-kurs på området informasjonskompetanse/digital dømmekraft. Ved HiØ lagde de en modul til MOOCen som ikke ble tatt i bruk, men de underviser jevnlig nettstudenter i informasjonskompetanse. Ved NTNU deltok bibliotekarer i utviklingen av en MOOC. Ved HiOA har Læringscenter og bibliotek lagd en startpakke for studenter, i form av en MOOC, der blant annet informasjonskompetanse inngår som et viktig element. Ved UiO er det blant annet informasjonskompetanse UB skal bidra med inn i det nye senteret for læring og utdanning som skal etableres.

8.2.4 Eksterne brukere av biblioteket og læringsanalyse

	Brukerstøtte		Læringsanalyse
	Opplæring av UF-tilsatte om produksjon av MOOC-materiale, med f.eks. AV-utstyr, opplæring i bruk	Eksterne MOOC-studenter	Læringsanalyse
UB NTNU		x	
LSB HiOA		x	
Biblioteket HiØ		x	
UB UiO		x	

Tabell 5: Bibliotekets bidrag til brukerstøtte og læringsanalyse

Alle bibliotekene ser på MOOC-brukerne (som ikke er tatt opp som studenter) som vanlige eksterne/walk-in brukere. Tre av fire bibliotek (UiO, HiOA, NTNU) har ikke diskutert problemstillingen, men kommer til den konklusjonen på direkte spørsmål.

Det er tydelig at dette er et område som det ikke har vært fokusert på ved norske fagbibliotek ennå. Ved MIT har de tenkt litt lengre og skrevet følgende om eksterne brukere:

In thinking about concentric circles of users, we should seek to ensure that access to our resources extends as far to the outer edges as possible so that the experiences of users in the outer circles are as similar to those in the inner circles as possible. We will likely need to restructure agreements that give us access to digital resources by negotiating with content providers (Massachusetts Institute of Technology, 2016, s. 7).

Læringsanalyse ble nevnt av et par av de faglig ansvarlige, men det ble tydelig at selve MOOCene var så nye at arbeidet med læringsanalyse ikke egentlig var igangsatt. Det var også tydelig at biblioteket ikke hadde spesiell kompetanse på området, og at læringsanalyse lå de faglige nærmest, fordi de tenkte på det i lys av utvikling og forbedring av eksisterende MOOCer.

8.3 Forskningsspørsmål 3: Ser fagbiblioteket for seg organisering og produksjon av MOOCer som en ny rolle, og i tilfelle hvorfor?

Biblioteklederne ble spurt om de ser for seg organisering og produksjon av MOOCer som en ny rolle, ikke om hvorfor, men det er likevel mulig å utrede hvorfor ut i fra de svarene som er gitt. Alle fire bibliotekene har klare idéer om hvordan de kan bidra i utviklingen av et MOOC-kurs, men det varierer litt i hvor stor utstrekning de kan tenke seg å bidra, og om de ser for seg en deltagerrolle eller en ledende rolle..

UB ved NTNU ser ikke for seg å drifte plattformer for MOOCer selv, men de har diskutert at det viktigste de kan bidra med er tilgang til ressurser. Utviklingen av MOOCer og støttesystemer internt ved NTNU har antagelig ikke kommet langt nok til at UB har måttet ta konkret stilling til sin rolle på området, men bibliotekleder mener at: «Det er kjempeviktig at biblioteket blir en del av det støttesystemet, og bidrar inn med de ressursene vi kan gjøre tilgjengelige.» UB NTNU tenker seg en deltagerrolle og ikke en lederrolle i MOOC-utviklingen, og ønsker å bidra for å få brukt ressursene de kjøper inn og kunnskapen de har innenfor kunnskapsorganisering og informasjonskompetanse.

Læringscenter og bibliotek ved HiOA har påtatt seg en lederrolle i MOOC-utviklingen. De står ansvarlige for plattformen, og bibliotekarene har en kuratorrolle for innholdet som skal publiseres i MOOCen. LSB skal jobbe med LOR, de har opprettet en egen opphavsrettsgruppe til hjelp for faglig ansatte, og det er vedtatt at læringslaben Digin skal plasseres i LSB. LSB ser alt dette som en naturlig rolle i forlengelsen av arbeidet de allerede gjør med kunnskapsorganisering.

Biblioteket ved HiØ ser på MOOC som: «Absolutt en oppgave for biblioteket», men er litt usikker på akkurat hva biblioteket kan bidra med. Finne ressurser, forhandle rettigheter og å bidra med innhold om digital dømmekraft er eksempler som kommer opp under intervjuet. Biblioteket har for få ressurser til at det er aktuelt å bidra med mer. Også her ser de for seg en deltagerrolle i MOOC-utviklingen, ikke en lederrolle.

UB ved UiO mener de bør bidra innenfor tilganger til digitalt pensum/lisenser/opphavsrett, både for å få brukt de ressursene som biblioteket allerede har kjøpt inn, og for å bruke søkekompetansen de har for gjenfinning av åpne ressurser. UB kan også delta i utviklingen av kursene og bruke kunnskapen de har om informasjonskompetanse. De ser også for seg at det kan oppstå en rolle innenfor bevaring og gjenfinning. UB ønsker å bruke de pensumressursene de er ansvarlige for, og vil gjerne bidra inn i det vedtatt etablerte senteret, og ser for seg at det vil bedre samarbeidet og knytte de ulike avdelingene og tilbudene som skal inngå i senteret tettere sammen. Også ved UB UiO ser de for seg en deltagerrolle.

8.3.1 Hva ønsker MOOC-ansvarlige seg fra biblioteket?

Det er store forskjeller mellom hva de ulike MOOC-ansvarlige ønsker seg fra biblioteket, og i noen tilfeller hva teknisk støtte ønsker seg fra biblioteket. Faglig ansvarlig ved UiO og NTNU trenger ikke noe fra biblioteket i det hele tatt, mens teknisk støtte ved UiO og ledelsen ved NTNU ser at biblioteket kan bidra inn med kunnskap om tilgang og opphavsrett. Også ledelsen ved UiO ser at biblioteket bør inngå i ressurscenteret som skal jobbe med digitalisering av utdanning. Teknisk støtte ved NTNU etterlyser biblioteket som en kurator, som vedlikeholder tilgang til ressurser og bidrar til utvelgelse av kvalitet, og snakker varmt om «kvalitetsstempelet» bibliotekarene kan bidra med.

Ved HiOA ønsker faglig ansvarlig seg også biblioteket i en fortsatt kuratorrolle, og er fornøyd med at biblioteket drifter plattformen og bidrar med innlegging og kontroll av innhold, opphavsrett og lisensiering: «Har vært helt avgjørende, hvis ikke hadde vi ikke fått til brorparten. Lars Egeland (læringscenterdirektør) har tenkt på hvordan biblioteket skal henge

med i dette, at biblioteket har fått en ny arena» (Gerhardsen, HiOA). Spesielt opphavsrett er et område de gjerne vil ha mer hjelp til.

Ved HiØ ønsker faglig ansvarlig seg at det opprettes et ressurscenter der biblioteket bidrar med å finne åpne ressurser og kunnskap om opphavsrett og gjenbruk.

8.3.2 Learning Object Repository (LOR)

	Kurator	
	Langtidslagring av genererte MOOCer og læringsressurser	Delta i arbeidet med LOR/Learning Object Repository
UB NTNU	(x)	x
LSB HiOA	(x)	x
Biblioteket HiØ		
UB UiO	(x)	(x)

Tabell 6: Biblioteket og lagring av læringsressurser

Et LOR kan sies å være en av grunnsteinene for en stor satsning på MOOCer og andre digitale læringsressurser. LORet fungerer som et nav der ressursene lagres og organiseres, og der gjenbruk og gjenfinning er viktige områder. Biblioteket som kunnskapsorganisasjon burde være den som er best egnet til å bidra inn mot opprettelsen og organiseringen av et institusjonelt LOR.

Ved NTNU er biblioteket deltaker i en gruppe som skal etablere et LOR. De skal ha et særlig ansvar for organisering, metadata og gjenfinning av innholdet.

Ved HiOA har biblioteket så vidt igangsatt arbeidet med å opprette et LOR. Bibliotekets kjerneoppgave er å gi tilgang til kunnskap, kunnskap kan være i form av et læringsobjekt og biblioteket ser dermed på det som naturlig at de har ansvaret for organisering av læringsobjekter.

Biblioteket ved HiØ har hørt om LOR, men har ingen planer om å etablere et selv, og vet heller ikke om noen planer ved institusjonen om å etablere et LOR.

Biblioteket ved UiO har ikke vurdert å etablere et LOR, men velger å avvente en nasjonal løsning. De ser for seg en deltakerrolle innenfor kunnskapsorganisering av ressursene som skal inngå i LORet, gjenfinning og synlighet.

8.3.3 Bibliotekarens kompetanse

Biblioteklederne er alle ganske sikre på at bibliotekarne har, eller kan tilegne seg den kompetansen som trengs i en skiftende og stadig mer teknisk utfordrende hverdag. Ved NTNU føler de seg trygge på at bibliotekarene kan sette seg inn i det det er behov for.

Ved HiOA tenker biblioteket at de har en kompetansen som trengs, blant annet fordi bibliotekarene er endringsvillige, lærevillige og generelt flinke til å ta til seg nye systemer.

Biblioteket ved HiØ synes også at de har mye kompetanse på plass, men at de har litt for få ressurser til å få utnyttet kompetansen fullt. De har liten anledning til å spesialisere og fordype seg i områder. De kunne godt trenge litt mer IT-kompetanse i biblioteket.

Ved UB UiO ser de at mange har den riktige grunnkompetansen til å gå inn og lære seg det siste ekstra, så de mener de er godt rustet til å møte fremtidige behov. Hvis de trenger noe, så er det mer teknisk og juridisk kompetanse

9. Konklusjon

Kort oppsummert: alle institusjonene har utviklet MOOCer forskjellig, og alle bibliotekene har bidratt på forskjellig vis. Selve MOOC-utviklingen virker å ha en interessant tredeling, fra oppstartsfasen, med NTNU og HiØ som eksempler, der MOOCene har blitt skapt av entreprenører/ildsjeler uten spesielle ressurser bak seg, til en institusjon (HiOA) der biblioteket og de faglige i fellesskap har utviklet en publiseringsmodell der de faglige må ta ansvar for det pedagogiske innholdet og utviklingen av MOOCen selv, til en institusjon (UiO) som har fått på plass en infrastruktur og støttetjeneste, og der plattformen som brukes er en av premissleverandørene for hvordan MOOCene lages. Der leverer de faglige innholdet, mens støttetjenestene i stor grad står for den digitale pedagogikken.

Ingen av metodene kan sies å være bedre enn de andre, men hvis målet til institusjonen er å digitalisere mer av undervisningen er det sannsynligvis best å utfordre underviserne i å jobbe i en digital verden og få erfaring med hva som fungerer i digital pedagogikk i en bred institusjonell satsning. Entreprenørskap avhenger av enkeltpersoners kunnskap og interesse, og lar seg ikke lett spre videre i institusjonen, mens en støttetjeneste som sørger for at innholdet de faglige leveres blir omformet til en digital tankegang ikke vil føre til de store endringene i tenkemåten eller det vanlige undervisningsopplegget til den faglige.

Dette er en problemstilling institusjonene bør vurdere før de legger planer for støttetjenester og tilbud rundt MOOCer, hvis de ønsker å oppnå en bred holdningsendring til digitalisering ved institusjonen.

9.1 Biblioteket og digitalisering

Digitalisering er en av de utfordringene alle institusjonene nå står ovenfor, og som de beskriver som satsningsområder i strategiene sine. Bibliotekene har jobbet med digitalisering i mange år, men mange steder består dessverre oppfatningen av at de «bare» driver med utlån av papirbøker. Som teknisk støtte ved UiO sier: «Ser biblioteket sitter med et ønske om å endre seg litt, vekk fra papirene og sånne ting».

The future of libraries is more complicated and interesting than a simple transition from a predominantly print world to a digital one. The relative merits of physical versus digital collections was a frequent topic of conversation and some disagreement. All of the community members we talked to used and benefitted from online access to digital resources. In Recommendation 5, we urge the MIT Libraries to accelerate these benefits by providing comprehensive digital access to its collections. (Massachusetts Institute of Technology, 2016, s. 18)

Når det gjelder digitalisering av undervisning står opphavsrett frem som en av de største utfordringene. Institusjonene kan ikke forvente at alle undervisere til enhver tid er oppdatert på opphavsrettsområdet, og må legge til rette for støttetjenester på området. Det er institusjonen som står ansvarlig for det innholdet som legges ut av egne ansatte på institusjonens plattformer. Alle de fire institusjonene har juristkompetanse tilgjengelig, men tilbakemeldingene fra informantene i intervjuene er at det kan ta lang tid å få svar, og at juristressursene er begrenset. Manglende kunnskap om opphavsrett på institusjonene er en stor utfordring, og her har biblioteket helt klart en stor rolle å spille. Ikke bare med å bidra til rettighetsklarering selv, men også for å informere de faglige om viktigheten av opphavsrett og digital kompetanse, og i tillegg fungere som lærer for studentene i digital dømmekraft og kildekritikk. Dette er et område alle bibliotekene i studien ønsker å bidra med i MOOC-utviklingen.

9.1.1. Bibliotekarens kompetanse og institusjonens behov

Har bibliotekarene kompetansen som trengs i en endret studiehverdag? Ja, mener biblioteklederne. Bibliotekarene er flinke til å ta i bruk ny teknologi, og de er veldig gode på kompetanseutvikling. Ved institusjonene brukes «bibliotekressurser» ofte om de

databasene/bøkene biblioteket kjøper inn, men de som jobber i biblioteket må også sies å være ressurser for institusjonen.

Det er når biblioteklederne får snakke om bibliotekarers kompetanse at de har gitt de mest oppløftende svarene. Alle de intervjuede bibliotekansatte hadde stor tro på at de innad i biblioteket enten har kompetansen som trengs, eller at endringsviljen og læringsdyktigheter er så stor at bibliotekarene kan påta seg det som måtte komme av fremtidige utfordringer. Som det ble sagt på NTNU: bibliotekarene kan sette seg inn i det det er behov for.

Dette er noe som bør synliggjøres for institusjonenes digitaliseringsprosjekter. Spesielt innenfor organisering og gjenfinning av ressurser innehar bibliotekene lang erfaring og dette er kompetanse som bør benyttes aktivt av institusjonene som nå skal satse på digitalisering.

9.1.2. Markedsføring og synliggjøring av institusjonens produserte innhold

Bibliotekene i intervjuene har hatt mest fokus på lagring og bevaring og katalogisering. Synliggjøring blir også nevnt, men mest i kontekst av bibliotekatalog og søkemotorer. Bibliotekene har ikke nevnt noe om markedsføring, som, spesielt på NTNU, er kompetanse som har blitt etterspurt av de MOOC-ansvarlige. Det kan hende at bibliotekene bør bidra til digitaliseringen ved egen institusjon ikke bare ved å lagre og gjenfinne ressurser, men ved å markedsføre dem mer aktivt.

At their core, libraries have always been about sharing information with their communities, advancing knowledge, and facilitating connection. The means by which researchers and scholars collect, access, and disseminate data, information, and research results will continue to transform rapidly. There are tremendous opportunities to improve the ability of scholars and the public alike to interact with each other and with information through new models of publishing; new mechanisms of collecting, storing, cataloging, and disseminating information; and new modes of discovery and use. (Massachusetts Institute of Technology, 2016, s. 18).

9.2 Biblioteket som kurator og produsent av læringsressurser

«Ønskedrøm: biblioteket hadde sørget for at alt materialet var i tråd med universell utforming, lagt til rette for riktige teksting av video og lydfiler, alternative tekster til video og bilder og grafikk, utført testing av plattform, og hatt et kuratorforhold til innholdet. Biblioteket fungerer som forvalter av pensum ved å vedlikeholde en sentralisert oversikt. De har også god oversikt over formater, kan svare på hvilke formater som bør velges osv..» (T NTNU).

Kuratorrollen er en rolle som har blitt nevnt av flere av informantene, og er en rolle bibliotekene bør vurdere om de kan påta seg. Teknisk støtte ved NTNU snakker om bibliotekaren som den som skriver algoritmene og som står bak plattformene som sørger for god gjenfinning og mener det er en viktig utviklingsrolle for at biblioteket skal henge med i en ny tidsalder. Bibliotekleder ved HiOA ser på biblioteket som kunnskapsprodusent som en helt naturlig rolle i fremtiden. Begrepet «kurator» er kanskje ikke så mye brukt i bibliotekverden i dag, men bibliotekaren som forvalter av kunnskap og informasjon er godt kjent, og kuratorrollen er en forlengelse av det.

9.2.1 Kvalitetstempel av læringsressurser

Det som skaper verdi i høyere utdanning er kvalitetsstemplet som biblioteket kan sette på. De kan finne gode kilder som er lov å bruke, sørger for at de fungerer osv. (T NTNU).

I intervjuet kommer det også frem at T NTNU har tiltro til at biblioteket kan sette et ekstra kvalitetsstempel på innholdet: «Dette er en naturlig rolle for biblioteket fordi de kan gjøre ting tilgjengelig for alle og sette et kvalitetsstempel på innholdet gjennom tiltroen man har til biblioteket som kunnskapsformidler/forvalter».

Faglig ansvarlig fra HiOA sier noe av det samme: «Ideen om at når du leverer fra deg at det er noen med den kompetansen som bibliotekarer har, det er veldig trygt.» (Gerhardsen). Også teknisk støtte fra HiOA nevner kvalitetskontrollen som er viktig punkt: «Vil sile i forskjellige steg så læreren ikke skal inn og styre på baksiden av kurset sitt, mens elever er aktive der inne, og for at det skal være en kvalitetskontroll på det» (T HiOA).

Det er ingen tvil om at læringsressurser må forvaltes, spesielt hvis de lagres og organiseres på en felles plattform med rutiner for indeksering og gjenbruk. MOOCer og læringsressurser bør jevnlig gjennomgås av de faglig ansvarlige og utdatert kunnskap bør fjernes. Det trengs et forvaltningssystem som rutinemessig igangsetter en gjennomgang av ressursene som er produsert. Hvis biblioteket er forvalter av et slikt system kan det være med på å sette et kvalitetsstempel på læringsressursene som ligger tilgjengelige.

9.2.2 Tilgjengelighet

Bibliotekene har et ansvar for å tilgjengeliggjøre kunnskap, og for å tilgjengeliggjøre godt nok må de også kuratere kunnskapen. En MOOC trenger ikke bare være i form at et nettkurs, den kan også for eksempel presenteres i form av en ebok med bilder, videoer og interaktive lenker. En PDF som legges ut kan behandles med programvare for Optical Character

Recognition (OCR) og dermed blir den mer tilgjengelig, den kan kopieres fra og søkes i, og svaksynte og dyslektikere kan få lest opp teksten maskinelt. En PDF kan konverteres til en HTML og dermed enklere leses på nett, eller til andre formater som passer til lesing på nettbrett som iPad og lesebrett som Amazon Kindle. Det stilles krav om universell utforming på alle offentlige nettsteder, inkludert i UH-sektoren, og biblioteket bør ha kunnskap om og kunne bidra til universell utforming av den kunnskapen de tilgjengeliggjør.

9.2.3 Langtidsbevaring

Standard publiseringsformat for ti år siden kan være utdaterte og umulige å åpne i dag. Biblioteket bør ikke bare ta et ansvar for at læringsressursene lar seg bruke i nåtidens teknologiske hverdag, men også for at læringsressursene skal kunne brukes i et langtidsperspektiv. Læringsressurser bør publiseres i standardformater anbefalt for langtidslagring, og når formatene etterhvert endres seg bør bibliotekene sørge for oppdatering og konvertering av fortsatt aktuelle læringsressurser. Dette krever god IT-kompetanse internt i biblioteket, noe bibliotekene mener de har, ifølge intervjuene. Og har de det ikke, så lærer bibliotekarene visstnok raskt.

9.2.4 LOR og merittering av undervisning

LOR er spesielt interessant hvis man tenker på det i lys av debatten rundt merittering av undervisning. I rapporten «Kvalitet for utdanning» skriver HiOA:

Ett av tiltakene for å styrke undervisningskvaliteten er å sidestille pedagogisk kompetanse med forskningskompetanse. God undervisning og pedagogisk kompetanse skal dokumenteres og gi status. NTNU og UiT har etablert et nasjonalt prosjekt for utvikling av et pedagogisk meritteringssystem. Prorektor for utdanning har i samarbeid med HR nedsatt en gruppe med mandat for å komme med forslag til hvordan en slik ordning kan implementeres på HiOA (Høgskolen i Oslo og Akershus, udatert, s. 9).

Et LOR kan spille en viktig rolle i et pedagogisk meritteringssystem, fordi det kan fungere som en håndfast måte å måle kvaliteten og produksjonen av undervisningsressurser på. En faglig ansvarlig kan utvikle gode læringsobjekter og dele dem med resten av institusjonen eller med alle, og på den måten synliggjøre kvaliteten i undervisningen sin. Hvis biblioteket er ansvarlige for, eller bidrar inn i et LOR, betyr det at de kan støtte opp om behovet for å få et meritteringssystem for pedagogikk ved norske UH-institusjoner, og det vil igjen bidra til å

synliggjøre bibliotekets relevans og nytte. Dette er en anledning bibliotekene ikke bør la gå fra seg.

9.2.5 Biblioteket og Open Access

Det er paradoksalt at fagbibliotekene i Norge bruker penger og ressurser på Open Access, uten at de tilsvarende bruker Open Access-ressursene aktivt i kurs og undervisning.

Alle bibliotekene er ansvarlige for OA-ressurser, bl.a. det institusjonelle arkivet og i tre tilfeller (UiO, NTNU og HiOA) drifter de også plattformer for vitenskapelige OA-tidsskrifter. De er stolte av det arbeidet de gjør rundt Open Access og tilgang til forskningsmateriale. Allikevel er det ingen av institusjonene som underviser i bruk av åpne ressurser for egne studenter. Man kan stille spørsmåltegn i at biblioteket bruker tid og penger på Open Access, men de hverken lærer eller oppfordrer studentene til å bruke det tilgjengeliggjorte materialet. Bibliotekleder ved NTNU svarer for eksempel at biblioteket bruker så mange penger på å abonnere på databaser og tidsskrifter at de hverken underviser i eller har fokus på å bruke åpne ressurser selv. Det trenger de ikke.

I et langtidsperspektiv er dette problematisk. Studentene bibliotekene underviser har tilgang til ressursene mens de er studenter, men hva når de avslutter studiene? Det er da god undervisning i bruk av åpent tilgjengelige kilder ville ha kommet dem til nytte. Manglende undervisning i bruk av åpne kilder er et paradoks bibliotekene bør gjøres oppmerksomme på, og en praksis de bør vurdere å endre.

9.3 Det glemte (eller forhåndsdømte) biblioteket

Biblioteket trenger en institusjon som stiller krav til seg. Med kravene følger synlighet og økt fordeling av ressurser. De intervjuede fra bibliotekene gir i intervjuene uttrykk for at det er altfor lett å klappe biblioteket på hodet og si at de gjør en god jobb. Det er ingen som klager på biblioteket, og dermed blir det heller ikke stilt noen krav om forbedring og omorganisering av tjenestetilbud og lignende. I intervjuene kom det frem flere nesten resignerte utsagn:

- NTNU: «I mange sammenhenger blir biblioteket glemt».
- HiOA: «Ledelsen har ikke et bevisst oppdrag til biblioteket».

- HiØ: «Jeg tror ikke at biblioteket finnes på organisasjonskartet til direktøren». «Vi fyller ofte festtalene og er hjertet av høyskolen og dere er fantastisk flinke, masse fine ord, også oppdager vi at vi igjen og igjen blir glemt»
- UiO: «Biblioteket ser behov og forsøker å løse dem. Sjelden man blir pålagt oppgaver, så man må være aktiv, og på, og delta i de foraene man kan. Presse oss litt inn.»

Informantene ga også uttrykk for at biblioteket selv må ta en aktiv rolle for å komme inn de riktige stedene og bli involvert i de prosessene som foregår ellers på institusjonen.

Det kan virke som biblioteket ikke har spesielt stor gjennomslagskraft eller maktposisjon i institusjonen, men blir sett som noe litt på siden. Dette gjelder ikke bare på institusjonelt nivå, men også nasjonalt. Biblioteket er for eksempel ikke nevnt i Stortingsmeldingen om kvalitet i utdanning. Norsk bibliotekforening skriver følgende: «men det å glippe bibliotek skjer nærast systematisk. Alle likar biblioteket, men dei gløymer det når planane og budsjetta faktisk skal leggjast. Det er naudsynt for oss å stadig minne på bibliotek» (Norsk Bibliotekforening, 2017).

Hvis institusjonen husker biblioteket, er det gjerne med en forhåndsoppfatning av hva biblioteket er. I vedtakssaken for hvor Senter for læring og utdanning ved UiO skal plasseres står følgende om biblioteket:

Om Universitetsbiblioteket blir vertskap for et slikt senter kan man forvente at følelsen av tilhørighet fra samtlige fakulteter øker. På grunn av UBs hybriditet og tradisjon for å inkludere ulike brukergrupper, kan denne plasseringen i større grad by på en nøytral grunn, eller en enhet alle har et eierforhold til. (...) UB representerer noe genuint tverrfaglig, og den fysiske plasseringen er sentral og tilgjengelig for alle.

Negative faktorer forbundet med å bruke Universitetsbiblioteket som vertsted er at dette kan gi et svakere strategisk utgangspunkt, og senteret må muligens også måtte jobbe hardere for å vise sin relevans. (...) Folks forventninger til et bibliotek vil også kunne skygge for hva senteret egentlig tilbyr, og dermed gjøre det mindre tilgjengelig og synlig (Karseth & Nygaard, 2017, s. 16-17).

Det siste avsnittet tydeliggjør utfordringen: senteret får et svakere strategisk utgangspunkt hvis det legges til biblioteket, noe man kan tolke dithen at biblioteket ikke er av særlig strategisk betydning for institusjonen, og kanskje ikke av stor relevans heller. Ansatte ved institusjonen har en oppfatning av hva biblioteket tilbyr, og i stedet for å se det som en mulighet til å øke bibliotekets relevans og endre folks oppfatning av biblioteket velger

forfatterne av rapporten å legge vekt på den negative betydningen bibliotekets lave status kan ha for senterets synlighet.

Det er viktig at biblioteket har en dialog med de faglige og resten av administrasjonen. Som R NTNU sier: «de må ikke være for sjølgode, er dere åpne for andre måter å organisere på, kan det være at måten dere sorterer bøker på ikke fungerer på læringsressurser? Er det ulike rettighetsmåter å løse tilgangen (...) på?». Bibliotekene føler eierskap til kunnskapsorganiseringsmetoder, men det er viktig å ta til seg innspill fra de som skal bruke systemene og ressursene også. Det vil være med på å synliggjøre bibliotekets relevans, og vise at de er endringsvillige.

9.3.1 Reaktiv/aktiv rolle

Underveis i intervjuene har de fleste bibliotekintervjuene kommet inn på hvordan de tar til seg nye roller. Bibliotekene er i de fleste av tilfellene reaktive, de venter på at behovet skal oppstå før de så vurderer hva de kan tilby på området. I intervjuet på UB NTNU ble det blant annet sagt følgende: «UB er bestandig åpne for å være med på ting, være med på å støtte. Hvis man blir bedt om det». Dette er ikke en uvanlig oppfatning blant bibliotekarer:

Too many librarians see our profession as a passive occupation: they stay safely in the background, ready to serve, but only within their libraries. That is wrong. Good librarians, the kind our communities need, see our profession as a chance not just to promote reading or inform their communities, but also to make a positive difference there (Lankes et al., 2016, s. 4).

Den passive rollen biblioteket inntar stiller seg i sterk kontrast til hvordan for eksempel Digitale Medier i Læring ved UiO jobber med utvikling. De går ut og tar en aktiv rolle, vurderer strategisk om et nytt fenomen er noe de skal delta i ved å inspirere faglige til å bruke fenomenet, eller om de skal være reaktive, i den forstand at de vet om fenomenet, men avventer noens behov før de jobber mer med det. Uansett er de forberedt på henvendelsene som måtte komme.

Faren ved bibliotekets måte å ta stilling til nye fenomener på er at de ved en første gangs henvendelse ikke er forberedt. De har kanskje ikke tenkt på problemstillingen selv, de har ikke klarlagt kompetansen på området, og de er usikre på om de har ressursene til å gjennomføre dette. Det kan føre til at når biblioteket sier at de ikke kan bidra inn i f.eks. et MOOC-prosjekt, så skaper det en presedens både for videre MOOC-utvikling, og for andre utviklingsprosjekter ved institusjonen: oppfatningen som blir stående igjen på institusjonen er at biblioteket kan ikke bidra og ikke reagerer raskt nok til at de sees på som nyttige.

Det eneste biblioteket som ser ut til å ha inntatt en aktiv rolle er Læringscenter og bibliotek ved HiOA. De har, i hvert fall på MOOC-området, aktivt gått ut og tatt på seg ansvar, og etablert et velfungerende samarbeid med de faglige om MOOC-utviklingen. LSB har også en handlingsplan som definerer MOOC som et satsningsområde.

10. Formativ effekt og videre forskning

Det er en undersøkelse det ville vært interessant å gjenta om noen år, for å se om noe har endret seg i bibliotekenes praksis. MOOC er relativt sett en ny utvikling for norske utdanningsinstitusjoner, og det er rimelig å anta det vil skje store endringer på dette området i årene som kommer, både i form av modenhet på institusjonen og modenhet i biblioteket. Under flere av intervjuene har det blitt sagt at «det burde biblioteket absolutt se på/være involvert i», både av faglige, tekniske og biblioteket. Det er en viss mulighet for at gjennomføringen av denne oppgaven og intervjuene har hatt en formativ effekt: at faglig ansvarlige og støttefunksjoner har blitt mer bevisste på hva biblioteket kan tilføre, eller at bibliotekene ser mer av potensialet MOOC kan ha biblioteket og bruker det til å integrere seg mer i den undervisningsfaglige delen av institusjonen.

Videre forskning

I løpet av intervjuene kom det frem en del materiale det kunne vært interessant å forske videre på.

- Bibliotekets rolle på institusjonen. Hvem setter rammene for hva biblioteket skal gjøre, og hvordan kan biblioteket integreres tettere med de faglige?
- MOOC utfordrer de nåværende systemene for studiepoengproduksjon, eksamens- og vurderingsformer, og markedsføring. Hvordan kan institusjonene håndtere dette?
- Fremtidens bibliotekar. Hvilken kompetanse og kunnskap skal bibliotekene etterspørre i ansettelser for å møte en endret teknologisk hverdag?
- Open Access og bibliotek. Er satsningen kun på publisering eller bruker bibliotekene åpne ressurser aktivt? Om ikke, hvor stor er nytteverdien av arbeidet som nedlegges i åpen tilgang?

11. Litteraturliste

- Donham, J. & Green, C. W. (2004). Perspectives on ... developing a culture of collaboration: librarian as consultant. *The Journal of Academic Librarianship*, 30(4), 314-321. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.acalib.2004.04.005>
- Fivelsdal, E., Nordhaug, O. & Bakka, J. F. (2004). *Organisasjon og ledelse : struktur, prosesser, læring og kultur* (4. utg. utg.). Oslo: Cappelen akademisk forl.
- Fowler, L. & Smith, K. (2013). Drawing the blueprint as we build: Setting up a library-based copyright and permissions service for MOOCs. *D-Lib Magazine*, 19(7), 3.
- Gerhardsen, K. V. (2017). E-læringskurset som engasjerte studentene til å gjøre mer enn de måtte. I S. Koch (Red.), *MOOC i høyere utdanning – historier om pedagogisk utviklingsarbeid* (s. 27-40). Hentet fra <https://norgesuniversitetet.no/skriftserie/mooc-hoyere-utdanning>
- Gore, H. (2014). Massive open online courses (MOOCs) and their impact on academic library services: Exploring the issues and challenges. *New Review of Academic Librarianship*, 20(1), 4-28. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/13614533.2013.851609>
- Granberg, C. (2011). *ICT and learning in teacher education. The social construction of pedagogical ICT discourse and design* Umeå Universitet, Umeå. Hentet fra <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:414445/FULLTEXT03.pdf>
- Høgskolen i Oslo og Akershus. (2017a). Digitalisering. Hentet 12. desember 2017 fra <https://tilsatt.hioa.no/digitalisering>
- Høgskolen i Oslo og Akershus. (2017b). Strategi 2024. Hentet 25. september 2017 fra <http://www.hioa.no/content/download/142599/4031542/file/strategi2024.pdf>
- Høgskolen i Oslo og Akershus. (udatert). *Kvalitetsrapport HiOA studieåret 2015-2016*. Hentet fra https://tilsatt.hioa.no/documents/portlet_file_entry/59913225/Kvalitetsrapport+HiOA+studie%C3%A5ret+2015-2016.pdf/663e500a-6d02-3c5e-5eb1-cc0f583c7657
- Høgskolen i Oslo og Akershus, Læringscenter og bibliotek. (2016). Handlingsplan for Læringscenter og bibliotek 2016. Hentet 14. september, 2017 fra http://www.hioa.no/LSB/node_7930/Handlingsplan-2016
- Høgskolen i Oslo og Akershus, Læringscenter og bibliotek. (udatert). *Strategiplan for Læringscenter og bibliotek 2014-16*. Hentet fra <http://www.hioa.no/content/download/98782/2161649/file/Strategiplan%20%202014-2016.pdf>
- Høgskolen i Østfold. (2017). Styrker den digitale satsingen. Hentet 12. desember 2017 fra <https://www2.hiof.no/nor/hogskolen-i-ostfold/for-ansatte/aktuelt/aktuelt#/styrker-den-digitale-satsingen-/a/4598>
- Høgskolen i Østfold. (udatert-a). FoU-strategi for Høgskolen i Østfold 2008 – 2016. Hentet 10. oktober 2017 fra <https://www2.hiof.no/neted/modules/archive/front/file.php?data=74ea8bc974cb56f00f5970b80073f0a0>
- Høgskolen i Østfold. (udatert-b). Strategisk plan 2015-2018. Hentet 10. oktober 2017 fra <https://www.hiof.no/neted/services/file/?hash=4941262becc447e4275e08ed685fb117>
- Høgskolen i Østfold, Biblioteket. (2016). Serviceerklæring. Hentet 12. desember 2017 fra <https://www2.hiof.no/nor/biblioteket/om-biblioteket/serviceerklaring#/>
- Høgskolen i Østfold, PULS. (2017). ÅRSRAPPORT fra PULS for studieåret 2016 - 2017. Hentet 27. september 2017 fra <https://www2.hiof.no/neted/modules/archive/front/file.php?data=5cb310689862d0c4b20016593a2e8e91>
- Jacobsen, D. I. & Thorsvik, J. (2007). *Hvordan organisasjoner fungerer* (3. utg.). Bergen: Fagbokforl.
- Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt.

- Karseth, B. & Nygaard, H. L. (2017). *UiO: Senter for læring og utdanning. Rapport om senterets faglige profil og organisering*: Universitetet i Oslo. Hentet fra <http://www.uio.no/om/organisasjon/utvalg/utdanningskomiteen/moter/2017/mote-nr-4/senter-for-lering-og-utdanning---rapport-av-20.4.2017.pdf>
- Koch, S. (2017). Nasjonal strategi for IKT i høyere utdanning. Hentet 17. oktober 2017 fra <https://norgesuniversitetet.no/artikkel/nasjonal-strategi-for-ikt-hoyere>
- Krokan, A. (2013). En revolusjon av høyere utdanning [kronikk]. *Universitetsavisa*. Hentet fra <http://www.universitetsavisa.no/leserbrev/article39803.ece>
- Krokan, A. (2016). Innholdsmarkedsføring og forretningsmodeller. I J. Barland (Red.), *Innholdsmarkedsføring. Konsept forretningsmodeller, juss, etikk og praksis*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Kunnskapsdepartementet. (2017a). *Digitaliseringsstrategi for universitets- og høyskolesektoren 2017-2021*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/departementene/kd/dokumenter/digitaliseringsstrategi-for-universitets--og-hoyskolesektoren-2017-2021_ny.pdf
- Kunnskapsdepartementet. (2017b). MOOC-utvalgets første rapport. Hentet 15. august 2017 fra <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/mooc-utvalgets-forste-rapport/id747921/>
- Lankes, R. D., Silk, K., Newman, W., Britton, L., Kowalski, S., Tench, B. & Gould, C. (2016). *The new librarianship field guide*. Cambridge, Mass: The MIT Press.
- Mahraj, K. (2012). Using Information Expertise to Enhance Massive Open Online Courses. *Public Services Quarterly*, 8(4), 359-368. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/15228959.2012.730415>
- Massachusetts Institute of Technology. (2016). *Institute-wide Task Force on the Future of Libraries. Preliminary Report*. Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology. Hentet fra <https://future-of-libraries.mit.edu/sites/default/files/FutureLibraries-PrelimReport-Final.pdf>
- Molander, A. & Terum, L. I. (2008). *Profesjonsstudier*. Oslo: Universitetsforl.
- Moochuset. (udatert). P-I-S-A. Hentet 10. november 2017 fra http://moochuset.no/?page_id=74
- Nasjonale forskningsetiske komiteer, De. (2010). *Veiledning for forskningsetisk og vitenskapelig vurdering av kvalitative forskningsprosjekt innen medisin og helsefag*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/kvalitative-forskningsprosjekt-i-medisin-og-helsefag-2010.pdf>
- Nasjonale MOOC-utvalget, Det. (2013). *Tid for MOOC: MOOC-utvalgets delrapport*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/uh/styrer_rad_utvalg/moocutvalget_delrapport_1_13122013.pdf
- Nasjonale MOOC-utvalget, Det. (2014). *MOOC til Norge. Nye digitale læringsformer i høyere utdanning*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon. Informasjonsforvaltning. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/ff86edace9874505a3381b5daf6848e6/no/pdfs/nu201420140005000dddpdfs.pdf>
- Nielsen, R. K. (2012). HOW NEWSPAPERS BEGAN TO BLOG. *Information, Communication & Society*, 15(6), 959-978. doi: <http://doi.org/10.1080/1369118X.2012.694898>
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (2011). Kunnskap for en bedre verden – NTNU - internasjonalt fremragende. Strategi 2011–2020 for NTNU. Hentet 12. desember 2017 fra <https://www.ntnu.no/ntnu-2020>
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (udatert-a). Kom i gang med MOOC. Hentet 14. september 2017 fra <https://innsida.ntnu.no/wiki/-/wiki/Norsk/Kom++gang+med+MOOC>
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (udatert-b). NTNU BETA. Hentet 14. september 2017 fra <http://www.ntnu.no/drive/ntnu-beta>
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (udatert-c). NTNU IKU. Hentet 14. september 2017 fra <https://www.ntnu.no/drive/ntnu-iku>
- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet. (udatert-d). Om NTNU DRIVE. Hentet 14. september 2017 fra <https://www.ntnu.no/drive/om>

- Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet, Universitetsbiblioteket. (2016). Strategiske satsningsområder 2015 - 2017. Hentet 27. oktober 2017 fra <https://www.ntnu.no/web/ub/om/strategi>
- Normannsen, S. W. (2014). Nær ett tusen fulgte NTNUs første Mooc. *Universitetsavisa*. Hentet fra <http://www.universitetsavisa.no/student/article40341.ece>
- Norsk Bibliotekforening. (2017). Kvifor kaste bort pengar på bibliotek? Hentet 14. desember 2017 fra <http://norskbiotekforening.no/2017/03/kvifor-kaste-bort-pengar-pa-bibliotek/>
- Ottesen, O. P. (2015). MOOC on "What Works: Promising Practices in International Development" Hentet 26. oktober 2017 fra <https://www.uio.no/om/aktuelt/rektors-blogg/arkiv/mooc-on-what-works-promising-practices-in-international-development.html>
- Resvoll, L. I. (2015). Ledelsen må gå foran. Hentet 27. september 2017 fra <https://norgesuniversitetet.no/artikkel/ledelsen-ma-ga-foran>
- Resvoll, L. I. (2016). Nettbasert kurs i pasient- og brukerrettet dokumentasjon. Hentet 27. september 2017 fra <https://norgesuniversitetet.no/dokumentasjon-helsehjelp>
- Ritchie, A. (2011). The Library's role and challenges in implementing an elearning strategy: a case study from northern Australia. *Health Information & Libraries Journal*, 28(1), 41-49. doi: <http://doi.org/10.1111/j.1471-1842.2010.00923.x>
- Røsing, H. S. (2016). PULS. Mandat og strategi 2016 -2018. Hentet 27. september 2017 fra <https://www2.hiof.no/neted/modules/archive/front/file.php?data=2774ff57dba100ab9965c038040270ef>
- Schwartz, M. (2013). Massive open opportunity. Supporting MOOCs in Public and Academic Libraries. *Library Journal*, 138(9), 22.
- Shank, J. D. & Bell, S. (2011). Blended Librarianship: [Re]Envisioning the Role of Librarian as Educator in the Digital Information Age. *Reference & User Services Quarterly*, 51(2), 105-110.
- Sirland, A. K. Ø. O. (2016). Gratis nettstudier ble kjempesuksess. Hentet 9. oktober 2017 fra <https://www.hiof.no/aktuelt?displayitem=4325&module=news&newscat=aktuelt>
- Tjora, A. H. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Tømte, C., Fevolden, A. & Olsen, D. (2014). To MOOC or not to MOOC? A case study of Norway *E-Learning as a Socio-Cultural System: A Multidimensional Analysis* (s. 210-223): IGI Global.
- Tømte, C. E., Fevolden, A. M. & Aanstad, S. (2017). Massive, Open, Online, and National? A Study of How National Governments and Institutions Shape the Development of MOOCs. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 18(5). doi: <http://dx.doi.org/10.19173/irrodl.v18i5.2751>
- Tønnessen, E. (2017). Kappeparade, årspriser og 16 æresdoktorer. *Khrono*. Hentet fra <https://khrono.no/campus/2017/09/kappeparade-arspriser-og-aeresdoktorer>
- Universitetet i Oslo. (2015). Åpent nettkurs (MOOC) i musikkvitenskap. Hentet 2. oktober 2017 fra <http://www.usit.uio.no/prosjekter/portefolje-2015-utdanningen/music-moves/>
- Universitetet i Oslo. (2017). Årsplan 2018 -2020. Hentet 2. oktober 2017 fra <http://www.uio.no/om/strategi/planer-rapporter/arsplaner/uio-aarsplan-2018-2020-web.pdf>
- Universitetet i Oslo. (udatert). Mooc i utdanningen. Hentet 27. oktober 2017 fra <http://www.uio.no/tjenester/it/utdanning/mooc/>
- Universitetet i Oslo, Institutt for filosofi, ide- og kunsthistorie og klassiske språk. (udatert). Flexphil – Exphil på nett. Hentet 2. oktober 2017 fra <http://www.hf.uio.no/ifikk/studier/ressurser/flexphil/>
- Universitetet i Oslo, Seksjon for digitale medier i læring. (udatert). Seksjon for digitale medier i læring (DML) Hentet 2. oktober 2017 fra <http://www.usit.uio.no/om/organisasjon/bnt/dml/>
- Universitetet i Oslo, Universitetets senter for informasjonsteknologi. (2017). Ny MOOC fra UiO. Hentet 27. oktober 2017 fra <https://www.usit.uio.no/om/aktuelt/2017/ny-mooc.html>
- Universitetet i Oslo, Universitetsbiblioteket. (2010). *Strategi 2020*. Hentet fra <https://www.ub.uio.no/om/strategi-plan-rapport/strategi-2020.pdf>

Xu, C., Ouyang, F. & Chu, H. (2009). The Academic Library Meets Web 2.0: Applications and Implications. *The Journal of Academic Librarianship*, 35(4), 324-331. doi: <http://doi.org/10.1016/j.acalib.2009.04.003>

Vedlegg

1. Forkortelser

CC – Creative Commons

DAISY - Digital Accessible Information System.

DLR – Digitale LæringsRessurser (BIBSYS)

DOI – Digital Object identifier

DML – Digitale Medier i Læring (UiO)

Elæring – Elektronisk læring

FUP - Faglig enhet for universitetspedagogikk (UiO)

LOR – Learning Object Repository

LSB – Læringscenter og bibliotek (HiOA)

NorINT - Institutt for lingvistiske og nordiske studier (UiO)

OA – Open Access/Åpen tilgang

OCR – Optical Character Recognition

PULS – Pedagogisk utvikling- og læringscenter (HiØ)

UB - Universitetsbibliotek

USIT – Universitetets senter for informasjonsteknologi

2. Intervjuguide

Intervjuguide fagansvarlig MOOC

Introduksjon til studien:

Om masterprosjektet, samtykke, fremdrift, publisering. Hvem er jeg.

Bakgrunn for MOOCen:

Opprettelse, oppstart

Nøkkelpersoner

Plattform

Ledelse involvert

Finnes det noen styringsdokumenter om opprettelse, involverte osv. som kan deles?

Rammeverk for opprettelse av MOOC på institusjonen eller én persons entusiasme?

Opprettelse av MOOC

Hvem kan ta MOOCen, allmennheten eller immatrikulerte studenter?

Har det vært behov for teknisk støtte underveis? Hvordan har samarbeidet vært gjort?

Støtt på noen spesielle utfordringer underveis?

Opphavsrett

Hva slags lisensavtaler er inngått før oppstart

Hvem har opphavsrettsklarert det publiserte materialet? Hvor mye tid er eventuelt brukt?

Hva slags avtale har man med studentene som benytter plattformen om rettigheter til studenters bidrag på plattformen

Har dere vurdert å kontakte biblioteket, som allerede jobber med rettighetsklarering og Open Access? Hvorfor ikke?

Hvordan foregår lenkingen til ressurser i MOOCen?

Lenker dere til ressurser tilgjengelig via bibliotekets abonnementer i MOOCen? På egenhånd, eller med bistand?

Langtidsbevaring

Hva har dere tenkt rundt langtidsbevaring/kuratering av MOOCen?

Hva er planen for oppdatering av innholdet?

Hva skjer om fagansvarlig slutter?

Statistikk

Hva finnes av statistikk på hvem som deltar, hvem som fullfører, hvilke ressurser som blir brukt osv?

Bevaring av statistikk, læringsanalyse.

Studentstøtte

Hva slags hjelp får studentene underveis? Har de noen kanaler å henvende seg til, eller skjer alt på plattformen og med peer-to-peer læring?

Hvilke tilbakemeldinger har dere fått fra studentene? Ting som har fungert godt eller dårlig?

Statistikk på gjennomføring, evt. grunnlag som forklarer hvorfor studentene ikke har gjennomført?

Sluttkommentarer

- Hva har vært de største utfordringene?
- Har dere noen flere synspunkter dere ønsker å dele?
- Har dere noen spørsmål til meg?

Intervjuguide teknisk støtte

Introduksjon til studien

Plassering i institusjonen, strategiske mål for enheten

MOOC-utvikling

- Hva er deres bidrag til utviklingen av MOOC ved institusjonen?
- Hvilke ansvarsområder har dere hatt?
- Oppgaver som er naturlige for din enhet? Hvordan har utviklingen skjedd, er det andre ansvarsområder for enheten som har endret seg?
- Ordnete samarbeidsavtaler med noen, eller ad-hoc kontakt?
- Hvem eier materialet som blir produsert?
- Hvem sjekker at rettighetsbelagt materiale ikke blir publisert?
- At lenker fungerer?

- Vært noen kontakt med biblioteket på noen områder?

Intervjuguide leder/dekan

Introduksjon til studien

Plassering i institusjonen

- Hva har din rolle vært i utviklingen av MOOCen?
- Er det lagt noen føringer for hvordan nettkurs skal utvikles? Har instituttet en policy på området?
- Finnes det et rammeverk i institusjonen som tilbyr hjelp og støtte, eller håndterer instituttet det alene?
- Møtoreferater eller styringsdokumenter som kan deles?

Intervjuguide bibliotekansatt

Introduksjon til studien

Plassering i institusjonen

- Har dere fulgt med i opprettelsen av MOOC på institusjonen? Bibliotekets rolle diskutert?
- Har biblioteket hatt noen rolle i opprettelsen? Vært kontakt mellom partene?
- Hva slags tjenester tilbyr dere på områder som rettighetsklarering og Open Access i dag? Har dere tenkt på disse tjenestene (eller andre) i sammenheng med MOOC-opprettelsen på institusjonen.
- Studentene som tar MOOCen, som ikke egentlig er studenter ved institusjonen, har noen vært i kontakt med dere? Hvordan vil dere i så fall håndtere slike henvendelser?
- Tror du at biblioteket har en naturlig rolle i MOOC-arbeidet, nå eller i fremtiden?
- Har biblioteket noen planer om å tilby tjenester på området?
- Har bibliotekarene den kompetansen som trengs?
- Deltatt i strategien for institusjonen?

4. Godkjenning fra Personvernombudet/NSD

Ragnar Nordlie
 Institutt for arkiv, bibliotek- og informasjonsfag Høgskolen i Oslo og Akershus
 Pilestredet 48
 0167 OSLO

Vår dato: 22.12.2016

Vår ref: 51352 / 3 / KH

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 30.11.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

51352	<i>Fagbibliotekenes rolle som kunnskapsorganisasjon i utvikling av MOOC på høyskoler og universiteter. En komparativ casestudie</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Oslo og Akershus, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Ragnar Nordlie</i>
Student	<i>Trude Eikebrokk</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet og finner at behandlingen av personopplysninger er meldepliktig i henhold til personopplysningsloven § 31. Behandlingen tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven.

Personvernombudets vurdering forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pvo.nsd.no/prosjekt>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2017, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrine Utaaker Segadal

Kjersti Haugstvedt

Kontaktperson: Kjersti Haugstvedt tlf: 55 58 29 53

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 51352

Ifølge meldeskjema informeres utvalget skriftlig og/eller muntlig om hva deltakelse i studien innebærer. Personvernombudet finner at det gis tilfredsstillende informasjon til utvalget.

Personvernombudet har lagt til grunn for vår vurdering at det ikke behandles sensitive eller taushetsbelagte opplysninger i forbindelse med studien. Vi legger videre til grunn at data sikres i tråd med Høgskolen i Oslo og Akershus sine retningslinjer for datasikkerhet.

Ved prosjektslutt anonymiseres data ved at verken direkte eller indirekte personidentifiserbare opplysninger fremgår. Eventuelle lyd-/bildeopptak slettes.

5. Invitasjonsbrev til informanter

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet: "Fagbibliotekenes rolle som kunnskapsorganisasjon i utvikling av MOOC på høyskoler og universiteter"

Bakgrunn og formål

Formålet med studien er å kartlegge om og hvordan fagbiblioteket har vært involvert i utviklingen av MOOCer ved høyere utdanningsinstitusjoner, og å kartlegge hvem som eventuelt har tatt seg av opphavsrettsproblematikk, informasjonsarkitektur, langtidslagring og andre problemstillinger som biblioteket vanligvis har kompetanse i. Studien vil være basert på profesjonsteori, og fokusere på hvordan nye oppgaver utvikler seg i en institusjon, og hvordan nye roller for en profesjon oppstår. Studien skal resultere i en masteroppgave i bibliotek og informasjonsfag ved Høgskolen i Oslo og Akershus.

Du blir forespurt om å delta fordi du har vært aktiv i utviklingen av en MOOC publisert på <http://mooc.no>, enten som fagperson, leder eller teknisk støtte, eller fordi du er ansatt i biblioteket på en institusjon der en MOOC har blitt utviklet.

Målet er å gjennomføre en casestudie av én MOOC ved 3-4 ulike norske UH-institusjoner. Fokuset vil ikke være på hva som er gjort riktig eller å sammenligne kvaliteten på MOOCer, men på å dokumentere hvordan prosessen har foregått og hvilke profesjoner som har utført hvilke oppgaver.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer et intervju, der spørsmålene vil omhandle hvordan opprettelsen av MOOCen har foregått. I tillegg vil jeg spørre om det er andre aktuelle intervjukandidater ved samme institusjon, på grunnlag av deres engasjement som leder/dekan eller andre, deltakelse som teknisk støtte, eller som bibliotekstøtte, som jeg så kan kontakte for videre intervjuer. Jeg vil også gjøre undersøkelser om det er offentliggjort dokumenter rundt opprettelse av den spesifikke MOOCen.

Dersom det samtykkes til det, vil det bli gjort et lydopptak av intervjuet i tillegg til notater.

Intervjuguide vil bli tilsendt på forhånd dersom du samtykker til deltakelse i studien.

Hva skjer med informasjonen om deg?

For di de fleste faglig ansvarlige for navngitte MOOCer vil være svært gjenkjennbare vil det ikke bli gjort forsøk på anonymisering. Dersom ikke annet er avtalt vil intervjuobjektene bli omtalt med fullt navn og stilling. Det gjelder også eventuelle instituttledere/dekaner. Teknisk støtte og bibliotekansatte kan anonymiseres om det er ønskelig.

Prosjektet skal etter planen avsluttes i desember 2017. Datamaterialet vil bli publisert i en offentlig tilgjengelig masteroppgave, med en Creative Commons lisens som tillater at andre gjenbraker arbeidet. Det er også mulig at datagrunnlaget vil resultere i en vitenskapelig artikkel. Datamaterialet vil bli lagret på ubestemt tid på en kryptert og passordbeskyttet maskin fra Høgskolen i Oslos maskinpark, tilknyttet HiOAs nettverk.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Trude Eikebrokk tlf: 92296309, trude.eikebrokk@hioa.no eller veileder: professor Ragnar Nordlie tlf: 67238304, ragnar.nordlie@hioa.no.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Samtykke til deltakelse vil bli innhentet muntlig eller ved svar på e-post.